

30 maj—23 juni

Debatter m. m.

Måndagen den 30 maj

	Sid.
Svar på frågor av:	
herr Staxäng ang. militära övningar i norska farvatten där svenska fiskebåtar bruka uppehålla sig	3
herr Jansson i Benestad ang. rätten till skatteavdrag för kostnader för tillfälliga skogsbilvägar	3
fru Eriksson i Stockholm ang. cancerforskningen vid statens bakteriologiska laboratorium	4
Svar på interpellationer av:	
herr [Lassinantti ang. en successiv avveckling av vissa beredskapsarbeten	7
herr Hedlund ang. bostadsbyggandets lokalisering	8
herr Ståhl ang. den beslutade förbandsomflyttningen mellan Göteborg, Skövde och Karlsborg	31
herr Gustafsson i Borås ang. vissa vetenskapliga undersökningar i samband med abortoperationer	38
herr Lothigius ang. åtgärder på det trafikpolitiska området	42
Svar på frågor av:	
herr Nyberg ang. universitets- och högskolestuderandes rabattförmåner vid järnvägsresor	49
fru Jäderberg ang. sovvagnstyp på järnvägssträckan Stockholm—Narvik	50
fru Jäderberg ang. vägskyltar i anslutning till skollovskolonier m.m.	51
Svar på interpellationer av:	
herr Fälldin ang. bolagsförvärv av skogsmark från bondeskogsbruk	52
herr Jacobsson i Tobo ang. försäljningen av kronan tillhöriga jordbruksfastigheter	55
herr Setterberg i Vilske-Kleva ang. ombuds rättigheten beträffande förtidsvadhållning vid V5-spel	57
Vårsessionens avslutning	59

Måndagen den 30 maj

Kl. 11.00

§ 1

Justerades protokollet för den 23 innevarande maj.

§ 2

Svar på fråga ang. militära övningar i norska farvatten där svenska fiskebåtar bruka uppehålla sig

Ordet lämnades på begäran till

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**, som yttrade:

Herr talman! Ledamoten av andra kammaren herr Staxäng har frågat mig, om jag ämnar försöka åstadkomma en överenskommelse med norska myndigheter om att militära övningar inte skall ske i farvatten där svenska fiskebåtar brukar uppehålla sig utan att meddelande härom på ett betryggande sätt tillkännagivits.

Mitt svar på frågan blir ja. I själva verket ingicks redan i februari 1957 mellan svenska och norska myndigheter en dylik överenskommelse.

Genom ett beklagligt förbiseende på norsk sida kom några varningar icke att lämnas i de två aktuella fallen. I anledning av det inträffade har vi tagit upp saken till förnyad diskussion med det norska utrikesdepartementet såsom meddelats i en presskommuniké.

Härpå anförde

Herr **STAXÄNG** (h):

Herr talman! Jag skall inte gå in på själva händelsen, hur beklaglig denna än är. Lyckligtvis gick inga människoliv förlorade, och normännen har ju även djupt beklagat det inträffade.

Syftet med min fråga var att få fram,

huruvida för framtiden sådana anstalter kan vidtagas, att ett upprepande av berörda händelser ej behöver riskeras. Den överenskommelse som träffats mellan svenska och norska myndigheter har tydligen ej givit full garanti. Annonsering, t. ex. i svensk radio, när norska marinövningar skall äga rum på platser där svenska fiskare brukar uppehålla sig har tydligen ej skett. Av den anledningen fick också min fråga den form som framgår av utrikesministerns svar.

En liknande fråga har även framställts i norska stortinget, där försvarsminister Handal bestyrkt att fullt betryggande tillkännagivande ej skett men samtidigt meddelat, att försvarsdepartementet i framtiden kommer att se till att sådana förvarningar sänds ut och även kommer att undersöka ytterligare säkerhetsåtgärder.

Jag vill tacka Ers Excellens för det positiva svaret och för det arbete som nedlagts från svensk sida i denna fråga. De framställningar, som Ers Excellens genom svenska ambassaden i Oslo tillställt norska utrikesdepartementet, avser åtgärder som bör kunna förhindra liknande händelser i framtiden.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3

Svar på fråga ang. rätten till skatteavdrag för kostnader för tillfälliga skogsbilvägar

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **STRÄNG**, som yttrade:

Herr talman! Herr Jansson i Benestad

Svar på fråga ang. cancerforskningen vid statens bakteriologiska laboratorium

har frågat, om jag vill redovisa hur skattemyndigheterna tillämpar rätten till avdrag för kostnader vid anläggande och underhåll av enkla och tillfälliga skogsbilvägar.

Till svar får jag anföra följande.

Vid taxeringen får skogsägaren enligt uttrycklig bestämmelse i kommunalskatte lagen göra avdrag för kostnad för underhåll av skogsväg. Däremot räknas nyanläggning av väg till grundförbättring, d. v. s. till icke avdragsgill utgift.

Gränsdragningen mellan underhållskostnad och anläggningskostnad kan ibland vara svår och har föranlett ett antal skatteprocesser. Det torde inte vara möjligt att inom ramen för detta svar lämna en redogörelse för de problem på området som uppkommit och hur de blivit lösta av praxis.

Frågan om rätt till avdrag för kostnader för skogsbilvägar har tidigare behandlats vid denna riksdagssession. Jag vill hänvisa herr Jansson till de i denna kammare väckta motionerna nr 137 och 535 och bevillningsutskottets betänkande nr 9. Av utskottsbetänkandet framgår att avdragsfrågan för närvarande är föremål för utredning.

Vidare anförde

Herr JANSSON i Benestad (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min enkla fråga.

Anledningen till att jag ställde den var att jag ansåg att frågan fått en alltför knapphändig behandling vid årets riksdag, såväl i motionerna som i bevillningsutskottets utlåtande nr 9. Där hänsköts hela frågan till skattelagsakunniga, vilket naturligtvis kan sägas vara riktigt.

I stället för de gamla basvägarna, som man förr byggde i skogarna för hästfordon, bygger man nu enkla skogsbilvägar. De användes två, tre, kanske fem år. Sedan har de fyllt sin uppgift och skogen är borttransporterad. Därmed blir det strängt taget inte längre

behov av någon väg. Kostnaderna för dessa vägar anser jag bör betraktas som underhållskostnader, som borde vara helt avdragbara. I går fick jag från sakkunnigt håll höra, att en viss praxis håller på att utbildas, enligt vilken ett visst antal kronor per meter skulle vara avdragbara medan man får skatta för resten. Det är tydligt att en praxis härvidlag kan utbildas, som innebär att man kan komma fram till en godtagbar lösning.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4**Svar på fråga ang. cancerforskningen vid statens bakteriologiska laboratorium**

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN, erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Fru Eriksson i Stockholm har frågat, om jag undersökt möjligheterna för laborator Bertil Björklund att här i Sverige fortsätta sin vid statens bakteriologiska laboratorium med amerikanska pengar bedrivna cancerforskning, eller om jag — såsom fru Eriksson uttrycker det — »anser att Björklunds forskningsteam bör lämna landet för att på andra håll i världen finna laboratorietrymmen».

För egen del har jag inte haft anledning att tidigare undersöka det av fru Eriksson väckta spörsmålet, eftersom vederbörande universitetsmyndigheter ännu aldrig gjort någon framställning till regeringen beträffande det ifrågavarande forskningsprojektet. Det kan emellertid här nämnas, att statens bakteriologiska laboratorium (SBL) tidigare i sina anslagsäskanden begärt, att en särskild immunologisk avdelning skulle inrättas vid SBL, men att man med hänvisning till den pågående s. k. SBL-utredningen avstått från att framföra detta yrkande de senaste åren. Det kan vidare erinras om att f. n. arbeten pågår för att i anslutning till SBL:s

Svar på fråga ang. cancerforskningen vid statens bakteriologiska laboratorium

nuvarande lokaler uppföra en större byggnad för virusforskning m. m. Det är enligt vad jag erfarit inte uteslutet att i samband därmed visst ytterligare lokalutrymme kan ordnas för det ifrågasvarande forskningsprojektet.

I förevarande läge — då ju bl. a. en av fru Eriksson m. fl. väckt motion, som berör den omnämnde forskarens personliga ställning, vilar i avvaktan på höstriksdagens prövning — anser jag mig i övrigt inte här böra säga mer än att jag är övertygad om att, därest den ifrågasvarande forskningen visar sig livskraftig, den kommer att på olika sätt beredas de förbättrade resurser, som en närmare prövning av frågan kan motivera.

Härefter anförde:

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Edenman för svaret på min enkla fråga.

Svaret bekräftar, att frågan om laboratoriebyggnaden ingår i en större planeringsverksamhet för sjukvården. I svaret säges också, att en tjänst för den forskare som är nämnd i frågan kommer att tas upp vid höstens riksdag. Regeringen kan inte förebrås någonting. Den har handlat precis som den skall efter ordentlig tågordning.

Men kan man vara tillfreds med detta och säga: »Jag har inte gjort annat än det som jag bort göra, och allting får ha sin gilla gång?» Är det inte ett alldeles speciellt fall som bragts inför offentligheten just nu? Det gäller forskning i en sjukdom, som berör praktiskt taget varenda familjekrets i detta land — om vi håller oss bara till vårt land. Ingen kan undgå att se allvaret i denna sjukdoms förlopp. Alla fäster sina förhoppningar vid varje ord om att en forskare kommit en bit på väg. Varje människa känner sig engagerad i sådana försök på ett helt annat sätt — rättvist eller orättvist — än man gör

i annan forskning, även den medicinska.

Statsrådet säger, att han är övertygad om att »därest den ifrågasvarande forskningen visar sig livskraftig, den kommer att på olika sätt beredas de förbättrade resurser, som en närmare prövning av frågan kan motivera».

Kan man slå sig till ro med att statsrådet är övertygad om att detta kommer att gå väl till slut? Visst finns det resurser för detta forskningsarbete. Det finns resurser för detta i Amerika såsom framgår av erbjudande därifrån. Är det de resurserna statsrådet vill fästa sitt hopp vid?

Här är det dock fråga om en forskning som hela folket vill ha förtur för. Tiotusentals kvinnor har »knackat dörr» för att få medel till cancerforskning. Vi har gjort detta till en alldeles särskild fråga för hemmets kvinnor. Vi har svårt att när det gäller denna forskning slå oss till ro på samma sätt som åtminstone uttryckssättet synes ge vid handen att statsrådet gör.

Det motstånd från den medicinska vetenskapens företrädare som man pekar på kan inte alls få vara avgörande för hur man skall handla i denna laboratoriefråga. Det är naturligt att vetenskapsmän är skeptiska mot forskningsresultat och nya rön. Det är riktigt att de skall vara skeptiska.

Jag vill naturligtvis inte ett ögonblick göra gällande, att jag skulle våga ha någon uppfattning om värdet av ifrågasvarande forskningsresultat, och givetvis vill inte heller statsrådet säga något i denna fråga, där vetenskapsmän engagerar sig på olika sidor. Den omständigheten, att man har delade uppfattningar inom den vetenskapliga världen, tyder på att någonting håller på att ske. Men om man anstränger sig för att skaffa laboratorientrymme för denna forskning måste företrädarna för den medicinska vetenskapen vara tacksamma och tycka att det är riktigt. Jag hoppas att förre studieledaren i ett radikalt

Svar på fråga ang. cancerforskningen vid statens bakteriologiska laboratorium

studieförbund bryter den byråkratiska tågordningen och gör någonting alldeles extra.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Då frågan om lokaler vid statens bakteriologiska laboratorium sorterar under inrikesdepartementet och inrikesministern tyvärr är förhindrad att delta i debatten skall jag med hans tillstånd be att få läsa upp en promemoria som jag fått av honom. Denna promemoria, där bl. a. redogöres för lokalfrågans behandling, har följande lydelse:

»I anslagsäskandena för budgetåret 1958/59 upprepade SBL:s» — alltså statens bakteriologiska laboratoriums — »styrelse sitt förslag om en immunologisk avdelning. Därvid framhölls att ett vid den immunologiska tumörforskningen framställt immunserum mot cancer konstaterats ha en uttalad destruerande effekt på cancerceller utan att påverka ett flertal andra slag av humana celler. Departementschefen noterade att detta forskningsarbete syntes ha gett lovande resultat och ansåg att i och för sig starka skäl talade för förslaget att inrätta ett immunologiskt laboratorium vid SBL. Under hänvisning till att det i rådande läge varit nödvändigt att strängt väga förslag att genomföra ett nytt projekt mot kraven på förstärkning av en befintlig organisation, fann departementschefen att de sistnämnda kraven borde ges företräde och avstyrkte därför att medel nu anvisas till ett immunologiskt laboratorium. Fortsatta anslag från Wallenbergsstiftelsen och Riksföreningen för kräftsjukdomarnas bekämpande möjliggjorde emellertid att dr Björklunds immunologiska tumörforskning kunde fullföljas även 1958/59.

I det läge som uppkommit genom SBL-utredningens tillsättande ansåg sig styrelsen för SBL i petita för budgetåret 1959/60 icke kunna framlägga kon-

kreta förslag beträffande tjänster och övriga kostnader för ett immunologiskt laboratorium.»

Det var detta som jag själv anförde i mitt svar.

Vidare heter det: »Med hänsyn till angelägenheten av att tumörforskningen fullföljdes föreslog styrelsen emellertid att ett belopp av 75 000 kronor skulle få disponeras för arvoden åt hithörande personal. Departementschefen fann det angeläget att pågående försök kunde fullföljas men ansåg sig av samma skäl som föregående år inte kunna tillstyrka att medel nu anvisas för ändamålet'.

Enligt vad inrikesdepartementet under hand inhämtat kommer SBL-utredningen att inom kort framlägga sitt betänkande, vari bl. a. behandlas frågan om inrättande av en immunologisk avdelning vid SBL. Härigenom torde underlag skapas för en prövning från statsmakternas sida av frågan om inrättande vid SBL av en forskningsinstitution för Björklund.»

Jag har ingen anledning att här polemisera mot fru Eriksson i Stockholm. Den uppmärksamhet som denna fråga har väckt beror självfallet på att det gäller kampen mot en av våra stora folksjukdomar. Det är därför som så många människor engagerar sig för saken, och jag har ingen förebråelse att rikta mot dem som sålunda vill skapa opinion i detta ärende. Men såsom departementschef kan jag ju inte — det har också fru Eriksson själv framhållit — utan vidare hysa en mening i en forskningsfråga, om vilken det för närvarande pågår strid eller i varje fall diskussion. Jag är emellertid övertygad om att man skall komma fram till ett resultat, även om det tar litet tid såsom ofta är fallet när det gäller ett nytt område och pionjärinsatser. För övrigt är det ju i gång ett stort bygge för att vid statens bakteriologiska laboratorium skapa lokaler för virusforskningen, och jag har självfallet viss

Svar på interpellation ang. en successiv avveckling av vissa beredskapsarbeten

täckning för mitt påstående, att det inte lär vara uteslutet att i samband därmed vissa ytterligare utrymmen kan ordnas för här ifrågavarande forskningsprojekt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5**Svar på interpellation ang. en successiv avveckling av vissa beredskapsarbeten**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Lassinantti har frågat, om jag vill medverka till att nu pågående beredskapsarbeten i traditionellt svårbemästrade arbetslöshetsområden — såsom t. ex. Norrbottens län — inte avvecklas i hela sin vidd på en gång utan successivt med hänsyn tagen till olika lokala omständigheter, såsom förhållandena på ortens arbetsmarknad och angelägenheten av att undvika att antalet arbetslösa ökar avsevärt.

Antalet arbetslösa har sjunkit snabbt innevarande år. Enligt de i dagarna framkomna siffrorna från mitten av maj månad har antalet arbetslösa nu sjunkit till omkring 20 000, och av arbetslöshetskassornas medlemmar är bara 1,2 procent utan arbete. Förbättringen i sysselsättningen har dock gått långsammare i övre Norrland än i andra delar av landet. Medan knapphet på arbetskraft gör sig gällande i vissa trakter har vi sålunda kvardröjande sysselsättningsproblem i några bygder.

Arbetsmarknadsstyrelsens främsta uppgift måste i detta läge vara att hjälpa de arbetslösa till ett stadigvarande arbete och att samtidigt tillgodose det stigande behovet av arbetskraft. Arbetslösa, som inte kan få sin utkomst på hemorten och därför måste ta anställning på annat håll, kan få bidrag till resor och flyttning. De kan också få starthjälp, när de slår sig ner på en

ny ort, och de kan i avvaktan på att familjeförsörjaren erhåller bostad där få familjebidrag. Starthjälp har sedan den 1 januari 1959 beviljats i mer än 7 000 fall, varav inte mindre än $\frac{2}{3}$ kommit på norrlandslänen. I fråga om familjebidragen är proportionen i stort sett densamma.

Arbetsförmedlingarna i övre Norrland har fått personell förstärkning just för att kunna ägna mera tid åt strävandena att skaffa de arbetslösa nya anställningar på öppna marknaden och därmed en tryggare försörjning. F. n. är ett 15-tal arbetsförmedlare från södra och mellersta Sverige placerade vid arbetsförmedlingar på de orter i norrlandslänen, där arbetslösheten är störst. Arbetsmarknadsstyrelsen torde också fortsättningsvis komma att på allt sätt söka utnyttja den nuvarande högkonjunkturen för att hjälpa de arbetslösa i dessa län att få en jämnare och tryggare utkomst på den öppna marknaden i hemlandet eller eljest på orter i landet, där sådana möjligheter står till buds. Statistiken över den interlokala arbetsförmedlingen mellan olika län ger vid handen, att de arbetslösa i norrlandslänen i växande omfattning anvisats och antagit anställningar i andra län.

I den nu aktuella konjunktursituationen har det inte varit nödvändigt att driva beredskapsarbeten i samma omfattning som i fjol vår. Beträffande sådana arbeten på allmänna vägar gäller, att dessa i princip skulle vara nedlagda den 14 maj i södra och mellersta Sverige. Länsarbetsnämnderna och vägförvaltningarna har sedermera gjort framställningar om att få bedriva vissa företag under ytterligare någon tid för att undvika trafiksvårigheter eller för att färdigställa sådana arbeten, som med en mindre arbetskraftsinsats skulle kunna tagas i bruk. Arbetsmarknadsstyrelsen har i möjligaste mån sökt tillmötesgå dessa önskemål. Även i fråga om andra beredskapsarbeten än vägarbeten har

Svar på interpellation ang. bostadsbyggandets lokalisering

styrelsen anmodat nämnderna i södra och mellersta Sverige att vidtaga vissa generella begränsningar.

I fråga om beredskapsarbeten på allmänna vägar i norrlandslänen har enligt arbetsmarknadsstyrelsens föreskrifter gällt, att dessa arbeten skulle bedrivas så, att de i princip kunde nedläggas den 21 maj. Sådana vägprojekt, som med relativt måttlig ytterligare arbetsinsats kan färdigställas eller i vart fall komma i sådant skick, att de kan tagas i bruk, kan dock få drivas även efter den 21 maj. Också andra beredskapsarbeten än arbeten på allmänna vägar kommer att begränsas i norrlandslänen under den närmaste tiden. Begränsningarna skall inte göras enbart med hänsyn till tekniska och ekonomiska faktorer utan också — vilket överensstämmer med interpellantens önskemål — med hänsyn till arbetsmarknadsmässiga synpunkter.

Härpå anförde

Herr JANSSON i Kalix (s):

Herr talman! Jag skall be att få framföra interpellantens tack till statsrådet för det svar som han lämnat här. Det är helt naturligt att arbetsmarknadsläget i Norrland har väckt oro. Åtgärder har nu vidtagits för att minska den åtstramning som skett på arbetsmarknaden. Jag tror, att man bland kommunerna och de arbetslösa inte bara i Norrland utan landet över förstår den situation som har uppstått.

Jag har endast velat framföra interpellantens tack till statsrådet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6**Svar på interpellation ang. bostadsbyggandets lokalisering**

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON, erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Herr Hedlund har frå-

gat mig om jag vill — särskilt med hänsyn till de förekommande uppgifterna om stopp för bostadsbyggande med statliga lån för vissa delar av landsbygden och vissa mindre tätorter — lämna en redogörelse för regeringens syn på fördelningen av de statliga bostadslänen mellan olika orter och därmed på lokaliseringen av bostadsbyggandet.

Interpellanten erinrar om riksdagens uttalande 1953, att egnahemslån för nybyggnad på landsbygden bör vägras endast i det fall en uppenbart olämplig plats för huset valts. Interpellanten framhåller att den inriktning, som man nu synes vilja ge bostadspolitiken, förefaller att strida mot vad statsmakterna i nämnda sammanhang uttalat.

I anledning härav vill jag deklarerat, att riksdagens uttalande 1953 står fast och att det från regeringens sida inte övervägts att förorda någon ändring i detta.

Vid tillämpningen av de av riksdagen godkända riktlinjerna uppkommer bl. a. frågan, huruvida och i vad mån man bör stödja egnahemsbyggandet på orter, där sysselsättningsmöjligheterna är eller väntas bli så otillräckliga, att en viss utflyttning måste ske. Det ligger i sakens natur, att nya egnahem, som skall kunna nyttjas under 50 eller 60 år, bör uppföras endast i den mån det föreligger ett stadigvarande behov av dem.

Vad gäller myndigheternas prövning av denna fråga ber jag att få återge delar av ett par cirkulärskrivelser från bostadsstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen till länsbostadsnämnderna resp. länsarbetsnämnderna.

Bostadsstyrelsen har i en skrivelse den 12 mars i år till länsbostadsnämnderna erinrat om att arbetsmarknadsstyrelsen i en skrivelse till regeringen den 19 december 1958 hemställde om bemyndigande att för försöksverksamhet i samråd med bostadsstyrelsen få disponera vissa medel för att hjälpa egnahemsägare, som nödgas flytta från orter med överskott på arbetskraft och som i sam-

Svar på interpellation ang. bostadsbyggandets lokalisering

band härmed måste försälja sina fastigheter. I arbetsmarknadsstyrelsens skrivelse framhölls, att vid fördelningen av de statliga egnahemslånen tillbörlig hänsyn borde tagas till arbetsmarknadssynpunkterna, så att egnahemsbyggandet inte stimulerades på orter med arbetslöshet av sådan karaktär, att utflyttning måste ske. De båda styrelserna hade för avsikt att på länsplanet få till stånd ett samarbete som tillgodosåg detta önskemål.

Bostadsstyrelsen erinrar vidare om att Kungl. Maj:t den 5 februari 1960 tagit ställning till arbetsmarknadsstyrelsens förslag på så sätt, att framställningen om att få disponera medel för ekonomiska hjälpåtaganden lämnats utan åtgärd. Vidare erinras om att jag samtidigt tillställde TT ett uttalande, vari jag bland annat betecknade de planerade samläsningsåtgärderna med avseende på långivningen som välbetänkta.

I sin skrivelse till länsbostadsnämnderna framhåller bostadsstyrelsen, att de sålunda gjorda uttalandena egentligen inte innebär någonting nytt i fråga om länsbostadsnämndernas skötsel av långivningen. Vidare anför styrelsen: »Egnahemslånekungörelsens stadgande (§ 5) att lån må beviljas endast om huset kan beräknas få stadigvarande användning för bostadsändamål ger nämligen en anvisning om att bland annat arbetsmarknadssynpunkterna skall beaktas. Emellertid bör det särskilda bistånd av länsarbetsnämnderna som nu signaleras kunna bereda länsbostadsnämnderna större möjligheter än tidigare att undvika felinvesteringar av skäl som har samband med den framtida utvecklingen på arbetsmarknaden. Bostadsstyrelsen förutsätter att länsbostadsnämnderna vid sin översiktliga disposition av låneramarna tar tillvara de upplysningar som länsarbetsnämnderna lämnar, ävensom att länsarbetsnämndernas yttrande inhämtas i sådant enskilt låneärende som föranleder tvekan ur här ifrågasvarande synpunkter.

Styrelsen förutsätter också att länsbostadsnämnderna, när vederbörande länsarbetsnämnd anhåller därom, lämna bistånd när det på en ort med krympande sysselsättningsmöjligheter gäller att finna köpare till egnahemsfastighet vars ägare erbjuds arbete på annan ort.»

Vad härefter angår arbetsmarknadsstyrelsens skrivelse till länsarbetsnämnderna understrykes i denna, att det från olika synpunkter är angeläget att bostadsbyggandets omfattning på en ort avväges med hänsyn även till de framtida sysselsättningsmöjligheterna. Vidare framhålls att bostadsstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen har ansett det lämpligt att få till stånd ett vidgat samarbete mellan länsbostadsnämnderna och länsarbetsnämnderna beträffande fördelningen av egnahemslånebidraget, så att egnahemsbyggandet inte stimuleras på orter med arbetslöshet av sådan karaktär, att utflyttning måste ske. I denna fråga anför arbetsmarknadsstyrelsen ytterligare bl. a. följande:

»Länsarbetsnämnderna skall i förenämnda syfte lämna länsbostadsnämnderna fortlöpande informationer om den aktuella och förväntade arbetsmarknadssituationen på orter och inom områden i respektive län, där sysselsättningsmöjligheterna är eller väntas bli så otillräckliga att en viss utflyttning måste ske. Det åligger därvid länsarbetsnämnderna att lämna alla de upplysningar, som kan erfordras vid fördelningen av egnahemslånebidraget på olika orter och, då länsbostadsnämnd så påfordrar detta, även uppgifter för bedömning av enskilda låneärenden.

Frågan efter vilka grunder en ort med speciella arbetsmarknadsförhållanden skall bedömas såsom mindre lämplig för egnahemsbyggande inrymmer många skiftande aspekter. Några preciserade direktiv kan därför inte lämnas. Tillfälliga förändringar på arbetsmarknaden kan givetvis icke läggas till grund för en i förevarande syfte restriktiv långivning utan det bör vara näringslivets förutsätt-

Svar på interpellation ang. bostadsbyggandets lokalisering

ningar att på längre sikt ge sysselsättning, som skall vara avgörande för bedömningen.»

Så långt arbetsmarknadsstyrelsen. Av det återgivna torde framgå, att de av bostadsstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen vidtagna åtgärderna inte syftar till att skära ned bostadsbyggandet på landsbygden eller de små tätorterna. Vad saken gäller är att behovet av nya bostäder växlar mellan och inom olika områden och mellan olika orter och att det är nödvändigt att vid fördelningen av medelsramarna för den statliga bostadslångivningen beakta detta förhållande. Behovet av nya bostäder inom ett landsbygdsområde är emellertid inte enbart beroende av sysselsättningsmöjligheternas utveckling. Äldre bostäder kan behöva ersättas med nya, behov kan föreligga av att ordna pensionärsbostäder åt ett växande antal åldringar o. s. v. Bostadsbyggandets storlek inom olika områden och på olika orter bör liksom hittills främst bedömas med utgångspunkt från de förändringar i behovet som betingas av befolkningsutvecklingen, antalet giftermål, förändringar i åldersstrukturen m. m., och av behovet av bättre bostäder. Denna bedömning av behovet bör liksom hittills företas av de bostadspolitiska myndigheterna i samråd med bl. a. vederbörande kommunala organ.

Detta utesluter emellertid inte att i vissa fall utvecklingen av näringslivet inom ett område eller en ort är sådan, att det är nödvändigt att närmare undersöka de framtida sysselsättningsmöjligheterna och vid prövning av bostadsbyggandets storlek beakta resultatet av denna undersökning.

Detta innebär, som framgår av vad jag förut anförde, ingenting principiellt nytt. Vad som skett är endast att det på grund av utvecklingen ansetts motiverat att mera än tidigare i bostadslångivningen beakta arbetsmarknadssynpunkter. Sambandet mellan bostad och arbete har också under senare tid kommit att uppmärksammas i olika sammanhang. Det

finns i dag fortfarande i vårt land områden med otillräcklig sysselsättning och där samhällets kostnader för arbetslöshetspolitiken är betydande i form av beredskapsarbeten och understöd. Svårigheterna att mera långsiktigt lösa dessa människors arbetslöshetsproblem hänger ofta samman med bundenheten till egen bostad i hemorten och knappheten på bostäder på orter, där näringslivet expanderar och arbete erbjuds. Det framstår därför som naturligt att samarbetet mellan arbetsmarknads- och bostadsorganen intensifieras.

Jag vill till sist understryka, att detta samarbete inte syftar till att åstadkomma ett stopp för bostadsbyggande på landsbygden eller mindre orter. Det samråd det här är fråga om överensstämmer helt med de riktlinjer för bostadsbyggandets lokalisering, som godkändes av riksdagen 1953. Samrådet mellan länsbostadsnämnder och länsarbetsnämnder i fråga om långivningen till egnahem syftar till att förebygga att egnahem uppföres på uppenbart olämpliga platser. Det bör tilläggas att detta är en åtgärd såväl i den enskildes som i samhällets intresse.

Vidare anförde:

Herr HEDLUND (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för socialdepartementet för svaret på interpellationen.

Vad jag här kommer att säga gäller enbart egnahemsbyggandet — alltså inte byggandet av flerfamiljshus. På det sistnämnda byggandet måste man nämligen, enligt min mening, anlägga andra synpunkter, detta av skäl som jag återkommer till.

Sista gången riksdagen hade att ta ställning till frågan om var man får bygga egnahem med hjälp av statslån var — vilket också framgår av svaret — år 1953. Det är värt att hålla i minnet, att den alldeles övervägande delen

Svar på interpellation ang. bostadsbyggandets lokalisering

av egnahemmen numera uppförs med hjälp av statslån. Vad riksdagen sade 1953 framgår av statsutskottets utlåtande om egnahemsbyggandet på landsbygden. Man tar upp frågan, huruvida en restriktiv inställning är motiverad på grund av kreditriskerna. Vidare säger utskottet, att utvecklingen av kommunikationerna på landsbygden under senare år har medfört, att bestämda krav inte längre behöver ställas på att husen skall ligga i anslutning till tätort med dess möjligheter till sysselsättning. Om vid belåning av egnahem på landsbygden vissa risker skulle tas, betyder det inte att landsbygden favoriseras. Under de senaste tio åren har med statligt stöd uppförts ett stort antal egnahem på mindre industriorter. De framtida försörjningsmöjligheterna på dessa orter kan visa sig vara helt beroende av att verksamheten vid ett eller ett par företag på orten icke kommer att inskränkas mera väsentligt. Ifrågavarande långgivning, säger utskottet, innebär därför ett risktagande från statens sida. Av det anförda framgår, anser utskottet, att statligt lån för uppförande av egnahem på rena landsbygden icke bör vägras enbart av det skälet, att efterfrågan på egnahem utanför tätorter på längre sikt möjligen kan förändras på ett sådant sätt, att staten i vissa fall kan komma att löpa vissa risker. Det är ett önskemål, framhåller utskottet vidare, att uttunnningen av befolkningen på den egentliga landsbygden inte blir för stor.

För egen del vill jag stryka under att det är ett allmänt önskemål både för storstädernas befolkning och för landsbygdens, att omflyttningen inte sker i ett alltför raskt tempo.

Det tidigare nämnda utskottsutlåtandet framhåller också, att allmänt hållna bedömningar av kreditriskerna icke får anses fälla utslaget vid prövning av ansökningar för egnahemslån till hus på landsbygden. Detta är kanske den viktigaste passusen: i de fall då en up-

penbart olämplig plats för egnahemmet har valts anses dock lån icke böra beviljas. Det uttalandet får sin närmare belysning av uttalandena om att man faktiskt får ta vissa risker vid långivningen till egnahem. Jag skulle tro, att dessa risker hittills varit mycket små och förlusterna obetydliga. Uttalandet innebär i sin helhet, att tveksamhet beträffande huruvida en ort har framtidsmöjligheter ej får leda till att man stoppar bostadsbyggandet. Vem kan för övrigt i allmänhet avgöra om en industri på en ort kommer att läggas ner inom 5, 10 eller 20 år utan att — jag vill understryka detta — andra industrier kommer till i stället? Vem skulle helt generellt vilja åtaga sig en sådan siaruppgift?

Man måste särskilt komma ihåg vad kommunikationerna betyder i detta sammanhang. Det är inte längre nödvändigt, att man bor alldeles utanför fabriksknuten. Jag känner många som arbetar både två och tre mil ifrån sin bostad. De färdas tillsammans i bil eller också åker de buss och anser att detta är ett förhållande, som de vill fortsätta med. Det har ju ett visst värde att på detta sätt kunna bo i de verkliga »grönområdena», och det har framför allt ett mycket stort värde att barnen får bo där.

Jag vill ännu en gång understryka, att detta gäller enbart egnahemsbyggandet. När man bygger egnahem går det ju ingalunda till på det sättet, att en kommun bestämmer att här skall byggas 1 000, 2 000 eller 3 000 egnahem och säger att hyresgäster får vi skaffa efteråt, och de får sedan bo kvar så länge de har arbete i närheten. Det är i stället i regel enskilda personer som har kommit fram till den uppfattningen, att de vill bo på en viss plats. Där tror de sig kunna få sin utkomst eller också vill de stanna där av någon annan anledning — många är ju t. ex. pensionärer. Detta har ju för övrigt också statsrådet understrukit, så att på den

Svar på interpellation ang. bostadsbyggandets lokalisering

punkten är vi, liksom även i åtskilligt annat, överens, något som jag skall återkomma till senare.

Eftersom egnahemmen endast kommer till stånd om och i den utsträckning enskilda personer är villiga att själva satsa en del av byggnadskostnaden och att sätta sig i skuld för resten, låt vara till staten, uppstår osökt den frågan: Är inte mängden av dessa ansökningar ett ganska gott mått på behovet av egnahemsbyggande på de olika orterna — på intresset är det ju ett klart mått — och utgör detta över huvud taget inte ett så pass tillfredsställande underlag, att det skulle kunna tjäna som vägledning vid fördelningen av tillgängliga medel mellan olika orter vid fastställandet av de s. k. låneramarerna? Jag ställer här en fråga, som jag inte direkt begär att någon skall kunna svara på i dag, men sannolikheten talar för att detta ansökningsmaterial bör vara en tillfredsställande grundval för fördelningen av dessa medel.

Det har sina vanskligheter att ovan på detta bedömande utifrån låneansökningarna lägga arbetsmarknadspolitiska skäl, särskilt om man som socialministern säger i sitt svar i verkligheten måste avväga bostadsbyggandet med hänsyn till ett flertal förhållanden, t. ex. huruvida det förefintliga bostadsbeståndet är av äldre beskaffenhet och skulle behöva ersättas i större eller mindre omfattning. Så är ofta fallet. Sedan kan det ju också föreligga ett ganska långvarigt behov av pensionärsbostäder. Dessa omständigheter har socialministern själv omnämnt i sitt svar.

Eftersom jag har svårt att tro, att det finns folk som utan att arbetsmarknadsskäl eller några andra speciella skäl föreligger — exempelvis av den typ som här har anförts — vill lägga ner egna pengar på att uppföra ett eget hem, är jag, som jag sade, skeptisk mot behovet av att koppla in arbetsmarknadsstyrelsen när det gäller pengarnas fördelning mellan olika orter enligt en

fastställd ram. Visserligen kan man väl säga, att det inte skadar att koppla in ytterligare en myndighet. Ja, är det nu så säkert? Risk föreligger väl ändå att bostadsmyndigheterna, som ju har det formella avgörandet, i mer eller mindre stark övertro på möjligheterna av framtida bedömning hos de myndigheter som sysslar med arbetsmarknadsspörsmål, faller undan. I själva verket blir det då arbetsmarknadsmyndigheterna, som bestämmer var egnahemmen skall få uppföras. Det är klart, att allt byggande skall anpassas till behovet — det behöver man över huvud taget inte resonera om. Frågan är bara, om man behöver koppla in arbetsmarknadsmyndigheterna när det gäller egnahemmen för att få behovet dokumenterat.

Om jag alltså ställer mig något tveksam till behovet av att engagera arbetsmarknadsmyndigheterna vid låneramarnas fastställande, d. v. s. vid bestämmandet av hur många egna hem med statslån som man får bygga, så är arbetsmarknadsmyndigheternas uppgift i fråga om de enskilda låneärendena för mig fullständigt obegriplig. Enligt cirkulär B 4: 60 är det länsarbetsnämnderna som skall handha denna sak. Betyder detta att arbetsmarknadsmyndigheterna, sedan de genom att medverka vid låneramarnas fastställande har varit med att ta ställning till omfattningen av bostadsbyggandet i orten när det gäller egna hem, också skall avgöra huruvida herr Johansson, herr Pettersson eller herr Lundström, vilka önskar bygga ett eget hem på landet eller i en mindre tätort, kan väntas ha sysselsättning lång tid framöver? Eller vad är meningen? Det är fara värt att det kan bli på det sättet, att ett verk, om det nu har en energisk och i och för sig sannolikt duktig chef, lägger under sig nya arbetsuppgifter utan att tillräckliga skäl därtill föreligger. I detta fall, särskilt när det gäller de enskilda låneärendena, kan man faktiskt inte värja sig för tanken att arbetsmarknads-

Svar på interpellation ang. bostadsbyggandets lokalisering

styrelsen har sträckt fötterna längre än skinnfällan räcker.

Cirkulären i ämnet ifrån myndigheterna synes vara vagt hållna. Att döma av tidigare uttalanden från dem, som har med ärendena att skaffa, synes det — om tidningarnas uppgifter är riktiga — ha varit fråga om ett dirigerande av stora mått, och detta står i så fall enligt min mening i strid med riksdagens uttalanden och har skett över huvudet på riksdagen.

Jag har här i min hand ett klipp ur en stockholms tidning. Vi skall kanske inte bry oss om rubriken så mycket, men där står »Byggstopp för orter med en oviss framtid». Artikeln är daterad Hälsingborg och lyder: »Myndigheterna har beslutat stoppa bostadsbyggandet i orter där framtiden ter sig mörk. Det ska kunna ge fler bostäder i städer och tätorter där bostadsbristen är svårast. Det är bostads- och arbetsmarknadsmyndigheterna som nu fått i uppdrag att sätta in denna spärr när det gäller byggandet med statliga lån. Samtidigt föreslås att Sverige i framtiden delas upp i 101 orter.

Detta överraskande besked gavs av generaldirektör Bertil Olsson i arbetsmarknadsstyrelsen vid HSB:s fortsatta storkonferens om bostadsbyggandet i framtiden i Hälsingborg i dag. Bostadsbyggandet med statliga lån ska hindras på sådana platser där arbetsmarknadsmyndigheten bedömer utsikterna till sysselsättning på längre sikt som mindre gynnsamma.»

Så stod det alltså i denna tidning. Någon dementi av detta har mig veterligen inte förekommit. Det kan naturligtvis bero på två förhållanden. Ja, teoretiskt kan det vara tre, eftersom det kan vara så, att arbetsmarknadsstyrelsen inte har uppmärksammat detta, men jag lämnar den eventualiteten å sido med hänsyn till det klippsystem som förekommer inom verken. Antingen är det som står i tidningen sant, eller också anser man att det är så

orimligt, att man inte behöver dementera det. För mig är detta en helt öppen fråga. Jag vet ingenting. Och de hundratusen människor ute i landet, som läst detta, måste säga detsamma.

Mot den bakgrunden är det lugnande att ta del av socialministerns svar. Det innehåller — fränsett vad jag nyss betecknade som tveksamt då det gällde behovet av arbetsmarknadsmyndigheternas medverkan vid fastställandet av låneramarna för egnahemsbyggandet — ett besked som faktiskt är ägnat att dämpa farhågorna. Jag ber att få tacka för det. Om man undantar vad som är angivet som de enskilda låneärendena i det cirkulär jag återopat är svaret tillfredsställande dock icke på denna punkt, där jag, som jag förut sade, anmäler tveksamhet. Behovet, nyttan och lyckan av att koppla in arbetsmarknadsmyndigheterna vid fastställandet av dessa låneramar kan nämligen ifrågasättas. Den enskilde har dock manifesterat sin tro på bostadens värde genom att förklara sig beredd att själv satsa en del av byggkostnaden och ställa sig som låntagare för återstoden. I övrigt finner jag att socialministerns egna uttalanden i svaret vittnar om förståelse.

Frågan om var folk skall bo är som bekant mycket viktig för hela vårt land. Det sker oupphörligt en avtappning av folk från landsbygd och mindre tätorter. Vi vill bromsa upp denna avtappning. Alla säger att de vill göra det, och alla försöker att finna medel och metoder härför. Man vill få till stånd småföretagsamhet här och var och ersätta industrier, som tycks ha svårt för att klara sig och som kanske snart eller om fem eller tio år kommer att få läggas ned o. s. v. Men om man nu på ett oförnuftigt sätt griper in i fråga om bostadsbyggandet, förefaller det mig som om man motverkar dessa strävanden och påskyndar avfolkningen genom att människor inte får möjligheter att skaffa sig hyggliga bostäder. Det brukar ju inte vara klok ekonomi att samtidigt

Svar på interpellation ang. bostadsbyggandets lokalisering

trampa med den ena foten på bromspedalen och med den andra på gaspedalen. Man bör alternera och välja pedal efter omständigheterna.

Jag tror att det med hänsyn till vad som på senaste tiden förevarit i detta ärende är av allra största vikt för statsmakterna — naturligtvis främst för regeringen genom socialministern men även för riksdagen inte minst genom riksdagens revisorer — att uppmärksamhet och närgånget följa vad som händer på detta område för att vid behov kunna vidta rättelser. Annars kan svårartade, kanske obotliga skadeverkningar uppkomma.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON:

Herr talman! Jag kan ansluta mig till vad herr Hedlund senast anförde om gas- och bromspedalerna och det önskemål, som han hyste i samband därmed. Om jag har tolkat myndigheternas cirkulär rätt, har myndigheterna i själva verket också handlat efter dessa linjer. Man har ansett att man ibland bör trampa på gaspedalen och ibland på bromspedalen och att man bör alternera mellan dessa med hänsyn till vad som vid olika tillfällen är önskvärt.

Jag skulle också vilja göra herr Hedlund uppmärksam på att riksdagens revisorer just har uppmärksammat detta problem och uttryckt önskemål om att verken inte skall bortse från arbetsmarknadspolitiska synpunkter vid bedömandet av bostadsbyggandet. Problemet är alltså inte främmande för riksdagens revisorer.

Men nu skall vi komma ihåg — och på den punkten är jag inte helt överens med herr Hedlund — att vi har begränsade möjligheter när det gäller bostadsbyggandet. Vi bygger nu 70 000 nya lägenheter per år. Herr Hedlund och hans parti anser att detta är för mycket och vill gärna reducera byggandet. Men när man har begränsade tillgångar, måste man handla med hänsyn härtill och an-

vända sitt sunda förnuft. Det är nog vad de berörda myndigheterna har försökt att göra.

Men är det då så alldeles självklart, att man helt skall koppla bort de arbetsmarknadspolitiska synpunkterna när det gäller bostadsfrågan? Jag bara ställer denna fråga. Min mening är att vi tvingas ta hänsyn till vad arbetsmarknadspolitiken kan fordra även när det gäller bostadsbyggandet, ty den ena handen bör ju i någon mån veta vad den andra gör.

Låt mig ta ett eller ett par exempel! När det gäller anskaffande av bostäder och ordnande av lån härför på en sådan ort som exempelvis Oxelösund, så bortser vi givetvis inte från vad arbetsmarknaden kräver. Eller låt oss som exempel ta Mönsterås, som ligger närmare till för herr Hedlund. Inte bortser vi från sysselsättningen när det gäller att lösa bostadsfrågan för de människor, som kommer att arbeta i de företag därstädes, som är intresserade av att bygga ut!

Eller låt oss se på ett annat område. Redan nu förekommer överläggningar mellan länsbostadsnämnderna och lantbruksnämnderna när det gäller byggnationen. Och de synpunkter lantbruksnämnden lägger på ett bygge — nämnden kan t. ex. förklara att det rör sig om ett icke bärkraftigt jordbruk — tar man självklart hänsyn till. Då anlägger vi sålunda arbetsmarknadspolitiska synpunkter på bostadsfrågan. Såvitt jag vet har heller inte vare sig herr Hedlund eller någon annan haft något att erinra mot en sådan ordning.

Sedan har jag i mitt interpellations-svar uttalat mig så tydligt att några missförstånd inte behöver uppstå. Herr Hedlund och jag har ju också på det hela taget varit överens i alla stycken, med undantag för huruvida sysselsättningssynpunkterna över huvud taget skall ha någon inverkan på bostads- och egnahemsbyggandet.

Med de anförda exemplen hoppas jag

Svar på interpellation ang. bostadsbyggandets lokalisering

ha kunnat klarlägga vad vi har strävat efter.

Jag kan också ansluta mig till herr Hedlund, när han säger att det är ett allmänt önskemål att omflyttningen från landsbygden till tätorter och städer inte sker alltför snabbt. Det är ett allmänt önskemål, som man alltid kan uttala. Men icke förty måste vi väl erkänna att om inte omflyttningen skett i den utsträckning den gjort här i landet under de senaste 20 åren, så skulle vi ha varit ett i ekonomiskt avseende efterblivet land i dag. Det har jag redan tidigare vid något tillfälle framhållit. Och det är väl ingen av oss som skulle ha önskat det.

Jag vill också säga att jag redan nu sett exempel som tyder på att dessa frågor kommer att lösa sig, utan att vi gör några bestämda uttalanden i ena eller andra riktningen. Vi har nämligen orter, där företag lagt ned eller kommer att lägga ned sin verksamhet, och detta har föranlett en del egnahemsägare att göra uppvaktningar hos mig. De har då varit bekymrade, därför att de har satsat sitt lilla kapital i ett egnahem, och de har frågat vad som nu kommer att ske, när de tvingats ta arbete på annan ort. »Vi har nästan lurats att bygga egnahem», har de sagt, »ty vi har ju fått statliga lån.»

Jag anser därför att det även ur den enskildes synpunkt kan vara riktigt att handla förnuftigt. Det är nämligen tydligt att på en sådan ort, där industrien lagts ned, kommer man inte att bygga några egnahem, förrän försörjningsmöjligheterna ordnat upp sig igen och nya arbetsmöjligheter beretts människorna där. Och till dess att så skett tror jag inte det blir aktuellt att lämna några lån, eftersom det knappast finns några människor som vill bygga egnahem på sådana orter.

Jag har velat göra denna kommentar till vad herr Hedlund anfört, för att påvisa att det här inte är fråga om något stopp. Om t. ex. en människa blir pen-

sionerad och då vill bygga ett egnahem på en plats, där kanske ingen annan vill bygga, så skall han ha möjligheter att göra det.

Vad sedan gäller tolkningen av de cirkulär herr Hedlund nämnde, så kan han vända sig till sin meningsfrände herr Hansson i Skegrie, som är ledamot av bostadsstyrelsen. Bostadsstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen har nämligen varit överens om formuleringarna i och tolkningarna av de cirkulär som gått ut. Herr Hedlund bör kunna få önskat besked av herr Hansson.

Herr HEDLUND (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill ännu en gång understryka att debatten från min sida uteslutande gäller egnahem. Det är där jag ställt frågan, om det inte när det gäller fördelningen av lånemedel mellan olika orter räcker med att bygga på låneansökningarna och därmed på det risktagande som den enskilde gör genom att själv satsa pengar och genom att ställa sig som låntagare.

I en ort där industrien lagts ned, skall självklart icke byggas med mindre man vet antingen att det kommer annan i stället eller ock att det föreligger ett av särskilda förhållanden betingat behov. Men fungerar inte där den metod, som jag ifrågasätter vara den lämpligaste? Människor vill väl inte kasta ut pengar på ett egnahem på sådana orter där de inte kan få arbete eller vill bo som pensionärer? Frågan är sålunda inte, om vi skall bygga på orter där det finns sysselsättningsmöjligheter och låta bli — eller i varje fall skära ned byggnationen — på platser där det är ont om arbetstillfällen. Problemet är i stället vilken väg man skall gå för att konstatera hur stort behov det finns att bygga egnahem. Och härvidlag frågar jag mig, som sagt, om det inte räcker med den enskildes bedömning. Jag tror nämligen inte att arbetsmarknadsmyndigheterna i regel kan avgöra, om det kommer att dröja fem, tio

Svar på interpellation ang. bostadsbyggandets lokalisering

eller tjugo år innan en industri försvinner från en ort. Och jag tror också att myndigheterna ofta har mycket svårt att avgöra om det kommer någon ny industri i stället.

Statsrevisorerna har varit inne på frågan om lokaliseringen av bostadsbyggandet. De har naturligtvis inte varit inne på det som i tidningarna har betraktats som nya signaler, eftersom detta har kommit efter det att statsrevisorernas berättelse avgavs.

Sedan var det bara ett par ord om den fråga som statsrådet ansåg att jag borde ställa till herr Hansson i Önnarp nämligen angående den närmare innebörden i det cirkulär jag nyss åberopade. (Socialministern: Jag sade herr Hansson i Skegrie.) Jag trodde att statsrådet menade herr Hansson i Önnarp, som är med i arbetsmarknadsstyrelsen, medan herr Hansson i Skegrie är med i bostadsstyrelsen. Jag har redan ställt en fråga till herr Hansson i Önnarp angående arbetsmarknadsstyrelsens cirkulär för enskilda låneärenden. Jag sporde om han hade möjlighet att förklara innebörden av detta cirkulär. Svaret blev: »Jag vet ingenting, ty jag har inte varit med om detta; det här har generaldirektören bestämt ensam.»

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp):

Herr talman! Problemet om hur staten i egenskap av långivare skall ställa sig när det gäller egnahemmen har vi vid upprepade tillfällen diskuterat i statsutskottets tredje avdelning. Vi har haft något skiftande uppfattningar men i princip har vi kanske varit rätt eniga. Vi har menat att vad staten skall se på är förlustriskerna. Staten kan inte låna ut pengar hur som helst. Detta innebär att det inte räcker med att den lånesökande är en skötsam person som vill bygga på en viss plats, utan man måste väl också kunna tänka sig att det kommer att finnas andra människor som vid eventuellt utbudande till försäljning vill inköpa fastigheten och över-

ta de statliga länen. Ungefär så har vi alltså principiellt resonerat. Beträffande den praktiska tillämpningen av denna princip vill jag säga att motorismen i hög grad inverkar på bedömningen. Platser där man för tio år sedan inte ville lämna lån till egnahem, är nu godtagbara på grund av att färdtiden mellan arbetsplatser och hem tack vare motorismen har minskats. Vad jag vill understryka är alltså att myndigheterna inte får stanna kvar i en tidigare bedömning av dessa frågor utan måste ta hänsyn till de förändrade förhållandena, som gör att man kan lämna lån där man tidigare inte har velat göra det.

Jag tycker att socialministern i ett avseende föreföll mycket generös. Han sade att om en pensionär vill bygga ett egnahem, där ingen annan vill bygga, bör han få göra det. Jag skulle nog vilja sätta ett litet frågetecken där. Jag tror inte att, om jag hade pengar, jag skulle vilja överlämna dem till socialministern för utlåning på de villkoren. Nog måste man väl kunna tro att någon annan än pensionären vill bo på platsen i fråga, ty pensionären hinner ju inte avbetala mer än under några år på de statliga länen, och där står sedan huset. Men detta var kanske ett förluget ord. Socialministerns uttalande skall nog tolkas så att vi får inrikta oss på en generösare bedömning än tidigare. Speciellt förhållandena på motorismens område motiverar detta.

Jag har svårt att tänka mig att det är nödvändigt att koppla in arbetsmarknadsstyrelsen vid bedömandet av egnahemsbyggen. Vi skall komma ihåg vad herr Hedlund underströk, nämligen att vederbörande själv satsar en icke obetydlig del i bygget. Vi behöver därför knappast räkna med några låneansökningar på en plats där industri- nedläggelse har skett, ty på en sådan plats vill folk inte bygga.

Statens risktagande för bostadsbyggandet är inte att söka i lånegivningen för egnahem, utan i de hundraprocent-

Svar på interpellation ang. bostadsbyggandets lokalisering

tiga lån som lämnas till de allmännyttiga företagen, där staten tar hela risken och det inte finns något lokalt risktagande. Detta är ett mycket allvarligt problem som jag tror bör beaktas. Detta får naturligtvis inte leda till detaljregleringar av den typ, som förebådas i det tidningsurklipp som herr Hedlund läste ur, utan problemet måste bemästras genom generella medel. Jag har vid upprepade tillfällen sagt att jag befarar att denna byggnadsverksamhet redan har gått för långt på vissa orter. Bostadsbristen håller på sina håll på att hävas. Vi får också räkna med en allt snabbare övergång till egnahem. Om man då fortsätter att byggastora hyreshus — vilka staten belånar till 100 procent — kan det bli mycket svårt att hyra ut dessa. Det blir i så fall förlust för statsverket. Vi måste komma ihåg att vi inte kan lita på att de kommunala myndigheterna skall begränsa denna byggnadsverksamhet, ty mycket starka krafter driver på för att få sådant byggande till stånd. De stora riksomfattande bostadsorganisationerna får lokalkontor på allt fler platser. Dessa kontor är för sin existens beroende av kontinuerligt byggande. De har också ofta rätt stort inflytande på de kommunala myndigheterna och utövar påtryckning i riktning mot nybyggande av hyreshus. Vidare har vi att räkna med byggnadsarbetarna, vilka naturligtvis hellre vill arbeta på den plats där de bor än på någon annan plats. De försöker också driva på.

Enligt den nuvarande riskfördelningen mellan stat och kommun skall kommunerna svara för förlust som uppstår på grund av vanskötsel. Här är det emellertid fråga om förlust på grund av bristande efterfrågan, och den förlusten tar staten ensam. Det finns alltså inte någon återhållande faktor på det kommunala planet.

För min del tror jag inte att vi kan fortsätta som vi nu gör, att lämna hundraprocentiga lån till sådana här bygg-

nadsföretag utan att på något sätt se till att vi får en mycket noggrannare prövning av projekten.

Jag vill emellertid understryka att man inte skall söka sig fram till en detaljreglering av den typ som förskräckt herr Hedlund och även mig i hög grad, utan det gäller att försöka uppnå syftet genom generella medel. Vi har flera år föreslagit att lånegränserna för de allmännyttiga företagen skall sänkas. Det innebär att kommuner nu får anskaffa en del av kapitalet men de får ta ränta och amortering, och det blir alltså inte någon ökad utgiftsbelastning för dem. De får emellertid ta topprisken, vilket innebär att deras bedömning av hyreshusbyggandets omfattning blir på ett helt annat sätt försiktigt än när de vet att hela risken tas av statsverket.

Sammanfattningsvis tror jag inte att egnahemsbyggandet är något egentligt problem när det gäller statens utlåning. Riskerna är inte större än att vi bör kunna ta dem. Egnahemsbyggandet på landsbygden får inte hållas tillbaka, utan man måste söka sig fram till en ökning av detsamma. Risken ligger i hyreshusbyggandet, där på många orter påtagliga orosanledningar föreligger. Vi får inte möta detta genom att införa detaljreglering av den typ, som framskymtade i Hälsingborg, utan försöka komma till rätta med generella medel. Jag vill till socialministern hemställa att han låter den utredning som sysslar med bostadspolitiken speciellt ägna sig åt problemet hur man skall utforma lånevillkoren för att få en återhållande kraft i utvecklingen av hyreshusbyggandet.

Herr HEDLUND (cp) kort genmäle:

Herr talman! I fråga om det bostadsbyggande som sker med hundraprocentiga lån har jag naturligtvis en annan uppfattning än den jag fört fram när det gäller egnahemmen, men det nya i de cirkulär jag fått del av rör just egna-

Svar på interpellation ang. bostadsbyggandets lokalisering

hemmen, och det är därför jag tagit upp det problemet.

Vi bör inte rida på ord i en sådan här debatt, herr Gustafsson i Skellefteå. När det gäller pensionärerna tog jag mig friheten att instämma i det som socialministern sade och som jag fann alldeles riktigt, nämligen att behov kan föreligga av att ordna pensionärsbostäder åt ett växande antal åldringar o. s. v. Jag har inte tänkt på *en* pensionär.

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har naturligtvis ingenting att invända mot att man ordnar pensionärsbostäder. Det är inte det diskussionen gäller. Vad jag anmärkte på var att socialministern tydligen i hastigheten sade att om det fanns en pensionär, som ville bygga där ingen annan ville bygga, så skulle vi låna pengar till honom. Det tyckte jag lät lite förhastat, och det var det väl också. I övrigt är jag helt överens med herr Hedlund om att prövningen när det gäller egnahem bör vara generös.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON:

Herr talman! Ibland tvingas man uttrycka sig drastiskt för att det inte skall råda någon som helst tvekan om vad man menar. Jag tillspetsade min formulering om pensionären just för att påvisa att det inte är fråga om något stopp eftersom det kan uppstå så många olika behov i ett visst samhälle.

Riktigt är, som herr Hedlund säger, att vi nu resonerar med utgångspunkt från de cirkulär som har skickats ut från arbetsmarknads- och bostadsstyrelserna. Vad jag ville ha sagt, när jag hänvisade till herr Hansson i Skegrie, var att de båda styrelserna sammanträtt och varit enhälliga i sitt beslut att skicka ut dessa cirkulär.

Beträffande frågan i stort kan jag på det hela taget ansluta mig till vad herr Gustafsson i Skellefteå sade om de pro-

blem vi står inför. Det kanske inte främst är egnahemmen utan flerfamiljshusen som påkallar vår uppmärksamhet. Jag tyckte att herr Gustafsson med sitt anförande underströk vad jag ville säga, nämligen att vi inte kan bortse från de arbetsmarknadspolitiska bevekelsegrunderna när det gäller att ta standpunkt till bostadsbyggandet.

Det kan också i vissa enskilda fall inträffa att arbetsmarknadsstyrelsen exempelvis har kännedom om en industris bristande möjligheter att fortsätta sin verksamhet, men industrien inte för de anställda kungjort vilka svårigheter man står inför utan följt de bestämmelser som vi nu har och som säger att företagsnämnden skall underrättas några månader innan driften läggs ned. Jag har exempel på att en anställd i ett sådant fall byggt ett eget hem och fått det färdigt ett år före industrinedläggelsen. Han anser sedan, i alla fall när han talar med mig, att han blivit lurad och att han borde ha underrättats på något sätt; i så fall hade han inte tagit risken. Nu har han satsat sitt spar-kapital i ett egnahem som han antagligen inte kan sälja och som han kanske tvingas lämna om han vill ha ett annat arbete. Sådana problem kan man ställas inför, problem som för den enskilde är högst påtagliga och obehagliga och som man inte heller skall bortse från när det gäller bostadsbyggandet i stort.

Frågan om flerfamiljshus och småhus är ju ett evigt diskussionsämne. Det finns de som föredrar småhus, och det finns de som föredrar bostad i flerfamiljshus, kompletterad med sommarstuga. Jag är den förste att understryka att bilismen här har skapat helt andra förutsättningar samt att man skall anpassa sig efter de nya förhållandena när man fattar sina beslut. Både herr Hedlund, herr Gustafsson och jag är säkert överens om att man såvitt möjligt bör ta hänsyn till människornas önskemål. Är det så att de önskar bo i småhus skall man bereda dem möjligheter till det och

Svar på interpellation ang. bostadsbyggandets lokalisering

är det så att de föredrar bostad i flerfamiljshus, kompletterad med småstuga, skall man låta dem få det så. Jag vill inte att vi skall i onödan komma med fingervisningar, utan vi skall låta människorna, d. v. s. konsumenterna, så vitt möjligt själva bestämma hur de vill ha det.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Jag är glad över att herr Hedlund genom denna interpellation gjort det möjligt att få belysta vissa sidor av ett stort problemkomplex, vilka jag tror har mycket stor betydelse. Jag skall givetvis här inte ta upp de sidor av hithörande komplex som kammaren diskuterat de senaste åren. Herr Hedlund har särskilt i tankarna att bostadsbyggandet på landsbygden inte skall diskrimineras. Herr Svensson i Ljungkile har i olika motioner och debatter berört denna fråga. Den har även behandlats i partimotioner från folkpartiets håll, särskilt när det gäller byggnadslagstiftningen, tätbebyggelsebestämmelserna och aktualitetsparagrafen. Denna har en sådan utformning att den i vissa fall kan vara till nackdel för bostadsbyggandet på landsbygden. Beträffande den pågår såvitt jag vet nu en utredning.

När jag anknyter till dagens debatt vill jag börja med att uttrycka min glädje över att socialministern vid ett par tillfällen uttryckte sitt intresse för och framhöll vikten av att man beaktade sambandet mellan egnahemsfrågan och en av ekonomiska skäl betingad rörelse hos arbetskraften mellan olika platser. Den frågan har ur en mycket viktig synpunkt behandlats i denna kammare för några dagar sedan. Det gällde då att den, som helt enkelt för att kunna få arbete måste flytta och sälja sitt egna hem, inte skulle straffas genom kapitalvinstbeskattning. Den anda i vilken socialministern talade förefaller mig böra leda till att regeringen omprövar sin negativa hållning till un-

dantagen från kapitalvinstbeskattning. Detta är inte bara en rättvisefråga utan också en fråga om bestämmelser som gör det möjligt för arbetskraften att såsom man önskar anpassa sig efter sysselsättningsmöjligheterna.

Herr talman! Det är närmast bostadskreditgivningen och samarbetet mellan bostadsmyndigheterna och arbetsmarknadsmyndigheterna som nu diskuteras. Liksom herr Gustafsson i Skellefteå måste jag säga, att det är naturligt att en viss kontakt äger rum mellan dessa myndigheter och att man tar hänsyn till behovet av bostäder. Den politik som förts i Oxelösund för att främja bostadsbyggandet — som socialministern nämner — är vi väl alla överens om. Frågan blir särskilt svårbedömlig — den är ju en tillämpningsfråga — när det gäller glesbygdernas bostadsbyggande. Där skall jag anknyta till vad socialministern var inne på nu allra sist. Det är naturligt med en viss återhållsamhet hos myndigheterna, vilket herr Hedlund hela tiden pläderat för, innan man intar en negativ hållning till bostadsbyggandet i glesbygder. Man kan bo betydligt längre bort från sin arbetsplats om man har bil än eljest; både herr Gustafsson och socialministern underströk detta. Jag tror vi befinner oss i början av denna utveckling och att det ännu på en del håll finns kvar ett byråkratiskt tänkande om att man skall bo någorlunda nära sin arbetsplats. Det finns en viss risk för att man vid tillämpningen av sådana här bestämmelser missgynnar glesbygden för att man inte riktigt sätter sig in i att många människor kan föredra att bo en halv mil från arbetsplatsen. De kanske har ett föräldraham eller vill bygga ett egna hem där, och då skall man inte hindra dem att göra det, även om traktens försörjningsmöjligheter är ovissa. Dylika hänsyn till människornas önskemål blev jag glad över att socialministern framhävde. Att man kan bo långt bort i glesbygderna och arbeta på en tätort borde

Svar på interpellation ang. bostadsbyggandets lokalisering

anslås på väggen hos alla de myndigheter som sysslar med detta problem. Att bedöma hur sysselsättningsmöjligheterna på längre sikt inom en trakt kommer att gestalta sig är oerhört svårt. Vem vet, om vi inte under 1980-talet eller senare får en strömning från tätorterna till landsbygden när det gäller bostädernas placering.

Jag tror liksom herr Hedlund att man här får lov att vara mycket försiktig, innan man säger: »I denna trakt finns inte särskilt goda sysselsättningsmöjligheter, och då bör det inte byggas egna hem här.» Herr Hedlund sade att det föreföll honom obegripligt, att arbetsmarknadsmyndigheterna skulle kunna avgöra om Andersson, Pettersson eller Lundström kunde väntas få sysselsättning i en viss trakt. Ja, jag instämmer — även om det givetvis inte är fråga om Andersson, Pettersson eller Lundström utan om de allmänna sysselsättningsmöjligheterna.

Vad beträffar det citat herr Hedlund läste upp och som angavs vara ett referat av ett yttrande av en tjänsteman i bostadsstyrelsen, vore det av stort intresse om socialministern ville låta undersöka, ifall det ligger någon sanning i referatet. Att det inte kan vara fullt adekvat är väl klart, men är det verkligen hundraprocentigt oriktigt eller ligger det kanske någon kärna av sanning i det? Skulle det finnas den minsta kärna av sanning i referatet, är det ju risk för att arbetsmarknadsstyrelsen börjar vilja dirigera bostadsbyggandets lokalisering på ett sätt som i så fall visar, att här behövs ett vakande öga, inte minst från socialministern själv. Jag tror nämligen att risken för systematisk felbedömning — misstag sker ju alltid — ligger i att tätorterna gynnas, när sysselsättningssynpunkterna beaktas utifrån tron, att man bör bo någorlunda nära sitt arbete. — Att pensionärer skall behandlas enligt samma principer som alla andra är naturligtvis så klart, att det inte behöver diskuteras.

Herr talman! Jag har velat göra denna komplettering av de synpunkter som framförts. Den är i stort sett ett instämmande i vad som anförts, en anslutning till den allmänna attityden hos herr Hedlund och herr Gustafsson i Skellefteå och även hos socialministern, med någon liten reservation i det senare fallet, eftersom socialministern förefaller mig vara mindre återhållsam än de båda andra talarna. Men får jag lov att vidga perspektivet och säga, att de som i likhet med herr Hedlund och oss andra rekommenderar en viss återhållsamhet, en viss försiktighet innan man går att bedöma möjligheterna för framtiden inom en trakt och innan man därav drar slutsatsen att minska möjligheterna att bygga egna hem, har väl anledning att anlägga samma betraktelsesätt när det gäller statens inverkan på lokaliseringspolitiken i övrigt, lokaliseringen av t. ex. industriell verksamhet.

Herr Hedlund gav uttryck åt principen, att om enskilda personer kommit till den uppfattningen, att här vill de bo, här tror de sig kunna finna sin utkomst och här vill de satsa kapital för en bostad, då är det en så god kartläggning man kan uppnå och då bör man respektera det. Jag hoppas att herr Hedlund sprider detta citat av sig själv så effektivt som möjligt i sitt parti, inte minst bland de ledamöter av partiet i denna kammare som har att diskutera de lokaliseringspolitiska frågorna vid utskottsbehandlingen.

Jag måste säga, att om min mening på något sätt skulle avvika från herr Hedlunds, så är det i detta att han är kanske något mera ultra-liberal än vad jag anser mig vara. Ty denna princip, som han lade fast, var ju ganska entydig och måhända en aning extrem.

Nå, jag vill inte på något sätt rida på ord. Jag vill bara uttrycka min glädje över att herr Hedlund så bestämt och med sådan känsla och sådan övertygelse ger uttryck för denna uppfattning, att om människorna vill satsa på en

Svar på interpellation ang. bostadsbyggandets lokalisering

bostad på en viss ort och tror att de kan finna sin utkomst där, så skall det respekteras. Detta måste ju gälla även om t. ex. en mindre industriidkare vill bygga fabriker och över huvud taget i allmänna lokaliseringspolitiska frågor. Den statliga dirigeringen av lokaliseringspolitiken kan nog i en del fall vara till landsbygdens och glesbygdernas nackdel — t. ex. den hundraprocentiga kreditgivningen för bostadsbyggandet som herr Gustafsson i Skellefteå berörde. Jag hoppas därför, herr talman, att på samma sätt som herr Hedlund gav uttryck för skepsis mot en alltför ivrig statlig dirigering, skall vi kunna enas om att ge förord för en viss återhållsamhet när det gäller en del sidor av den statliga dirigeringspolitiken på olika områden, särskilt då när det gäller lokaliseringspolitiken. I så fall kan vi konstatera att den riktning, som herr Hedlund företräder, och den, som jag företräder, på ett mycket viktigt område, står varandra närmare än vad som någon gång föreföll vara fallet för ett par år sedan.

Herr förste vice talmannen SKOGLUND (h):

Herr talman! Dagens överläggning påminner mycket om en diskussion här i riksdagen för ett antal år sedan, i vilken flera av kammarens nuvarande ledamöter deltog. Den ägde rum i början av 1950-talet, då kungl. bostadsstyrelsen stod på höjden av sin makt. Styrelsen sökte då uppträda även som lokaliseringsmyndighet och ville nästan i detalj föreskriva, hur länsbostadsnämnder och lokala myndigheter skulle förfara. Jag hörde själv till dem som i egenkap av ordförande i länsbostadsnämnd hade många, jag tors väl säga kontroverser med styrelsen. Genom sin stora restriktivitet i fråga om bebyggelse ute i bygderna medverkade styrelsen direkt till att flytta in folk från landsbygden till städerna, även om det i själva verket kanske var fråga om människor,

som ville så att säga stanna på vägen och inte utan vidare hamna i tätorten. Det var, som jag då en gång uttryckte det, skogens folk och andra, som bodde obekvämt men som inte fördenskull var beredda att flytta in till staden. Där emot ville de ut till vägen, där bussen gick, där det fanns handelsbod och där det fanns damfrisörska och andra för nutidsmänniskan trevliga ting inom räckhåll. Där ville de bygga men det ville de höga myndigheterna på den tiden inte alltid vara med om.

Så blev emellertid herr Sträng socialminister, och det visade sig, att han i mycket stor utsträckning delade den uppfattning vi hyste ute i bygderna. De uttalanden herr Sträng gjorde i statsverkspropositionen blev i stort sett vägledande och detta innebar en ändring till det bättre, även om det tog litet tid att få den till stånd. Det förefaller mig också, som om man under de senaste åren har kommit in på en ganska vettig linje.

Det som oroade mig, när jag läste de här tidningsartiklarna om att arbetsmarknadsstyrelsen skulle komma in i bilden, var att en ny statlig central myndighet med stor bestämmanderätt kanske nu återigen skulle koppla bort länsmyndigheterna och de kommunala styrelserna från verksamheten på detta område. Nu tycks emellertid socialministern anse att vi inte behöver hysa några större farhågor för detta. Jag skulle vara glad om han har rätt.

Som det redan tidigare har sagts kommer det säkert att ske en ändring i fråga om hela bebyggelseproblemet. Bilismens och de övriga moderna kommunikationsmedlens utveckling medför, att många människor föredrar att bo utanför ett industrisamhälle eller en stad. Det är dem vi i så fall skulle kunna hjälpa. Även för städer och kommuner, som skall skapa fram bostadsplaner, kan det vara bra att slippa att få all bebyggelse koncentrerad till en enda punkt.

Debatten i dag har varit värdefull

Svar på interpellation ang. bostadsbyggandets lokalisering

och jag tror mig kunna utläsa ur socialministerns svar, att han delar vår uppfattning att man bör akta sig för att ge en central myndighet så stor bestämmanderätt, att den blir lika maktfullkomlig som bostadsstyrelsen var i början av 1950-talet.

Herr KELLGREN (s):

Herr talman! Det verkade på herrar Hedlund och Ohlin som om det s. k. pendlarproblemet vore något alldeles nytt för arbetsmarknads- och bostadsmyndigheter. Så förhåller det sig emellertid inte. Tvärtom har det länge uppmärksammats, att bilismen utbrett sig och nått en sådan omfattning, att den blivit en av förutsättningarna för att skapa en levande landsbygd. Både i Södermanland och i Skåne har det gjorts ganska ingående undersökningar av hur detta problem kan lösas. Arbetsmarknadsmyndigheterna har också ansträngt sig för att med hjälp av bussar och andra kommunikationsmedel åstadkomma möjligheter att underlätta transporter av arbetskraft till tätorterna. Frågan diskuterades dessutom för någon tid sedan här i kammaren i samband med en interpellation av herr Andersson i Linköping angående möjligheterna att utnyttja privatbilar för att ta med kamrater till arbetsplatsen.

Vidare har här framhållits den synpunkten, att det är en fråga om service till den enskilde egnahemsbyggaren, nämligen att ge honom klarhet i fråga om hans utsikter till varaktig försörjning på en viss ort. Man skall inte förbise denna servicesynpunkt när det gäller egnahemsbyggare. En sådan har i alla fall tagit stora risker, när han satt in sina sparmedel och satsat på framtiden. Därför får man väl anse att det är nödvändigt, att bostads- och arbetsmarknadsmyndigheterna försöker klargöra försörjningsmöjligheterna på litet längre sikt.

Man har gjort sig skyldig till en del missförstånd i denna debatt. Sålunda

tycks man ha missuppfattat samverkan mellan arbetsmarknads- och bostadsmyndigheterna vad beträffar fördelningen av ramarna för egnahemsbyggen. Denna samverkan har inte alls tillkommit för att hindra människor att bygga egna hem, utan den har närmast etablerats för att man på ett så rationellt och förnuftigt sätt som möjligt skall kunna använda sig av arbetskraften inom byggnadsbranschen, utnyttja material och sysselsättningstillfällena och få bästa möjliga fördelning av arbetskraften under årets olika månader och se till att säsongarbetslösheten begränsas. Det är det viktigaste och det egentliga syftet för arbetsmarknads- och bostadsmyndigheterna, och den andra uppgiften är ganska perifer och spelar egentligen ingen större roll.

Jag vill allra sist, herr talman, göra en liten reflexion med anledning av herr Hedlunds anförande. Jag tycker att herr Hedlund skulle tänka särskilt mycket på alla de tiotusentals för att inte säga hundratusentals jordbrukardöttrar och jordbrukarsöner, som flyttat ut från landsbygden och i dag befinner sig i tätorterna och städerna, står i de långa bostadsköerna där och inte har några möjligheter att få en familjebostad. Det tar mycket lång tid innan de kan få en. Centerpartiet går in för att begränsa bostadsbyggandet till 60 000 lägenheter om året. En sådan begränsning innebär en av de allvarligaste olägenheter som landsbygdsungdomarna skulle kunna utsättas för, eftersom de inte kan erhålla bostäder inom rimlig tid. Jag tycker verkligen, att landsbygdsrepresentanterna i denna kammare och alldeles särskilt det parti, som anser sig i allra högsta grad vara företrädare för landsbygdens intressen, skulle tillse, att det slås en bro mellan landsbygd och tätort på det sättet, att man får tillräckligt många bostäder för alla och särskilt för de döttrar och söner från landsbygden, som flyttat till tätorterna för att där få sin försörjning.

Svar på interpellation ang. bostadsbyggandets lokalisering

Herr HEDLUND (cp):

Herr talman! Jag skall inte tvista med socialministern om vilka som har deltagit i besluten inom de myndigheter som det nu är fråga om. De uppgifter som jag har fått är inte riktigt desamma som socialministern tycks ha fått. Vilka uppgifter som är riktiga vet jag inte.

Jag är alldeles överens med socialministern, när han i slutet av sitt anförande talar om, att vi skall begränsa fingervisningarna på detta område så långt det över huvud taget är möjligt. Jag fattade uttalandet så. Han använde just uttrycket »fingervisningar» och det kan väl inte ha någon annan innebörd än den jag nu har förutsatt.

Vidare vill jag uttala min tillfredsställelse över de instämmanden som jag har fått här i dag. Det längsta anförandet, där instämmandet var praktiskt taget hundra procentigt, hölls av herr Ohlin. Han drog emellertid därjämte upp ett annat problem, nämligen om lokaliseringen av näringslivet. Här vill jag säga följande. Problemet om Stockholm och andra storstäder skall tillåtas växa vidare måste bli föremål för särbehandling. I London t. ex. har man bestämmelser för att hindra att den staden växer. Där har man alltså måst införa begränsningar för att det inte skall bli för trångt i myrstacken. Jag är sympatiskt inställd till den tanken även när det gäller Stockholm och en del andra större städer i vårt land.

Sedan vill jag understryka att 1953 års riktlinjer, som jag också sade inledningsvis i mitt första anförande, går just ut på att uppenbart olämplig bebyggelse skall stoppas. Om det har vi alla varit överens, och jag antar att vi är överens på den punkten även i dag. Vad beträffar lokaliseringen av näringslivet över huvud taget skulle jag nog vilja säga att man bör söka med hjälp av stimulanser få näringslivet konkurrenskraftigt på de speciella orter där man av skilda anledningar kan önska få fram en ökad företagsamhet. Ibland finns det kanske

anledning att säga att det är oklokt, om någon vill slå upp en anläggning, där det t. ex. är mycket svårt och dyrt att få fram en väg och elektriska ledningar. Här kan man behöva undvika att anläggningar kommer till stånd. Medlet till att undgå anläggningar på en sådan plats kan då vara att vägra initialstimulansen. Jag tror att man bör ha denna möjlighet för att få fram en förnuftig lokalisering inom näringslivet.

Jag kan försäkra herr Kellgren, att jag tänker på de jordbrukardöttrar och jordbrukarsöner som har flyttat ut från landsbygden till tätorterna och där behöver en bostad. Vi har f. ö. från centerpartiet inte sagt att det endast skall byggas 63 000 bostäder i år, men vi har sagt att man inte bör låsa sig vid denna siffra som minimum. Det är alltså minisiffran vi har velat sänka, eftersom en stark expansion kan tänkas bli nödvändig för näringslivet inför den förestående stora marknaden i Europa. I ett sådant läge bör man inte låsa sig för att bygga mer än 60 000 lägenheter. Andra har velat låsa sig vid vid 63 000. Vi säger att man skall vänta och se. Den sammanlagda penningssumman för byggandet av bostäder och industrier är tämligen given till sitt belopp. Frågan gäller hur fördelningen skall ske. Vi har för dagen velat binda oss för minst 60 000 lägenheter, medan herr Kellgren velat binda sig för 63 000. Det är ingen särskilt stor skillnad, men vi tycker det kan vara bra att ha den lilla marginalen, ifall näringslivet behöver pengarna. Det kan finnas anledning att se till att det blir rationaliseringar och förändringar inom näringslivet så att människorna får en god inkomst och så att vi kan följa med i den stora konkurrens som vi motser i Europa. Skulle det visa sig att man vid fördelningen av tillgängliga medel kan överskrida de 60 000 lägenheterna så skall man naturligtvis bygga mer. Det är detta, herr Kellgren, som vi har sagt.

Jag skall gärna tacka herr Kellgren, om han vill hjälpa oss i centerpartiet

Svar på interpellation ang. bostadsbyggandets lokalisering

med den broslagning mellan landsbygd och stad som vi har sysselsatt oss med i årtionden. Välkommen i det arbetet!

Herr KELLGREN (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hedlund säger att han har tänkt just på bostadsfrågan för de landsbygdsdöttrar och de landsbygds-söner som flyttat till tätorterna. Men i så fall har inte herr Hedlund tänkt särskilt grundligt härpå. Just de som kommer från landsbygden har nämligen speciellt stora svårigheter att kunna tränga in sig i tätorterna och få bostäder där. De som redan är bosatta där har ofta genom relationer helt andra och bättre möjligheter att få bostäder. Därför blir landsbygdsungdomarnas möjligheter att göra sig gällande i tätorterna beroende på hur mycket som byggs, hur många lägenheter som tillkommer. När nu centerpartiet går in för att man skall reducera bostadsprogrammet så pass mycket som till ett minimiprogram på 60 000 lägenheter, innebär detta den största otjänst man över huvud taget kan göra den landsbygdsungdom som söker sin försörjning i tätorterna.

Herr Hedlund hänvisar nu till att dessa svårigheter sammanhänger med näringslivets expansion och vill i stället se till att kapitalförsörjningen blir tillräckligt stor där. Men, herr Hedlund, det är nog rimligt att säga att vi måste sätta bostadsförsörjningen minst i paritet med expansionen inom näringslivet, ty en av förutsättningarna för att näringslivet skall kunna expandera på rätt sätt är just att vi får tillräckligt med bostäder på de rätta platserna. Och det får vi, om vi håller bostadsbyggandet tillräckligt högt.

Herr HEDLUND (cp) kort genmäle:

Herr talman! Vi vill bygga så mycket som möjligt, men vi har sagt, inte att man skall reducera bostadsbyggandet som herr Kellgren uppger, utan att man nu skall binda sig för 60 000 lägenheter, och blir det pengar över till fler lägen-

heter skall man öka byggandet. Om däremot industrien skulle behöva pengarna och om vi kommer till den uppfattningen att åt industrien skall ges preferens, bör den också få preferens, säger vi.

Det är inte bara bostäder, som de människor behöver som kommer från landsbygden till städerna. De skall ha arbete också, och inte bara i dag utan även framöver, alltså även i en period när det kan bli åtstramning inom näringslivet. Och det gäller att se till att arbete då finns.

Det är möjligt, att de som kommer från landsbygden kan ha litet besvärligare när det gäller att få bostäder. Jag trodde, att bostadsförmedlingen var till för alla och att alla skulle få likvärdig bedömning, vare sig de kommer från landsbygden eller från annat håll.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Kellgren talade om den service, som egnahemsägarna får, och om de framtida sysselsättningsmöjligheterna. I herr Kellgrens hjärna rinner tydligen i sådana sammanhang inte upp några tvivel på att myndigheterna bedömer frågan riktigt. Slutsatsen blir, att verksamheten är nyttig eftersom den är rådgivande och icke tvingande. Jag hänvisar till när handelsminister Lange talade om bilexporten och vägrade Volvo att låna i utlandet. Det är ett exempel på att myndigheter kan bedöma ekonomiska framtidsproblem fel.

Beträffande frågan huruvida man skulle få bo rätt långt borta från den tätort, där man arbetar, har herr Svensson i Ljungskile tidigare här i dag nämnt exempel på att det har sagts nej till möjligheten att bygga med statliga krediter på platser som inte har legat så långt borta från en tätort. Jag tror därför, att det är berättigat att fästa uppmärksamheten på detta problem, samtidigt som jag är glad åt herr Kellgrens upplysningar om arbetsmarknadsstyrelsens utredningar.

Vad byggnadsverksamheten angår

Svar på interpellation ang. bostadsbyggandets lokalisering

nämner jag bara, att vi hela tiden har sökt pressa på regeringen att inte hålla nere bostadsbyggandet så mycket som skedde för några år sedan. Möjligheterna att bygga, herr Kellgren, är emellertid beroende av kapitalbildningen. Det är därför som den, som verkligen vill förordna en ekonomisk politik som gynnar kapitalbildningen, också får möjligheter att rekommendera ett mera omfattande bostadsbyggande än den som är litet mindre intresserad av att främja kapitalbildningen.

Beträffande vad herr Hedlund yttrade vill jag än en gång understryka att jag tror, att den samlade effekten av det nuvarande systemet lätt kan bli, att bebyggelse i tätorter gynnas på glesbygdens bekostnad, och att man bör beakta sådana risker. Därvidlag är herr Hedlund och jag helt överens.

Vi är också överens på en annan punkt, nämligen att Stockholm i viss mån är ett specialproblem. Att vi kanske inte är ense, när vi skall diskutera detta specialproblem, är en annan fråga. Jag hinner emellertid inte gå in på den nu.

Herr Hedlund säger nu, att lokaliseringspolitiken i allmänhet är ett annat spörsmål än bostadsbyggandets lokalisering. Jag konstaterar emellertid, att centerpartiet självt i motion för några år sedan har understrukit det nära sambandet mellan samhällets bebyggelse och näringslivets struktur och hävdad, att dessa spörsmål skall behandlas tillsammans. Det gjorde också herr Hedlund i sitt första yttrande, när han antydde sammanhanget mellan var man vill bo och var man verkar.

Herr talman! Centerpartiet har tidigare när det gällde byggnadsregleringens vara eller icke vara varit med om att slå vakt om denna av lokaliseringspolitiska skäl och därvidlag avslöjat en något mera dirigistisk mentalitet än herr Hedlund har visat i dag. Därför är jag inte alls intresserad av att diskutera dessa äldre ståndpunkter. I stället är jag angelägen att framhäva, att

jag är glad åt den mera liberala tendens, som trots allt har präglat samtliga herr Hedlunds anföranden i dag.

Herr KELLGREN (s) kort genmäle:

Herr talman! I herr Hedlunds anförande skymtade på något sätt en viss kritik av att jag inte skulle vara angelägen om näringslivets expansion, eftersom jag — i likhet med socialdemokraterna i övrigt — förordade, att man skall bygga minst 63 000 och helst bortåt 70 000 lägenheter om året. Jag vill säga till herr Hedlund, att industrien redan år 1958 satte nytt rekord i fråga om investeringar. År 1959 överträffades detta rekord med inemot 10—15 procent. Under år 1960 kommer av allt att döma rekordet att slås ännu en gång. Vi har aldrig tidigare haft så stora industriinvesteringar som just i år. Expansionen och förberedelserna för att möta just den ökade utländska konkurrensen är i full gång.

I övrigt skulle jag vilja tillägga, herr talman, att aldrig någonsin tidigare har investeringsverksamheten inom hela samhällsekonomin varit så omfattande som den kan bedömas bli under år 1960. Det är ett gott betyg såväl åt det privata sparandet som åt bolagssparandet och åt det sparande som äger rum i statens och kommunernas regi. Man kan inte klaga på investeringsverksamheten i dag. Den är så hög som över huvud taget är möjligt med den arbetskraft och de resurser vi har tillgängliga.

Herr PERSSON i Växjö (s):

Herr talman! Herr Skoglund sade någonting om den tid när bostadsstyrelsen hade en stark maktställning och i detalj föreskrev hur länsbostadsnämnderna skulle handla. Men bostadsstyrelsen har ju av Kungl. Maj:t och riksdagen ålagts att ge länsbostadsnämnderna råd och anvisningar, och länsbostadsnämnderna har alltid varit mycket angelägna om att anlita bostadsstyrelsen för detta ändamål. Man kan givetvis diskutera

Svar på interpellation ang. bostadsbyggandets lokalisering

hur mycket i detalj denna rådgivning skall sträcka sig, men man får väl inte gå så långt att man säger att bostadsstyrelsen inte skall försöka betjäna sina organ ute i landet på ett tillfredsställande sätt.

Herr Skoglund ansåg att det infördes en, låt mig säga liberalare ordning när herr Sträng blev socialminister. Det kan därför vara av intresse att se efter vad som skrevs i proposition nr 138/1953 av den dåvarande socialministern, herr Sträng. Det heter där bl. a.: »I detta sammanhang torde få upptagas frågan, huruvida en restriktiv inställning till egnahemsbyggande på landsbygden är motiverad på grund av de kreditrisker, som kan tänkas föreligga beträffande ur vissa synpunkter mindre välbelägna hus. Utvecklingen under senare år av kommunikationerna på landsbygden har medfört att bestämda krav icke längre behöver ställas på att husen skall ligga i anslutning till tätort med dess möjligheter till sysselsättning.»

Redan i denna proposition har alltså diskuterats det problem som herr Ohlin särskilt var inne på, nämligen att man numera inte behöver bo så nära sin arbetsplats, eftersom man kan åka med sin bil fram och åter till arbetet.

Jag vill också gärna citera något av vad som i propositionen säges om beviljandet av egnahemslån. Det är ju inte alltid så lätt att veta, hur man skall förfara när det gäller lån till ett egnahem som ligger litet illa till ute på landsbygden. I propositionen säger departementschefen: »Av det anförda torde framgå att statligt lån för uppförande av egnahem på den rena landsbygden icke bör vägras enbart av det skälet att efterfrågan på egnahem utanför tätorter på längre sikt möjligen kan förändras på sådant sätt att staten i vissa fall skulle kunna komma att löpa vissa risker. Det är ett önskemål att uttunningen av befolkningen på den egentliga landsbygden icke blir för stor. Allmänt hållna bedömningar av kreditriskerna

bör därför icke få fälla utslaget vid prövning av ansökningar om egnahemslån till hus på landsbygden. *I de fall då en uppenbart olämplig plats för egnahemmet har valts, bör dock lån icke beviljas.* Liksom hittills bör då fråga är om lån till egnahem på jordbruksfastighet hänsyn tagas till den pågående strukturrationaliseringen inom jordbruket. Jag förutsätter, att länsbostadsnämnderna vid prövning av låneansökningar avseende egnahem på landsbygden kommer att beakta de legitima nybyggnadsbehov som där kan föreligga.»

Lån skall alltså icke beviljas i sådana fall, då platsen för egnahemmet är uppenbart olämplig. Det är väl tydligt och klart att man inte kan överlämna åt den lånesökande att ensam bedöma, huruvida platsen är uppenbart olämplig. Det lånebeviljande organet har ju ansvaret för de pengar av spararnas och skattebetalarnas medel som skall sätas i detta egnahem. I ett fall då sparbankerna inte vill ta ett bottenlån eller bara ett lån i botten till viss låg procent, måste det statliga lånebeviljande organet ha möjlighet att undersöka, vilka risker man löper genom att låna ut pengar till vederbörande. En sådan extremt liberal inställning, som det här talats om, tillämpas inte av sparbankerna och ännu mindre av affärsbankerna.

Jag vill också understryka vad herr Kellgren sagt om de ungas bostadsproblem — jag skrev redan för fyra, fem år sedan en artikel om den saken. Det är ju de unga som flyttar från landsbygden till tätorterna, och när de kommer dit ingår de ofta äktenskap och efterfrågar då en familjebostad. Om inte man kan hålla upp bostadsbyggandet i tätorterna, är det alltså dessa unga som kommer i efterhand. Men bostadsförmedlingen behandlar väl alla lika, säger herr Hedlund. Ja, det är klart, men den som sist blir anmäld till bostadsförmedlingen får också vänta till sist på bostad — det ingår ju i principen att alla skall behandlas lika. Jag anser därför

Svar på interpellation ang. bostadsbyggandets lokalisering

att det också är ett landsbygdsintresse att bostadsbyggandet i tätorterna har tillräcklig omfattning. Det behöver inte här vara fråga om någon motsättning mellan tätorter och landsbygd.

Till diskussionen om hur många lägenheter som skall byggas vill jag säga, att enligt min uppfattning föreligger det inte någon motsättning mellan kraven på investeringar för näringslivets behov och kravet på investeringar i bostäder. Båda dessa krav kan hävdas vid sidan av varandra, och det är ur alla synpunkter nödvändigt att så sker. Herr Hedlund vet mycket väl att en mängd av de ungdomar, som flyttat från landsbygden till tätorterna och där har fått arbete, icke har utsikt att få någon bostad; ibland får de vänta många år. När herr Hedlund säger att det väl också är viktigt att man får arbete, är detta alltså ett argument som inte kan ha någon betydelse i detta sammanhang.

När det gäller antalet bostäder som skall byggas har meningarna på centerpartihåll varierat rätt kraftigt under det senaste halvåret. Inom bostadsstyrelsen ansåg herr Hansson i Skegrie, att det borde byggas 70 000 lägenheter om året. Sedan föreslog Kungl. Maj:t ett antal av minst 63 000. Detta hade till följd att herr Hansson i Skegrie i en motion och under bostadsdebatten här i kammaren underbjöd Kungl. Maj:t och ville ha ett minimiantal av 60 000 lägenheter. Det är alltså inte lätt att veta, vad man på centerpartihåll egentligen vill.

Jag har velat anföra detta, då jag anser att debatten i denna fråga annars skulle ha blivit litet ensidig. Till slut vill jag säga till herr Skoglund att han mycket väl vet att vi kan råka ut för besvärliga fall när egnahemslån skall beviljas. I statsrevisorernas berättelse för något år sedan finns relaterad en sådan besvärlig lånehistoria från det län herr Skoglund själv representerar.

Herr förste vice talmannen SKOGLUND (h):

Herr talman! Vad herr Persson i Växjö här sagt innebar egentligen bara ett bestyrkande av vad jag anfört tidigare, nämligen att bostadsstyrelsen bör nöja sig med att ge råd och anvisningar. När bostadsstyrelsen i början av 1950-talet kände sig ganska säker på sin uppgift var det emellertid inte bara fråga om råd och anvisningar, utan då ville man gå mycket längre och påverkade länsbostadsnämnderna till att inta en restriktiv ståndpunkt när det gällde bebyggelse utanför tätorter eller städer. Om jag haft tillfälle — men det skulle ta alltför lång tid — skulle jag kunna nämna ett flertal exempel, där länsbostadsnämnden i Östergötland och bostadsstyrelsen haft olika uppfattningar. Jag tror inte jag säger för mycket, om jag påstår att det var de framstötter, som gjordes här i riksdagen och på annat sätt genom kontakter med socialdepartementet, som verkligen föranledde de uttalanden som herr Persson i Växjö återopade. Om han betvivlar riktigheten av detta påstående, ber jag att få hänvisa honom till den nuvarande finansministern Sträng och hans statssekreterare, eftersom utarbetandet av detta uttalande har skett i ganska nära kontakt med riksdagen. Detta har enligt min uppfattning varit till mycket stor nytta när det gällt att få fram en klokare och bättre avvägd bostadspolitik för landsbygden.

Det läge vi nu befinner oss i är vad många vid det tillfället förutsåg, nämligen att bilismen och de förbättrade kommunikationerna i övrigt kom att möjliggöra för människorna att bo på större avstånd ifrån sina arbetsplatser och alltså kunna vara kvar på sin hemort, trots att de har arbete vid en industri eller dylikt på annat håll.

Jag tror, som jag tidigare sade, att det finns anledning att ställa sig kritisk, om ett centralt ämbetsverk ånyo skulle få för sig att Stockholm är den enda plats, varifrån man kan se dessa problem tillräckligt klart, och att man

Svar på interpellation ang. bostadsbyggandets lokalisering

följaktligen där måste ha det slutliga avgörandet. Om man låter länen sköta detta mera självständigt, tror jag att färre misstag kommer att begås.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Jag är litet förvånad över att även herr Persson i Växjö instämde i herr Kellgrens yttrande, att herr Hedlund bör visa ett särskilt intresse för flickorna från landsbygden. Herr Hedlund skall väl liksom vi andra visa intresse för hela svenska folkets bostadsfråga. Däremot tycker jag att herr Persson i Växjö har alldeles rätt, när han säger, att man inte här bör ställa investeringarna inom bostadsbyggandet i någon motsättning till investeringarna inom industrien eller företagsamheten i övrigt. Där krävs det faktiskt i viss mån en parallell utveckling. Jag tror detta är ett viktigt påpekande, och vi är också överens på den punkten.

Att jag begärt ordet beror, herr talman, på att jag vill ge en kort replik till herr Kellgren. Denne sade, att han var så väldigt nöjd med att den stigande konjunkturen och det allmänna framåtskridandet — produktionen växer ju här som på andra håll — har lett till att investeringarna också är ganska stora. Framför allt var herr Kellgren nöjd med bostadsbyggandet. Jag vill säga, att jag är glad över att bostadsbyggandet kommit upp till den höga nivå, som vi redan för några år sedan hävdade, att man under en fyraårsperiod skulle sikta till. Det är precis denna nivå vi nu har uppnått. Herr Kellgren ger dock ett intryck av att han är nöjd med bostadsbyggandet över huvud taget och att allting därvidlag är väl beställt. Jag måste, för att inte något missförstånd skall uppstå och man sedan skall få höra att alla var överens i denna fråga, säga att jag har en annan mening. Jag tror att vi, om bostadsbyggandet fortsätter i nuvarande omfattning, i mitten av 1960-talet kom-

mer att ha en väsentligt ökad bostadsbrist. Folkökningen, den stegrade äktenskapsbildningen, standardhöjningen och den fortsatta inflyttningen till tätorterna kommer att öka behovet av bostäder så mycket, att det blir en naturlig riktpunkt för den ekonomiska och sociala politiken här i Sverige att eftersträva ett ökat bostadsbyggande.

Man kan emellertid, som jag tidigare sade, inte öka bostadsbyggandet, när man måste öka andra investeringar, utan att man samtidigt ökar kapitalbildningen. Detta är ett av skälen till att det är så oerhört viktigt, att vår ekonomiska politik tar sikte på en ökad kapitalbildning, eller — mera konkret uttryckt — att skapa en så väsentligt ökad kapitalbildning, att det blir möjligt att steg för steg öka bostadsbyggandet till 80 000 bostäder per år, utan att detta sker på bekostnad av andra investeringar. Jag tror att vi, om vi inte inriktar oss på detta, kommer att få en starkt ökad bostadsbrist i vårt land, och det är det väl ingen av oss som önskar.

Herr HEDLUND (cp):

Herr talman! Jag vet inte om herr Ohlins sista anförande, i den del det avsåg frågan om ett motsatsförhållande mellan bostadsbyggandet och byggandet inom näringslivet, var riktat mot centerpartiet och mig. Jag fick dock närmast den uppfattningen. Herr Ohlin sade att dessa två saker måste gå hand i hand, och ingenting kan väl vara säkrare och riktigare än detta. Hur skulle det gå, om folk endast hade bostäder men ingenting hade att göra? Att folk å andra sidan har ett arbete inom industrien men står utan bostad går ju inte heller för sig.

Det är dock inte detta frågan gäller, utan det är — som herr Ohlin mycket riktigt säger — så, att sparandet har ett visst omfång, vilket vi undan för undan vill försöka utöka. För närvarande har sparandet en viss omfattning,

Svar på interpellation ang. bostadsbyggandets lokalisering

och det kommer sparandet alltid att ha, även om vi ständigt kommer att vilja utvidga denna omfattning. Det som sparas skall dock delas mellan näringslivet och bostadsbyggandet. Självfallet kan denna fördelning ske på olika sätt. Man kan lägga en större eller mindre del på näringslivet, men det är dock fråga om en fördelning av tillgängliga resurser, och denna kan bli ganska besvärlig att göra. Avvägningen får ske med hänsynstagande till de vid varje tillfälle rådande förhållandena.

Till herr Kellgren skulle jag vilja säga, att näringslivet visserligen visar en glädjande stegring av aktiviteten och vill investera mer och mer. Men sedan är det en annan sak, hur långt pengarna räcker. Frågan är hur långt de kapitalresurser räcker som vi har här i landet och hur mycket man verkligen kan investera.

Herr PERSSON i Växjö (s) kort genmäle:

Herr talman! Beträffande det senaste yttrandet här från herr Skoglund vill jag bara säga att jag inte vill förneka, att bostadsstyrelsen före 1953 ibland kanske vara restriktiv i sin bedömning när det gällde att bevilja lån ute på landsbygden. Det är dock naturligt att ett statligt verk, som dessutom är tämligen nytt, är försiktigt och inte vågar satsa spararnas och skattebetalarnas pengar om man uppfattar det så att en risk skulle föreligga. Dessutom finns ju besvärsrätten till Kungl. Maj:t. Kungl. Maj:t kanske inte heller alltid bedömer saken riktigt, men vi får dock räkna med att så sker för det allra mesta. I varje fall kan man inte komma längre sedan.

Detta är dock inte det egentliga problemet. Problemet finns fortfarande, eftersom de riktlinjer som sedermera — 1953 — kom till, också ger utrymme för en bedömning som kan slå fel både hos bostadsstyrelsen och på andra håll. Detta måste man ändå komma ihåg.

Jag har inte sagt att herr Hedlund bör intressera sig för flickorna ute på landsbygden. För övrigt lär det råda brist på kvinnor där. Eftersom det är de äldres söner och döttrar ute på landsbygden som flyttar in till tätorterna, skulle det inte vara ur vägen om ett parti, som säger sig främst företräda landsbygdens intressen, intresserade sig för hur det i fortsättningen går för dessa yngre när det gäller bostäder, d. v. s. om de får någon bostad eller blir utan. I varje fall skall man väl inte räkna med att intresset från det hållet skall vara mindre än det är på andra håll.

Herr KELLGREN (s):

Herr talman! Till herr Ohlin skulle jag bara vilja ge den lilla upplysningen, att jag inte uttalade mig på ett sådant sätt om bostadsbyggandet att det kunde framkalla det intrycket att jag skulle vara nöjd med bostadsbyggandets omfattning. Jag uttalade mig om den totala investeringsverksamheten som sådan. Den är för närvarande rekordartad stor. Jag tror att dess andel av bruttonationalprodukten uppgår till omkring 34 procent innevarande år.

Jag är, liksom herr Ohlin, övertygad om att bostadsbyggandet behöver öka. Själv har jag i olika sammanhang ansett att vi under 1960-talets första hälft om möjligt bör komma upp till 75 000 lägenheter. Det är inte heller osannolikt — om välförhållandena fortsätter — att vi kan få ett sådant ökat behov, att det vore önskvärt med någonting sådant som 80 000 lägenheter per år under 1960-talet.

Jag skulle, herr Ohlin, vilja uttrycka min glädje över att innevarande års riksdag har uppvisat, att folkpartiet och socialdemokraterna i väsentliga delar är överens när det gäller pensionsfrågan och även bostadspolitiken. När vi skall försöka realisera ett så stort bostadsbyggande som jag och herr Ohlin tror är nödvändigt, då hoppas jag också att vi kan bli överens om de former

Svar på interpellation ang. bostadsbyggandets lokalisering

av sparande — kollektivt och enskilt — som skall göra det möjligt att få upp bostadsbyggandet på en tillräckligt hög nivå.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Jag vet inte i vilken mån herr Kellgren talade för det socialdemokratiska partiets räkning. Hans sista anförande måste tolkas så att detta parti — i den mån han nu är dess talesman — är färdigt att acceptera en betydligt mera positiv hållning till kapitalbildningens problem än hittills och att partiet är villigt att acceptera den ståndpunkt för vilken vi argumenterat i åratal: att kapitalbildningens omfattning är den centrala frågan. Diskussionen gäller hur mycket man kan investera i bostäder och annat.

Sedan verkar det som om herr Kellgren, måhända i ett övermått av välvilja — jag är inte säker på hur mycket man kan fästa sig vid det — även skulle vilja inta en förstående hållning till det förslag som väckts från vårt håll att lagstiftningen om tilläggs pensionering bör reformeras i en av oss angiven riktning. Skulle båda dessa tolkningar av det socialdemokratiska partiets inställning vara riktiga så har vi onekligen vunnit en del på riksdagens sista arbetsdag.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON:

Herr talman! Jag vet inte om herr Ohlin inbjöd mig att hålla ett valtal om ATP. Det skulle vara ett lämpligt tillfälle, eftersom jag har intrycket att det i någon mån valtalsats här tidigare i dag. Jag blev litet överraskad över att mitt interpellationssvar, som gällde en rätt begränsad fråga, skulle svälla ut till denna ur andra synpunkter utomordentligt intressanta debatt.

Jag blev litet osäker när jag hörde herr Ohlins första anförande. Jag fick närmast intrycket att han var ute efter herr Hedlund. Detta beredde mig i och

för sig ingen överraskning, även om jag sedan fann att de båda friarna kom att gilja till en tredje part, nämligen väljarna. Då glömde de bort det inbördes förhållandet. Efter det senaste anförandet fick jag närmast intrycket att herr Ohlin var ute på giljarfärd hos oss.

Jag skall gärna medge, herr Ohlin, att vi inte stänger några dörrar. Jag har tidigare sagt att vi önskar ett radikalt borgerligt parti. Därför har jag alltid beklagat, att folkpartiet under herr Ohlins ledarskap i alltför hög grad har bytt politiska kulisser med högern, men om herr Ohlin nu har kommit på bättre tankar, skall inte vi visa oss omöjliga.

Eftersom denna debatt har kommit att beröra nästan allting utom det som den ursprungligen skulle handla om, skall jag inte på något sätt gå in i närkamp. Jag vill bara påpeka, att herr Hedlund i sitt senaste anförande helt oförmodat halkade in på det vi ursprungligen debatterade, då han sade att vi skulle se till att den som har arbete också skulle ha tillgång till bostad och ej tvingas att ligga på backen. Å andra sidan, sade herr Hedlund, skall vi se till att den som har bostad om möjligt även skall ha arbete och inte vara utan sådant. Ja, det var just det som jag på ett mera försiktigt sätt försökte antyda i mitt ursprungliga svar till herr Hedlund.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Det får väl sägas, att det var herr Kellgren som kom med de där överraskande reflexionerna att ni socialdemokrater var överens med oss i folkpartiet beträffande kapitalbildningen. Det var verkligen intressant att höra. Om en talesman för ett parti, som slagits så för en annan principiell hållning än regeringspartiet inte drar öronen åt sig när han plötsligt finner framträdande talare för regeringspartiet vara överens med oss, måste det bero på att han möjligen är försedd med ännu sämre hörsel än jag. Om det ligger någonting i herr Kellgrens påpe-

Svar på interpellation ang. den beslutade förbandsomflyttningen mellan Göteborg, Skövde och Karlsborg

kande beträffande kapitalbildningen, är det verkligen ytterst intressant.

Både herr Kellgren och kammaren i övrigt vet, att vi fäster en kolossalt stor vikt vid vissa av oss föreslagna reformer av ATP, och detta betraktar vi som ett mycket stort spörsmål. Herr Kellgrens yttrande kunde knappast tolkas på annat sätt än att han hade en viss förståelse för denna vår inställning. Det var därför jag begagnade tillfället att höra, huruvida regeringsbankens talesman på något sätt skulle kunna bekräfta, att man inom det socialdemokratiska partiet har modifierat sin inställning på dessa onekligen mycket centrala punkter. Tyvärr innebär socialministerns yttrande att han inte ville ge något som helst stöd åt herr Kellgrens uppfattning.

Eftersom jag anser att det i en demokrati är bra och tilltalande, om motsättningarna i samhällsarbetet kan minskas, kan jag endast med beklagande konstatera, att herr Kellgren tydligen inte är representativ för regeringspartiet.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON:

Herr talman! Jag kan förstå om talmannen ställer sig kritisk inför att vi nu skall ta upp en allmän diskussion om tjänstepensioneringen. Jag får erkänna att han med beundransvärt tålamod har lyssnat på denna debatt och tillåtit alla de utvecklingar som har ägt rum.

Men eftersom herr Ohlin vänder sig direkt till mig vill jag säga att jag avvaktar de förslag, som han eller hans parti kan komma att lägga fram till reformering av ATP. Vi står alltid öppna, om det är fråga om förslag till *verkliga* förbättringar. Ingenting är ju fullödigt från begynnelsen.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Jag vill hänvisa socialministern till den från vårt håll väckta

partimotionen, som tydligen har förbigått socialministerns uppmärksamhet. När riksdagen nu snart är slut, hoppas jag att han skall få tid att studera den.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7**Svar på interpellation ang. den beslutade förbandsomflyttningen mellan Göteborg, Skövde och Karlsborg**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, som yttrade:

Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Ståhl frågat mig om jag är villig att snarast föranstalta om en sådan omprövning av 1959 års beslut om förbandsomflyttningen mellan Göteborg, Skövde och Karlsborg enligt vissa av honom anförda riktlinjer att betydande besparingar kan uppnås utan att operativa eller andra försvarsintressen efter-sättes.

Med anledning härav får jag anföra följande.

De förbandsomflyttningar, som nu är i fråga, är indragningen av Göta artilleriregemente (A 2) i Göteborg och Karlsborgs luftvärnsregemente (Lv 1), varvid Göteborgs luftvärnskår (Lv 6) skall utrymma sitt etablissement vid Högsbo och flytta till A 2 ledigblivna kaserner vid Kviberg samt signalkompaniet i Skövde flytta till Lv 1 ledigblivna kaserner och samtidigt ombildas till en signalkår (S 2).

Jag vill till en början erinra om att i enlighet med förslag som av mig framförts i proposition nr 108 (punkt 6) denna riksdag har godkänt avtal om överlåtelse till Göteborgs stad av Göteborgs luftvärnskårs etablissement och markområde (Högsboområdet) i utbyte mot bland annat viss mark vid Kviberg som kronan hittills innehaft endast med nyttjanderätt och nu användes för A 2 men i fortsättningen avses för Lv 6 ut-

Svar på interpellation ang. den beslutade förbandsomflyttningen mellan Göteborg, Skövde och Karlsborg

bildningsverksamhet. Det bör observeras att enligt överenskommelsen med staden vissa markområden vid Kviberg skall hembjudas till staden om de ej användes för »det luftvärnsförband, som vid beslutad indragning av Göta artilleriregemente är avsett att förläggas till nämnda regementes kasernetablisserment». I anslutning till nämnda avtal har också överenskommelse träffats med staden om förvärv för kronans räkning av vissa byggnader som erfordras av Chalmers tekniska högskola.

Interpellanten har ansett att starka skäl talar för att Lv 1 kvarblir i Karlsborg samtidigt som S 2 skulle förläggas till A 2 och Lv 6 indragas. Detta skulle emellertid innebära att göteborgsområdet skulle bli utan luftvärnsförband. Såväl 1958 års B-riksdag som 1959 års riksdag ansåg emellertid operativa skäl och beredskapssynpunkter tala för att bibehålla ett dylikt förband i Göteborg. Det må erinras om att Kungl. Maj:ts förslag av år 1958 innebar bibehållande av Lv 1 och indragning av Sundsvalls luftvärnskår (Lv 5). Riksdagen avslog emellertid — under återopande av beredskapsskäl — förslaget om indragning av Lv 5 samtidigt som det förut-sattes att motsvarande begränsningar och besparingar skulle göras genom fredsorganisatoriska rationaliseringar, främst inom luftvärnet. Såsom jag redovisat vid anmälan av propositionen 1959: 117 kan vid detta ställningstagande av operativa skäl och ur beredskapssynpunkter endast Lv 1 ifrågakomma till indragning. Några nya omständigheter som kunde föranleda till annat bedömande har sedermera inte framkommit. De militära skälen för att bibehålla ett luftvärnsförband i göteborgsområdet har inte rubbats.

Jag vill emellertid något kommentera de omständigheter av annan natur som interpellanten anser motivera en omprövning av 1958 och 1959 års beslut. Herr Ståhl hävdar, att anledning härtill

skulle föreligga av i huvudsak två skäl dels att utbildningsbetingelserna på Kviberg skulle bli otillfredsställande och dels att investeringskostnaderna för ett luftvärnsförband på Kviberg skulle bli avsevärt större än beräknat.

Vad först angår utbildningsbetingelserna för Lv 6 på Kviberg bedömes dessa av arméchefen som fullt tillfredsställande. Den tekniska utvecklingen anses för övrigt för luftvärnets del leda mot en begränsning av behovet av utomhusövningar till förmån för inomhusövningar med simulatorer och dylikt.

När det gäller investeringskostnaderna uppger herr Ståhl att 4,65 miljoner kronor skulle vara ett absolut minimum och att »det verkliga totalbehovet» för Kviberg kunde förmodas uppgå till 8 å 9 miljoner kronor. I anledning härav har jag begärt ytterligare utredning i detta hänseende av chefen för armén. Av denna kan följande inhämtas.

Av organisationsförändringen föranledda kostnader har av arméchefen tidigare preliminärt beräknats till två miljoner kronor. Detaljerade beräkningar som nu utförts av fortifikationsförvaltningen tyder snarast på att dessa kostnader blir lägre. Med utgångspunkt i att kostnaderna för organisationsförändringen är två miljoner kronor beräknar emellertid chefen för armén och fortifikationsförvaltningen det totala medelshovet för de närmaste tre till fyra åren till 4,65 miljoner kronor. Förutom de nämnda kostnaderna till följd av organisationsförändringen har i detta belopp med ett än större belopp inräknats kostnader för sedan länge erforderlig renovering av kasernetablissermentet och iståndsättning av övningsfältet. Sistnämnda åtgärder blir erforderliga även om — enligt interpellantens förslag — S 2 i stället för Lv 6 förlägges till kasernerna på Kviberg. — Beloppet 8 å 9 miljoner kronor anses icke kunna förklaras annat än såsom ett missförstånd.

Svar på interpellation ang. den beslutade förbandsomflyttningen mellan Göteborg, Skövde och Karlsborg

I detta sammanhang bör erinras om att avtalet om överlåtelse till Göteborgs stad av högsboområdet bland annat innebär att kronan får en köpeskilling av 3,5 miljoner kronor kontant och därjämte viss mark och vissa byggnader.

Något operativt eller organisatoriskt motiv för att förlägga S 2 till Göteborg och bibehålla Lv 1 anser arméchefen icke föreligga. Några väsentliga besparingar i investeringshänseende synes ej heller sannolika. Kostnaderna för underhållsarbeten blir som förut nämnts oförändrade, då även i detta fall samma kasernetablisement kommer att utnyttjas. Likaså torde personalomflyttningarna bli av i huvudsak samma omfattning och några besparingar i detta hänseende erhålles alltså icke.

Slutligen må tilläggas att en ändring i fråga om här aktuella förbandsrationaliseringar skulle medföra en förskjutning av den tidpunkt då rationaliseringarna kan genomföras och därmed bortfall av besparingar om två till tre miljoner kronor.

Med hänsyn till de skäl jag anfört är jag icke beredd att föranstalta om den av interpellanten ifrågasatta omprövningen av 1959 års riksdags beslut om förbandsomflyttningen mellan Göteborg, Skövde och Karlsborg.

Härmed, herr talman, anser jag mig ha besvarat herr Ståhls interpellation.

Härpå anförde:

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Jag ber först att få tacka försvarsministern för svaret. Eftersom denna fråga ligger ofantligt långt ifrån allt vad som har samband med det kommande valet, tror jag att vi kan fatta oss ganska kort.

Till försvarsministern vill jag först säga, att hans svar i stort sett motsvarade vad jag väntade mig och vad jag kunde förutse. Han vill inte vara med om

någon omprövning i denna fråga av flera skäl, som han har anfört i sitt svar. Jag anser emellertid att även om man har fattat ett principbeslut, som bygger på preliminära uppgifter av olika slag, vilka sedan vid detaljgranskning visar sig inte hålla streck, bör man inte låsa sig fullt så hårt som försvarsministern gör i sista meningen av svaret, där han förklarar sig inte vara beredd till någon omprövning. Han bör enligt min mening, om han under ärendets fortsatta behandling finner att det framkommer omständigheter, som tyder på att en sådan omprövning kan vara befogad, vara öppen för att vidta denna. Det hade varit klokt av försvarsministern att snarare inta den attityden.

Mina uppgifter — det vet försvarsministern lika bra som jag — har jag inte hämtat från vem som helst. Försvarsministern har fått sina uppgifter från staberna, och jag har fått mina från i hög grad ansvariga tjänstemän, som är direkt sysselsatta med de utredningar om både planering och kostnadskonsekvenser, som hänger samman med denna sak. Därför är det heller ingen slump att den kostnadssiffra på 4,65 miljoner kronor, som försvarsministern bekräftar i svaret, helt stämmer med den uppgift jag lämnade i min interpellation för snart en månad sedan.

Jag vill börja med ett par ord om de operativa synpunkterna. Försvarsministern säger, att därvidlag ingenting inträffat som föranleder någon omprövning. I det fallet skulle jag vilja erinra försvarsministern om ett uttalande, som arméchefen gjorde för inte fullt ett år sedan vid Lv 2:s 20-årsjubileum, när han sade att luftangrepp mot fasta mål såsom befolkningscentra i stor utsträckning kommer att framföras på mycket höga höjder och med mycket snabba flygplan och robotar. Och så yttrade han ordagrant: »Försvar mot dylika anfall är svårt. Aktivt kan det endast

Svar på interpellation ang. den beslutade förbandsomflyttningen mellan Göteborg, Skövde och Karlsborg

utföras med flygplan och robotar. Det kommer att bli en konkurrens mellan dessa och den konkurrensen, anser jag, måste utspelas inom flygvapnets ram.»

Häri ligger redan uttalat, att luftvärn av den typ vi här diskuterar, som kan komma i fråga vid dessa etablissemang, icke kommer att användas för försvar av så stora befolkningscentra som Göteborg. Det luftvärn som skall utbildas här kommer i stället att hänföras antingen territoriellt till mindre orter eller också till fältförband. Men är det då rimligt, måste man fråga sig, att ha utbildningen och även — i så hög grad som hittills är fallet — förråden samlade i en av landets största tätorter, som, enligt vad man tyvärr måste räkna med, kommer att utgöra ett primärt bombmål i krig. Försvarsministern vet lika bra som jag att det tvärtom ingår som ett centralt intresse i krigsplaneringen och hela mobiliseringsorganisationen att få ut dessa förråd utanför tätorterna, så att man skall kunna mobilisera oberoende av bombstörningar. Men då bör ju samma intresse vara knutet till utbildningsorganisationen. Därför anser jag mig ha mycket goda skäl — och det finns ju starka krafter på militärt håll som har samma uppfattning — för att det skulle vara en fördel för luftvärnet att icke grupperas i denna stora tätort utan kunna ligga på något avstånd, t. ex. i Karlsborg.

Beträffande planeringsfrågorna skulle jag bara vilja säga några få ord utan att gå in på detaljer om planeringen på de olika områdena, även om jag har sådana detaljer, som försvarsministern lätt kan få av den tjänsteman, vilken håller på med detta. Jag kan gott nämna att arméöverdirektören har detaljerade skisser på hela planeringen. Det visar sig, när man skall pricka in de nya byggnader man behöver på A 2:s område för att kunna placera luftvärnet där, att det blir mycket dyrt och besvärligt att få in dessa byggnader på

lämpligt sätt på detta redan förut tränga område.

Därtill kommer, herr talman, att bebyggelsen kring Kviberg artar sig att bli en annan och för luftvärnets utbildning mycket mer besvärande än man förutsåg för bara en kort tid sedan. Nyligen har man, enligt vad det uppges, invigt ett hyreshus, som skall vara det största i Norden, 16 våningar högt, ganska nära kasernen. Vidare har man planerat för fortsatta bostadsbyggen kring dessa områden på Kviberg, som onekligen numera ligger mycket centralt till i Göteborg.

Från olika fastighetsägare — och hyresgästföreningar i Kortedala och Utby — jag har papperen här — har det kommit inlagor till fastighetsnämnden i Göteborg, där man uttalar sina bekymmer över de överflygningar som nu pågår. Hur skall det då inte bli när luftvärnet flyttar in i A 2:s kaserner?

Allt detta tyder på att A 2 i varje fall — jag skall uttrycka mig försiktigt på den punkten — icke är så lämpligt för luftvärnsutbildning som man hade anledning att förutse på ett något tidigare stadium.

Nu säger försvarsministern i sitt svar, att man mer och mer skall övergå till inomhusutbildning. Jag har själv utbildning i luftvärn, så jag vet litet vad jag talar om. Jag har också sett dessa nya metoder. Men det hör till bilden, och det är av intresse, att arméstaben i en framställning, som jag har här i min hand och som är avsedd den 18 januari i år, skrev följande: »Trots detta» — att man i allt större utsträckning skall kunna förlägga utbildningen inomhus — »kommer chefen för armén att vidta sådana åtgärder att bullerstörningarna i framtiden vid behov kan minskas bl. a. genom att del av Lv 6 övningar förläggs utanför Göteborg till Tånga hed med Remmene skjutfält eller annan lämplig plats. I denna avsikt

Svar på interpellation ang. den beslutade förbandsomflyttningen mellan Göteborg, Skövde och Karlsborg

har undersökningar igångsatts genom militärbefälhavarens försorg.»

Vad betyder detta? Det betyder, herr statsråd, att det är 8 å 10 mil till Tångahed med Remmene skjutfält. Till Halmstad — där man skjuter över havet — är det 15 mil. Detta kommer att bli en avsevärd fördyring av utbildningskostnaderna, som man inte räknat med.

Jag skulle också vilja säga några ord om kostnadskalkylen.

Jag tror inte jag behöver räkna med något missförstånd, när jag här talar om 8 å 9 miljoner kronor. Den andra summa jag nämnde, 4,65 miljoner kronor, har ju försvarsministern bestyrkt som helt vederhäftig.

Jag har här en specifikation över hur vederbörande ansvarige tjänsteman har beräknat kostnaderna, 8 å 9 miljoner kronor, och den person som gjort denna beräkning har närmare beröring med frågorna än herrarna i arméstaben — som jag naturligtvis har största respekt för. Men man kan och bör inte alltid gå direkt till staberna, som statsrådet och regeringen gör.

Herr talman! Minuterna går, och jag skall inte uppta tiden med att i protokollet läsa in denna specifikation. Den kan försvarsministern lätt ta del av genom att kalla in vederbörande tjänsteman. Försvarsministern har den kanske redan i sin hand. I så fall går det ju inte att vifta bort uppgifterna i densamma. Otvivelaktigt är också att de arbeten som det talas om i denna PM är av den natur att de, i varje fall på längre sikt, kommer att bli nödvändiga.

Sedan vill jag också nämna en sak, som kanske har undgått försvarsministern, nämligen att arméchefen redan 1954 ville förlägga ett signalregemente till Göteborg. Det är sålunda precis samma tanke som jag nu har fört fram. Och vad skulle fördelen vara med det? Jo, i stället för att flytta Lv 6 i Högsbo till A 2 och sedan flytta signalförbandet från Skövde till Karlsborg, skulle man,

om man går den väg jag rekommenderar, behålla Lv 1 i Karlsborg och endast flytta signalförbandet från Skövde till A 2 i Göteborg. Jag tror alla är ense om att Karlsborg är förträffligt som förläggningsplats för luftvärnsförband. Tänk bara på skjutmöjligheterna! Man kan ta ut pjäserna på skjutplatsen och omedelbart utanför magasinerna skjuta skarpt utöver sjön. Det finns ingen motsvarighet till det i de övriga landet.

Vidare skulle vi kunna skära ned såväl flyttningskostnaderna som övriga övergångskostnader genom att flytta signalregementet från Skövde till Göteborg. Förslaget är så mycket mer värt att överväga, som det ligger helt i linje med arméchefens förslag så sent som för sex år sedan.

Riksdagen fattade i följande beslut i denna fråga, och det är givetvis i och för sig ett skäl emot. Men härutöver kan det finnas ytterligare ett skäl. Försvarsministern anser kanske att det med hänsyn till den snabba utvecklingen på robotvapnens område inte finns någon längre framtid för luftvärnet. Jag kan i så fall förstå den tankegången. Det skulle emellertid betyda, att man betraktar luftvärnets förflyttning som tillfällig och därför förlägger det till Göteborg så länge. Det vore onekligen mycket intressant att höra, om det är en sådan tanke som ligger bakom försvarsministerns inställning. Den har inte redovisats vare sig av försvarsministern eller av några militära myndigheter.

Vi talar så mycket om besparingar på försvarets område och att vi har det så trångt på försvarsbudgeten. Jag anser därför att vi, innan riksdagsbeslutet sättes i kraft, är skyldiga att överväga om det inte här finns vissa, rätt stora besparingsmöjligheter. Jag skall inte här diskutera beloppen, men det måste röra sig om minst 3 miljoner kronor, kanske betydligt mera.

Det är en annan bedömning än för-

Svar på interpellation ang. den beslutade förbandsomflyttningen mellan Göteborg, Skövde och Karlsborg

svarsministerns. Men bedömningen grundar sig på vederhäftiga uppgifter från höga, ansvariga tjänstemän inom försvaret, och då har man på den politiska sidan — där man ju har all anledning att försöka tillvarata alla besparingsmöjligheter — inte rätt att utan vidare avfärda dem. Jag vill därför uppmana försvarsministern att inte släppa denna tanke utan i stället fullfölja den. Ty en vacker dag kan det krävas redovisning. Då vill vi se vad det verkligen kostar och vilket läge vi försatts i genom att frågorna inte omprövats innan det blev för sent. Då skulle det vara bra för försvarsministern själv, att han inte försuttit några möjligheter till besparingar.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Det är kanske rätt meningslöst att föra denna diskussion vidare.

De uppgifter jag lämnat i mitt interpellationssvar är helt andra än herr Ståhls, men jag håller på att mina uppgifter är riktiga och att de uppgifter herr Ståhl har fått någonstans ifrån är felaktiga.

Vidare är det ett faktum, att när fjolårets riksdag fattade beslut i dessa frågor, så anmälde jag att investeringskostnaderna för att förlägga Lv 6 inom Göteborgs stad, till det nedlagda A 2, skulle uppgå till ungefär 2 miljoner kronor. Sedan fortifikationsförvaltningen nu detaljgranskat kostnaderna, redovisas de till inte fullt 1,5 miljon kronor.

Men vid sidan om dessa investeringskostnader i samband med förflyttningen har vi ju ständigt en investering i gång för att hålla kasernerna i skick. Vid A 2 har man mycket gamla kaserner, och

antingen vi flyttar signalkåren från Skövde dit eller flyttar Lv 6 tvärs över gatan, måste ändå vissa förbättringar göras på kasernerna och inom kasernområdet. Det har ingenting med denna organisationsförändring att göra. Detta skall ske i den mån medel finns tillgängliga för underhållet.

Det sker en generalplanering för landet som gäller alla motsvarande anläggningar. Man har funnit att just de gamla lokalerna på A 2 behöver vissa förbättringar, men dessa behövs vare sig vi flyttar dit signalkåren eller inte, och jag har aldrig räknat med dem när det gäller denna rationalisering. Jag har noga undersökt detta och funnit att de uppgifter herr Ståhl bygger på tyvärr inte ger en riktig bild av det hela. Att det råder delade meningar mellan olika myndigheter om hur mycket man skall göra, är en annan sak, men arméchefen och jag är ense om att det inte skall göras mer.

Beträffande den andra viktiga frågan — om det har någon operativ betydelse eller om det av beredskapsskäl har någon betydelse vilket förband som ligger där — så är det väsentligt att ha ett militärt förband, vilket signalkåren inte är, i Göteborgs stad. Signalkåren är ett fredsförband, och sådana har vi inte gömda i berg ännu, utan de ligger fortfarande i tätorter och städer. De får naturligtvis inte förväxlas med de fältdepåer och annat vi har i händelse av oroligheter eller krig.

Jag är själv göteborgare och har i många månader vistats just i Göta artilleriregementes lokaler. Jag vet också att det blir besvärligheter genom att Lv 6 ligger i andra ändan av staden. Där skall det inte ligga kvar. Göteborgs stad behöver området. Det höll på att bli alldeles kringbyggt, och nog klagade folk även där på övningarna. Övningar av den typ som nu försiggår i kasernerna kommer inte i samma utsträckning som tidigare att behöva förekomma. Det

Svar på interpellation ang. den beslutade förbandsomflyttningen mellan Göteborg, Skövde och Karlsborg

kommer att ske en radikal förändring inom luftvärnet, om vi har råd att fullfölja våra planer. Därigenom kommer inte de som bor omkring Göta artilleriregementes kaserner att bli mer störda av detta förband än om vi skickar dit signalkåren.

Slutligen finns det faktiskt ett skäl till, som jag hela tiden har ansett vara viktigt, nämligen att den radarmekanikerskola vid Göta artilleriregementes etablissement som vi lagt ned så mycket pengar på hör samman med luftvärnet och inte med signalkåren.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! 1954 hade chefen för armén den precis motsatta meningen beträffande radarmekanikerskolan. Han ansåg då att det var riktigare att lägga den tillsammans med ett signalförband, ty radar har mera att göra med ett sådant än med ett luftvärnsförband. Så hastigt svänger opinionerna. Jag tror alltså, att man inte har anledning att ta detta uttalande av försvarsministern på blodigt allvar. Det är absolut inte något välgående argument.

Vad jag fäste mig vid och det som egentligen kom mig att begära ordet var det ytterligt kategoriska uttalande statsrådet gjorde i början av sitt anförande, nämligen att de uppgifter han fått skulle vara riktiga och de andra oriktiga. Det kan ju inte försvarsministern garantera, eftersom det är experterna som lämnat dem. Vi som sysslat med försvaret i årtal har gång på gång varit med om att de preliminära uppgifterna upptar en summa som man sedan får höja med högst betydande belopp. Går man igenom förteckningen över de olika saker som på Kviberg behöver göras, kommer man inte ifrån intrycket, att det ena efter det andra med tiden tvingar sig fram precis som det gjort i andra fall, när man snurrat runt med förbanden.

Försvarsministern tror att man skall

kunna förlägga utbildningen inomhus så till den grad att man helt kan undvika luftvärnsövningar mot överflygande flygplan. Detta är en övertro på inomhusövningar som inte arméstaben gör sig skyldig till. Det kommer ju att behövas övningar även av annat slag.

Herr talman! Försvarsministern gjorde nog klokt i att ta alla dessa uppgifter med en nypa salt i stället för att så kategoriskt och trohjärtat svära på magistrernas, i detta fall vederbörande stabs, ord som han gör. Dessutom vore det lämpligt att hålla denna sak öppen för att undersöka vilka resultat fortifikationen och försvarets personaldelegation kommer till. Även där sysslar man ju med detta.

Vi bör inte skärpa motsättningarna oss emellan, ty detta är ingen större fråga för försvaret som helhet, men jag skulle verkligen, med den erfarenhet jag anser mig ha i sådana här frågor sedan många år tillbaka, vilja uppmana försvarsministern att ta det vackert och granska det material som kommer från olika instanser. Gör han det, är jag övertygad om att han får anledning att i varje fall överväga saken. Jag skall inte vara kategorisk i den åsikt jag har och säga, att den väg jag rekommenderar är den patenterat riktiga. Försvarsministern bör göra den motprestationen att inte i blindo kategoriskt binda sig för de uppgifter som hans auktoriteter lämnat honom.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Herr Ståhl skall komma ihåg att vi nu håller på att genomföra 1959 års beslut om förflyttningen av S 2 till Karlsborg. Förflyttningen har delvis redan påbörjats, och den skall vara klar 1961. Vid årsskiftet 1961/62 skall även det andra vara genomfört. Det är alltså för sent att nu göra några ändringar.

Vad som gjorde mig orolig var de

Svar på interpellation ang. vissa vetenskapliga undersökningar i samband med abortoperationer

siffror herr Ståhl anförde i sin interpellation. Mina medarbetare och jag har i två veckor nästan varje dag infordrat uppgifter och själva i detalj gått igenom varje förändring som skall ske. Jag blev glad över att herr Ståhls siffror av någon anledning inte visade sig riktiga. Man kan faktiskt göra de förändringar som nu skall ske till de kostnader som tidigare beräknats. Skulle vi nu göra om beslutet och i tiden förskjuta denna organisationsförändring, skulle det bli mycket dyrare. Man kan alltså inte heller av ekonomiska skäl göra det.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Statsrådet skall inte glömma bort, och han gör det inte heller, att vi i Karlsborg har ett luftvärnsförband som ligger ganska idealiskt. Ingenting behöver där ändras. Saken inskränker sig till att signalkåren flyttas från Skövde direkt till Göteborg i stället för större omflyttning. Jag har experternas ord på att det blir billigare. Det är försvarsministerns plan som får vidlyftiga konsekvenser.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 8

Svar på interpellation ang. vissa vetenskapliga undersökningar i samband med abortoperationer

Herr förste vice talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Gustafsson i Borås har frågat mig, om jag anser det vara förenligt med gällande lagstiftning, att ett foster som genom legal abort har uttagits ur moderns liv därefter hålles vid liv och göres till föremål för vetenskapliga undersökningar, samt om jag, därest så är fallet, avser att vidtaga åtgärder

för att genom lagstiftning förhindra ett sådant förfarande.

Jag har från medicinalstyrelsen inhämtat närmare upplysningar angående de undersökningar som interpellanten avser. I en inom styrelsen upprättad promemoria, som tillställts mig, anfördes följande.

De forskningar, som interpellanten har i åtanke, synes vara dels de, som syftar till att klarlägga omsättningen av hormoner i moderkakan och fosterorganismen, dels de, där man prövar möjligheten av att genom nedkylning och tillförsel av syrsatt blod få till stånd en överlevnad av vävnader och organ hos fostret, trots att dess förbindelse med moderkakan har avbrutits. Ingenting av dessa forskningsuppgifter torde ha kunnat angripas på annat sätt än som nu har gjorts. — Forskningsarbetet ledes av synnerligen välmeriterade vetenskapsmän, samtliga docenter vid karolinska institutet. Anslag till undersökningarna har beviljats vid ett flertal tillfällen sedan 1953, å ena sidan från svenska fonder, främst statens medicinska forskningsråd, å den andra från amerikanska sådana, främst det federala National Institutes of Health. Sammanlagda anslagsbeloppet torde för närvarande utgöra närmare 400 000 kronor. — Det har här, framhålles vidare i promemorian, varit fråga om legala avbrytanden av havandeskap före 20:e eller i enstaka fall 24:e graviditetsveckan. Fostren har vid denna tidpunkt av graviditeten icke förmåga till självständigt liv och dör omedelbart eller mycket snart efter det att de har skilts från moderkakan eller den senare har lösts från livmoderväggen. Om emellertid — såsom sker vid ifrågavarande undersökningar — fostret omedelbart efter ingreppet nedkyles och syrsatt blod pumpas in i dess blodomlopp, kan man ibland få dess organ att tillfälligtvis under ett fåtal timmar åter fungera. Det kan dock aldrig utvecklas till livsdug-

Svar på interpellation ang. vissa vetenskapliga undersökningar i samband med abortoperationer

lighet under denna behandling, hur intensivt den än må bedrivas. Förfarings-sättet anses därför vara fullt jämförbart med det som användes då vid kirurgiska ingrepp utskaffade organ, vävnader eller celler kan fås att för en tid överleva så att deras funktion kan vetenskapligt studeras.

I promemorian uttalas slutligen, att av det anförda med all tydlighet torde framgå, att ett sådant foster ej kan likställas med nyfödd, som efter födelsen har andats eller har visat annat livstecken och som enligt 16 § folkbokföringsförordningen — i lydelse sedan den 1 januari 1960 — skall anmälas såsom barn.

Så långt promemorian. För egen del anser jag mig kunna av de lämnade upplysningarna draga den slutsatsen, att de av interpellanten åsyftade undersökningarna ej är lagstridiga. Det kan dock göras gällande, att förfarings sättet är mindre tilltalande ur etisk synpunkt. Jag anser mig emellertid inte böra taga initiativ till lagstiftning, som förhindrar undersökningar av detta slag.

Vidare yttrade

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Jag ber att enligt övlig sed få till statsrådet och chefen för justitiedepartementet uttala mitt tack för svaret på min interpellation. Svaret är emellertid från min synpunkt sett inte tillfredsställande. Jag vill söka ge en lekmans skäl för detta, och jag lovar att i varje fall inte ta längre tid i anspråk än den föregående interpellanten.

De problem som skyntar i bakgrunden till min interpellation är naturligtvis respekten för livets helgd. När man från karolinska institutet betygar att forskningsarbetet i fråga bedrives av välmeriterade vetenskapsmän, noteras detta med tillfredsställelse. Det är för mitt vidkommande emellertid en full-

ständig onödig upplysning. Jag har den allra största respekt och aktning för allt forskningsarbete, även för det som här bedrives, till hjälp och gagn för mänskligheten. Jag anser att detta arbete skall stödjas till det yttersta av vår förmåga.

Jag har med största noggrannhet tagit del av statsrådets svar och det utdrag ur promemorian från medicinalstyrelsen som refereras i svaret. Med hänsyn till både vad som sägs och inte sägs måste jag dock sätta åtskilliga frågetecken. När medicinalstyrelsen säger att det foster som använts som forskningsobjekt kan i fråga om »förfarings-sättet vara fullt jämförbart med det som användes då vid kirurgiska ingrepp utskaffade organ, vävnader eller celler kan fås att för en tid överleva så att deras funktion kan vetenskapligt studeras», har jag svårt att följa med i resonemanget. Om abortoperationen utförs omkring tjugonde veckan efter konceptionen, är det ju inte ett stycke vävnad man har som objekt för forskning, utan det är ett foster — säg lika gärna ett barn, visserligen en unik form av begynnande mänskligt liv, men dock ett mänskligt liv, på vilket man utför sin verksamhet.

Parallellen mellan ett stycke vävnad och ett framopererat foster är från min synpunkt icke acceptabel, och den enda argumentering som vetenskapsmannen här har att stödja sig på är väl, att fostret vid denna tidpunkt av graviditeten inte har förmåga till självständigt liv utanför modern.

Frågan glider i detta sammanhang följdriktigt över till: Hur skall man förstå ordet liv, eller vad inkluderas i begreppet levande fött barn?

Före den 22 maj 1959 gällde följande definition på levande fött barn: Nyfödd som andats efter födelsen. Efter den 22 maj 1959 gäller enligt Kungl. Maj:ts förordning däremot att varje nyfödd, som efter födelsen andats eller visat annat livstecken, räknas som levande fött

Svar på interpellation ang. vissa vetenskapliga undersökningar i samband med abortoperationer

barn. Medicinalstyrelsen har tolkat förordningen så, att »nyfödda skola anmälas som barn och klassificeras som *levande födda*, om de utfört andningsrörelser eller om de visat annat tecken till liv, såsom hjärtslag, pulsationer i navelsträngen eller tydliga, spontana rörelser av skelettmuskulaturen. Detta skall ske oberoende av havandeskapstidens längd och barnets utvecklingsgrad.»

Huruvida denna ändring av § 16 i folkbokföringsförordningen, som trädde i kraft den 1 januari 1960, innebär en förenkling eller ett förtydligande eller om den gjort frågan mera komplicerad — därom är meningarna synnerligen delade. I begreppet »nyfödd» torde inkluderas såväl naturliga födslar som legala aborteringar. I praktiken torde den nya förordningen om registrering av levande födda ha inneburit att många gynekologer blivit mycket återhållsamma med legala abortingrepp, när man kommit upp i nittonde eller tjugonde graviditetsveckan.

Herr talman! Vad som menas med liv kanske alltid måste vara en öppen fråga, men i detta sammanhang kan vi nog vara överens om att en cancervävnad, en blindtarm e. d. inte kan parallelliseras med ett mer eller mindre framskridet foster av barnets karaktär. Är frågan verkligen så enkel att man kan säga att foster som framopererats intill tjugonde veckan är att betrakta som ett *det*, ett väsenslöst neutrum? Jag tror inte det. Visst kan man säga: Det är här inte fråga om foster med livsmöjligheter. Ingen har väl hävdats att foster som plockas ut i nittonde eller tjugonde veckan kan leva vidare. Men likafullt kvarstår det faktum, att det här är fråga om liv med alla möjligheter till ett alltför stegrat och kvalificerat liv i den rätta miljön, d. v. s. moderlivet.

Företer då foster, som framtagits genom abort, några av de fenomen som anges i § 16 av folkbokföringsförord-

ningen och som förpliktigar till anmälan, då abort verkställts i närheten av tjugonde havandeskapsveckan eller de närmaste veckorna därefter? Enligt förordningen skall registrering ske av barn som visat sådana livstecken som hjärtverksamhet och rörelser av armar eller ben *oberoende av havandeskapstidens längd och barnets utvecklingskrav*. Men samtidigt heter det i medicinalstyrelsens kommentar, att då abortingrepp måste ske i tjugonde veckan eller mellan tjugonde och tjugufjärde veckan, är det praktiskt taget utslutet att fostret någonsin skall behöva anmälas.

På denna punkt, herr talman, råder dock inte full enighet. En kirurg säger, att försök till andning ser man *sällan* hos foster uttagna före tjugonde veckans utgång. Man märker ovissheten och glidningen: *sällan*. Lämnat utan någon vård avlider ett sådant barn efter någon timme. Efter denna tid kan man nämligen inte påvisa hjärtverksamhet, och hjärtverksamheten är den av livsytringarna hos fostret som längst kvarstår. Samme läkare — en av vårt lands skickligaste — påpekar att inga direktiv utfärdats av någon myndighet, hur det skall förfaras med en sådan individ.

Från ett annat lasarett meddelar man: Om man omedelbart efter en abort tar ett EKG på barnet, får man regelbunden hjärtverksamhet på den kurva som registrerar de elektriska impulserna från hjärtat. Det är heller inte ovanligt att man omedelbart efter framtagandet av fostret-barnet ser hur det utför rörelser med munnen och liksom kippar efter andan i ett fruktlöst försök att fylla lungorna med luft. Ovanligt är inte heller att spontana rörelser utförs med såväl armar som ben.

Centralstyrelsen för Sveriges läkarförbund säger (SOU 1935:13): »Vid denna tidpunkt födas många foster vid liv, de kunna föra en egen tillvaro några timmar eller i enstaka fall några dagar — ett förhållande, som är ytterligt

Svar på interpellation ang. vissa vetenskapliga undersökningar i samband med abortoperationer

vidrigt för dem, som skola utföra det etiskt alltid motbjudande ingreppet.»

I en artikel i Svenska Dagbladet i samband med att jag till herr justitieministern riktade min interpellation förekom ett uttalande från expertisen i obstetrik och gynekologi, som ville göra gällande att jag missförstått den vetenskapliga forskning som utförts på foster. Liksom i promemorian drar man en skarp gräns mellan foster som faller under folkbokföringsförordningen och de som ställs utanför och säger: De vetenskapliga undersökningar som utförts på sjukhus i Stockholm har gjorts på icke levnadsdugliga foster, med andra ord: man har använt dödfödda foster. Orden dödfödda och icke levnadsdugliga synonymiseras. Jag kan inte under några förhållanden godta dessa resonemang. De förefaller mig nära nog häpnadsväckande. Försiktigtvis tillägger man att det hela också är en fråga om vad som skall betraktas som liv. Men att det här är fråga om ett förgrovande eller en förvanskning av begreppet synes mig ofrånkomligt.

I Acta Physiologica Scandinavica, band 31 (1954) har redogjorts för resultatet av vissa i vårt land utförda forskningar på 37 foster från spontan eller legal abort. Avsikten med experimenten var att undersöka effekten på hjärtverksamhet, blodtryck och andningsrörelser, av tillförseln av blod eller vissa lösningar. I det undersökta materialet iaktogs hjärtverksamhet under i medeltal mellan tre och fyra timmar efter aborten. Under denna tid inregistrerades även reflexrörelser — dock endast under de tio första minuterna — samt andningsrörelser. De senare kom i serier om två, tre flämtningar med ett par minuters mellanrum och höll i ett fall på i två och en halv timmar.

Herr talman! Att rubricera dessa foster som dödfödda eller likställda med av kirurgen utskaffade organ eller väv-

nader kan väl försvaras av forskaren som måste ha täckning för handlandet, men jag kan inte vidgå riktigheten av detta resonemang. Teoretiskt och kanske även juridiskt torde resonemanget vara riktigt när det endast är fråga om icke livsduglig materia, men då det gäller en så unik livskomposition som ett foster synes mig resonemanget vara högst anmärkningsvärt.

Den vetenskapliga vinsten av de företagna experimenten tillkommer det inte mig att göra något uttalande om. Jag kan tänka mig, herr talman, att den är påtaglig, till och med högst avsevärd. Frågan kvarstår dock huruvida det är berättigat att som objekt för forskning använda liv för att främja liv. Sammanfattningsvis ville jag efter detta resonemang säga:

1) Det som gör frågan principiellt viktig är, huruvida man över huvud taget har rätt att vetenskapligt experimentera med levande människovarelser, och om ett foster, på det utvecklingsstadium det här är fråga om, kan betraktas som en sådan människovarelse. Medicinalstyrelsen säger att så inte är fallet och sätter likhetstecken mellan icke livsdugligt foster och utopererat organ. Livsodugligt är då lika med icke livsdugligt utanför moderns liv. Jag vet inte om justitieministern delar denna uppfattning.

2) en andra fråga för mig är om steget är så långt och om den principiella divergensen egentligen är så stor till att på motsvarande sätt experimentera med, låt oss säga obotligt sjuka och sjuksjuka.

3) Om det är riktigt, vad jag framhållit, att foster i 20—24 graviditetsveckan kan förete sporadiska livsyttringar, borde inte då direktiv utfärdas lagstiftningens vägen eller administrativt om hur skall förfaras med sådan individ?

4) En fråga som kanske för en läkare och vetenskapsman kan te sig främmande, kanske till och med mycket dum,

Svar på interpellation ang. åtgärder på det trafikpolitiska området

men som för lekmannen tränger in i bilden är: Har kvinnan vid en abortoperation något att säga till om hur skall förfaras med det uttagna fostret, eller anser man att en sådan fråga ligger helt utanför vetenskapligt resonemang.

5) När herr justitieministern i sitt svar till sist medger att det förfarings-sätt jag påtalat kan te sig mindre tilltalande ur etisk synpunkt, kan jag bara uttala min tillfredsställelse över medgivandet. Men för mig räcker det inte med ett sådant medgivande. Jag har förutsättningslöst samtalat med och utfrågat en rad personer vilka får betraktas som auktoriteter på det kristet-etiska tänkandets område, och alla har samfällt förklarat det vara otänkbart att som objekt för forskning inom det berörda området använda människovarelser på ett lägre plan, även om man därigenom genom skilda rön skulle kunna ge hjälp åt människor på ett högre plan. Jag anser sålunda att nuvarande direktiv eller brist på direktiv inte är tillfredsställande och att från etisk synpunkt det inte kan försvaras, att foster i det framskridna tillstånd det gäller får bli experimentalobjekt för en aldrig så högt syftande forskning.

Med detta, herr talman, har jag anfört vad jag har att säga i denna allvarliga fråga.

Med detta anförande, under vilket herr talmannen återtagit förhandlingarnas ledning, var överläggningen slutad.

§ 9**Svar på interpellation ang. åtgärder på det trafikpolitiska området**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**, som yttrade:

Herr talman! Herr Lothigius har frågat mig, om jag är beredd att ge riksdagen en redogörelse för de ärenden

som ligger under bearbetning hos 1953 års trafikutredning och om jag kommer att under detta riksdagsår framföra förslag som avhjälpel de mest akuta bris-terna på det trafikpolitiska området.

Till svar härpå vill jag anföra följande.

De större frågor, som det ankommer på trafikutredningen att utreda, kan sammanfattas i följande grupper:

1. allmänna riktlinjer för trafikpolitiken,
2. speciella järnvägspolitiska spørsmål,
3. vägtrafikens beskattning,
4. översyn av 1940 års yrkestrafikförordnings bestämmelser,
5. vissa av den inrikes luftfartens problem och
6. organisationsspörsmål, som berör trafikväsendet i dess helhet eller vissa delar därav.

Huvudriktpunkten för utredningens arbete är att åstadkomma en samhälls-ekonomiskt riktig transportförsörjning. Konkursproblemen på transportmarknaden träder därvid i förgrunden.

Bland speciella frågor, som hänskjutits till trafikutredningens prövning, kan jag nämna förbättring av samfärdselförbindelserna i viss del av Norrbottens län m. m. (Rskr. 1952: 431), ombyggnad av järnvägen Gullberna—Torsås—Bergkvara till normalspår (Rskr. 1955: 330), beredande av kompensation åt statens afärsdrivande verk för driftförluster i de norrländska bygderna (Rskr. 1956: 389), trafikutredningens behandling av de frågor, som berör beställningstrafiken för personbefordran (Rskr. 1957: 220) och militär nedsättningsbiljetts giltighet på statens järnvägar (Rskr. 1959: 131).

Såsom interpellanten själv framhållit är direktiven för utredningen synnerligen omfattande och innefattar en mängd större och mindre frågor på det trafikpolitiska området. Många av dessa är av den storleksordningen att de var för sig hade kunnat motivera en utredning genom särskilda sakkunniga. För att ernå en samlad bedömning av hithörande frå-

Svar på interpellation ang. åtgärder på det trafikpolitiska området

gor har det emellertid ansetts nödvändigt hänskjuta alltsammans till trafikutredningen. Man kan säga, att få utredningar tillsatta under 1950-talet erhållit ett så vidsträckt utredningsuppdrag som trafikutredningen. Härigenom har trafikutredningens arbete blivit mycket tidsödande. Vidare har avsaknaden av en på bredare front inriktad vetenskaplig utrednings- och forskningsverksamhet på här ifrågavarande område medfört, att utredningen själv haft att framskaffa och analysera erforderligt undersökningsmaterial. Den mycket begränsade tillgången på trafikekonomiskt och trafikpolitiskt skolade experter inom vårt land har även försvårat och fördröjt genomförandet av specialundersökningar av olika slag, som utredningen funnit erforderliga.

Herr Lothigius har i sin interpellation bl. a. pekat på att de konventionella transportmedlen ofta på landsbygden drives med förlust, vilket innebär att dessa alltmer måste inskränkas. Detta problem har särbehandlats inom 1953 års trafikutredning. Sålunda gjorde trafikutredningen i mars 1958 till mig en framställning som särskild undersökning av nytt system för taxemässig samordning av järnvägs- och biltrafik. Denna framställning grundades på en inom trafikutredningen verkställd ingående utredning av frågeställningarna på förevarande område. I anledning av framställningen uppdrog Kungl. Maj:t åt järnvägsstyrelsen att verkställa i framställningen föreslagna specialundersökningar och framlägga därav föranledda förslag. Vidare avlämnade trafikutredningen i september 1959 en omfattande redogörelse för frågan om nedläggning av trafiksvaga järnvägslinjer. Denna har bl. a. lagts till grund för de förslag, som framlagts i årets statsverksproposition angående järnvägsnedläggningar, upprustning av vägnätet och anordnande av ersättningstrafik i anledning av nedläggningar m. m. Slutligen avgav trafikutredningen i februari detta år ett be-

tänkande, vari utredningen redovisade detaljerade undersökningar om busstrafikens driftekonomiska förhållanden och framlade vissa härpå grundade förslag. Tiden för betänkandets remissbehandling utgår i dagarna. Huruvida och i så fall när betänkandet kan föranleda förslag till riksdagen, är självfallet inte möjligt för mig att nu yttra mig om.

I likhet med interpellanten anser jag det synnerligen angeläget, att trafikutredningen så snart ske kan redovisar sina synpunkter på de trafikpolitiska huvudfrågorna och framlägger riktlinjer för hur dessa bör lösas.

Härefter anförde:

Herr **LOTHIGIUS** (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet för detta svar. Med hänsyn till den avslutning statsrådet givit svaret, att han i likhet med interpellanten anser det synnerligen angeläget att trafikutredningen så snart ske kan redovisar sina synpunkter på de trafikpolitiska huvudfrågorna och framlägger riktlinjer för hur dessa bör lösas, borde jag kanske ha varit nöjd med svaret. Men det är jag inte, herr statsråd, ty svaret täcker inte hela den frågeställning som jag har framfört.

Jag har en stark känsla av att departementschefen har varit irriterad över min interpellation. Jag drar den slutsatsen därav, att jag i dag får svar på den fråga som jag ställde den 15 januari. Jag vet att konvensansen fordrar, att man skall vara artig, när man tackar för ett interpellationssvar, eftersom det helt är beroende på departementschefens goda vilja, om man får ett svar. Jag har dock en stark känsla av att det kanske inte var meningen att jag skulle få något svar alls, och det hade jag naturligtvis fått finna mig i, men skulle i så fall ha uttryckt en viss förvåning.

Jag försäkrar emellertid, herr stats-

Svar på interpellation ang. åtgärder på det trafikpolitiska området

råd, att det inte är för att ställa till oredda för 1953 års trafikutredning eller departementschefen som jag framfört denna interpellation. Det har skett för att bringa klarhet i en fråga som både riksdagen och inte minst en del utskott behöver få klarhet i. Jag har något fått syssla med trafikpolitiska frågor, sedan jag kom till denna kammare 1957, och jag kom snart till insikt om — vilket kammarledamöterna från alla läger redan känner till — att det var nästan omöjligt att få beslut i en viktig trafikfråga på grund av att 1953 års trafikutredning antingen hade frågan under utredning eller att man hänvisade en ny fråga dit. Utskotten brukar tycka att det är bekvämt att bli av med motioner genom att hänvisa dem till en utredning. Nu har de utskott, som sysslat med dessa frågor och som hållit på att hänvisa olika spörsmål till 1953 års trafikutredning i fem, sex år, även börjat bli irriterade. Så mycket spott och spe har väl ingen utredning under 1950-talet råkat ut för i sitt gatlopp mellan utskott och kammare som denna tyvärr fått göra och fortfarande får göra. Varför? Jo, helt enkelt därför att de ärenden som utredningen sysslar med är av den arten, att de fordrar snabba lösningar. Om man inte kan klara hela frågan, måste man ta upp och lösa delfrågor eller föreslå preliminära åtgärder. Annars växer ju trafiken ifrån oss. Det kan man också utläsa av statsrådets svar, där han nämner detta.

Jag lägger inte hela skulden härför på kommunikationsministern eller på utredningens ledamöter. Det var vår nuvarande försvarsminister som tillsatte kommittén, och han borde inte ha givit den så omfattande direktiv som den fick. De följande cheferna för detta departement borde inte heller ha tillfört kommittén nya ärenden, som till sin karaktär var sådana att de borde ha snabbbehandlats. Och framför allt, herr statsråd, är det egendomligt att man inte kan tidsbegränsa vissa utredningar, där

problemen på grund av akuta förhållanden måste få en snar lösning.

Vi har ett exempel på en kommitté, som tillsattes häromåret — jag tror det var av statsrådet Skoglund — som snabbt har kunnat effektuera ett ärende, nämligen den kommitté som skulle taga hand om organisationen av trafiksäkerhetsforskning med landshövding Nordenstam, herr Cassel i andra kammaren och herr Karlsson i första kammaren som ledamöter. Om det var lämpliga herrar som satt i den kommittén eller om det var statsrådets förtjänst att det blev en så snabb lösning, vet jag inte, men förslaget lades fram efter bara något fåtal månader.

I sina direktiv till utredningen den 5 juli 1953 säger statsrådet Andersson, att kommitténs arbete gäller en omprövning av 1940 års förordning på det trafikpolitiska området och att här skett en ökning av bilar, lastbilar och traktorer, som ökar konkurrensen med järnvägarna. Den ökningen kan man väl säga var liten i förhållande till vad den i dagens läge är. Vidare fick kommittén i uppdrag att undersöka möjligheten av ett nedläggande av de trafiksvaga järnvägarna. I direktiven sägs också att det bör skapas fastare underlag för de kommande investeringarna, som av dåvarande kommunikationsministern alldeles riktigt uppskattades till miljardbelopp. Enbart dessa frågor hade lämpligen bort handhas av ett par mindre kommittéer. Dessutom skulle kommittén taga upp hela det trafikpolitiska problemet för att komma fram till en avvägning, som möjliggjorde en ändamålsenlig samordning av skilda transportmedel — och det är inte heller småsaker. Slutligen skulle den upptaga delfrågor på det trafikpolitiska området.

Det är i sanning, herr talman, ett digt program! Det är detta program som gjort att man kunnat skyffla på denna utredning snart sagt alla trafikpolitiska frågor under dessa år, precis

Svar på interpellation ang. åtgärder på det trafikpolitiska området

som man skyfflar kol i en gammal ångare, där nya kol ständigt kommer in men ångaren inte får avleverera sin last, förrän kolen är slut. Nu tycker jag att redarbasen, statsrådet Skoglund, skulle stoppa ytterligare bränsletillförsel och föra över en del av lasten på moderna och snabbgående trafikmedel.

Det är inte mycket last trafikutredningen avlevererat. Vi har fått ett meddelande om vad som har gjorts: några delbetänkanden och några svar på remissyttranden. Busstrafikens driftekonomiska förhållanden har nyligen redovisats.

Om jag sedan granskar vilka frågor som riksdagen, departement och utskott har föreslagit skall läggas på denna stackars utredning, undrar jag inte på att den inte vet, i vilken ända den skall börja nysta upp denna härva.

År 1954 begärdes i en motion ändrade regler för den yrkesmässiga beställningstrafiken, och detta ansåg utskottet ligga inom utredningens ram. År 1955 begärde statsutskottet att utredningen skulle se på frågan om nedläggande av vissa bandelar inom järnvägen. År 1956 fick utredningen i uppdrag att företa en snabbundersökning angående omnibustrafiken och glesbygdernas trafikkris, såsom det hette, och detta är ett av de få aktstycken som utredningen år 1960 hunnit bli färdig med. Men det är väl knappast någon snabbutredning, när man i fyra år arbetat med dessa frågor.

År 1957 begärdes på nytt att frågan om den yrkesmässiga beställningstrafiken skulle utbrytas för särbehandling, såsom utskottet sade, och att utredningen därom skulle påskyndas. År 1958 föreslog andra lagutskottet att frågan om registreringsavgifternas inverkan på bilskatten skulle bli föremål för en undersökning.

I hur många år har vi inte väntat besked på frågan om beskattningen av den tunga trafiken, som ur näringspolitiska synpunkter är så viktig. Det

gäller sådana problem som lastningskapacitet, boggietryck, beskattning av löstank — om åkeriägare gemensamt inköpt en löstank, måste de nu betala för skatt var för sig, fastän de kanske inte använder löstanken mer än en gång i månaden.

Jag erinrar vidare om att vägtrafiklagstiftningen bör ytterligare moderniseras och rationaliseras samt i möjligaste mån anpassas efter motsvarande lagstiftning i de andra nordiska länderna. Frågan om den yrkesmässiga biluthyrningen är ett annat problem, som man begärt att utredningen skall ta upp och där vi i vissa avseenden ligger litet efter andra länder.

Herr Andersson i Linköping har här i kammaren interPELLERAT angående problemet med samåkningen till arbetsplatserna. Trots kommunikationsministerns välvilliga uttalande är det inte fullständigt klarlagt, huruvida denna samåkning är tillåten, och i statsrådets svar på interpellationen hänvisades också till 1953 års utredning.

Hur ligger det till med frågan om finansieringen av brobyggen och med den fråga som framför allt landsbygden, herr statsråd, så länge har väntat på att få löst, nämligen frågan om traktorerna och vägtransporterna? Det har framställts många interpellationer och motioner beträffande dessa frågor, och både utskott och departementschef har haft mycket arbete med att besvara dessa framställningar. Resultatet har emellertid vanligen varit en hänvisning till 1953 års utredning. Redan år 1952 uttalade sig näringslivets trafikdelegation för en ändring av bestämmelserna angående traktorer, och jordbrukets organisationer, med RLF i spetsen, har 1955, 1956 och 1957 begärt, att kommunikationsdepartementet skulle snabbt försöka åstadkomma en förenkling av det nuvarande förfarings sättet. Skogens och sågverkens folk, RLF och andra av jordbrukets organisationer är eniga om att det är något av en skandal, att man

Svar på interpellation ang. åtgärder på det trafikpolitiska området

under loppet av ett årtionde inte skall kunna komma till rätta med en så enkel fråga som att en bonde skall ha lov att på vettiga villkor använda sin traktor i skogen lika väl som på åkern.

Frågan om glesbygdernas trafikförhållanden har berörts i den debatt som här nyss förts angående egnahemsbyggandet, en sak för vilken trafikförhållandena har stor betydelse. Frågan om dessa trafikförhållanden är långt ifrån löst. Visserligen har nyligen framlagts den s. k. omnibusutredningen, men det räcker inte. Här måste parallellt lösas även andra problem, t. ex. frågan om hur man skall kunna kombinera skolskjutsar med den kollektiva trafiken, så att persontrafiken blir billigare och det därigenom blir lättare att vidmakthålla en levande landsbygd. Hur skall möjligheterna till gods- och postbefordran på landsbygden kunna förbättras i stället för försämrats? Vi kommer inte heller ifrån, att frågan om övergång till högertrafik med det snaraste måste på nytt upptagas. En sådan övergång blir mer och mer aktuell allteftersom de internationella förbindelserna utvecklas. Det finns också många problem beträffande den inrikes luftfarten som 1953 års trafikutredning skall utreda och som snabbt borde klaras av.

Herr statsrådet har i interpellationen talat om den mycket begränsade tillgången till trafikekonomiskt och trafikpolitiskt skolade experter inom vårt land, och han framhåller att denna har försvårat och fördröjt genomförandet av olika slags specialundersökningar som utredningen funnit erforderliga. Men förutsättningen för att komma till rätta med de trafikpolitiska svårigheterna är väl just att man utbildar experter på det trafikpolitiska och trafikekonomiska området. Det finns ingenting som lönar sig så bra som detta. Därför anser jag, att det hade varit departementets sak att bl. a. försöka få fram en sådan expertis, och att denna skulle få möjlighet att studera förhållandena i

Amerika, där man har kommit ganska långt på detta område. Föreligger inte här egentligen ett medgivande av att vi saknar expertis, och måste inte kommunikationsdepartementet ta sin del av ansvaret härför?

Jag har en stark känsla av att 1953 års utredning sluter sig som en mussla i stället för att öppet ta kontakt med den expertis, som vi har i vårt land, och utnyttja den i full utsträckning. Åtminstone har jag genom mina kontakter fått denna uppfattning.

Jag vågar väl inte fresta herr talmannens och herr statsrådets tålmod längre. Annars kunde jag räkna upp ytterligare en hel del frågor av trafikpolitisk karaktär, som behöver få sin lösning. Jag brukar inte vara så här obstinat, men när man har gjort sig stor möda att följa upp trafikfrågorna och det i nästan varje sammanhang har stött på patrull att få en lösning på dem via 1953 års trafikutredning, blir man, herr talman, mer eller mindre ledsen. Eftersom detta interpellationssvar dock har andats så mycket av positivitet, hoppas jag att statsrådet verkligen ser till, att dessa frågor får den snabba behandling som de verkligen är värda.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! Jag vet inte riktigt varifrån herr Lothigius har fått uppgiften om att hans interpellation skulle ha vållat irritation i kommunikationsdepartementet. Det är alldeles omotiverat att gå omkring med en sådan uppfattning, herr Lothigius! Herr Lothigius gav själv en provkarta på alla de problem, som trafikutredningen har att handlägga, och angav också svårighetsgraden. Utom alla dessa frågor som utredningen redan har att studera, vill herr Lothigius skyffla på ytterligare ett antal!

Herr Lothigius förklarade, att i utskotten har man litet då och då stött på frågor av den art, som trafikutred-

Svar på interpellation ang. åtgärder på det trafikpolitiska området

ningen har att syssla med. Utskottets sätt att hantera frågorna har oftast inneburet att det har föreslagit riksdagen, att frågan skulle överlämnas till 1953 års trafikutredning.

Jag gav också några exempel på att riksdagen själv — förmodligen med herr Lothigius' benägna medverkan — har bidragit till att göra arbetet ännu mera omfattande för trafikutredningen än det var när direktiven skrevs. Jag tycker nog, att man skall göra en viss ansvarsfördelning härvidlag och inte bara konstatera, att det är min företrädare i departementet som har åstadkommit denna ansamling av uppgifter för trafikutredningen och att jag sedan har lastat på ytterligare. Riksdagen bör också ta sitt ansvar för beslut, träffade i frågor av den typ, som man har funnit det vara nödvändigt att hänvisa till trafikutredningen.

Jag yttrade i mitt interpellationssvar, att många frågor var för sig var av den storleksordningen, att de hade kunnat motivera en utredning genom särskilda sakkunniga, men att man för att liksom hålla det hela samman vid den tidpunkt, då utredningen tillsattes, bedömde det som riktigt att lägga alla problem hos en enda kommitté, nämligen 1953 års trafikutredning. Herr Lothigius för då in i resonemanget önskemålet om att man skulle behandla varje fråga för sig och på så sätt liksom beta av fältet successivt. Det är klart att sådana möjligheter finns, men jag är inte övertygad om att de föreligger i större omfattning. 1953 års trafikutredning har också följt den framgångslinje, som är herr Lothigius'. Den har avlämnat ett yttrande med förslag om hur man skulle gå till väga vid behandlingen av de trafiksvaga järnvägarna. Kommunikationsdepartementet har sedan mer än ett halvår tillbaka arbetat efter det förslag, som trafikutredningen sålunda presenterade. Vi har en särskild man i departementet avdelad för denna uppgift, som sköter diskussionerna med näringslivets

och kommunernas företrädare såväl som med bygdens folk, med administrationen i länet o. s. v. Genom denne man diskuterar vi fram ett förslag om de vägar, som måste byggas för att människorna i bygden skall komma fram, sedan järnvägen lagts ned. Det är inte så enkelt som herrarna trodde härvidlag, att det bara är att lägga ner järnvägar och inte bry sig om huruvida det finns pengar eller inte till att bygga landsvägar. Vi måste också parallellt med att vi lägger ned en järnväg se till, att det finns vägar som kompenserar den förbindelse som fallit bort, och vidare att det kommer en ersättnings trafik, när de spårbundna kommunikationerna är borta. Det är, herr Lothigius, ett praktiskt resultat av det arbete med en s. k. delfråga, som 1953 års trafikutredning har sysslat med.

Statens järnvägar har fått ett speciellt uppdrag av 1953 års trafikutredning, nämligen att göra en översyn över samordningen av taxorna när det gäller trafiken mellan järnvägar och lastbilar, framför allt beträffande styckegods, som ju ofta söker sig fram över vägarna. Jag vågar hysa den uppfattningen, att vi om någon eller några veckor har ett betänkande att vänta från järnvägstyrelsen på den väsentliga punkten. Det kommer att skapa en ökad rättvisa inte bara åt den individuella befraktaren utan även åt den kollektive, åt företagaren. Jag tror att man också skall räkna detta såsom ett resultat av 1953 års trafikutrednings arbete.

Beträffande busstrafiken presenterade man ett förslag för en tid sedan som är ute på remiss, vilket jag också nämnt i mitt interpellationssvar. I bussbetänkandet ligger också — vilket herr Lothigius i sin iver att läsa fort tydligen förbisett — frågan om hur skolskjutsarna skall fångas in.

Jag kan försäkra herr Lothigius, att vi i departementet inte alls är främmande för nödvändigheten av en samordning mellan skolskjutsar och kollek-

Svar på interpellation ang. åtgärder på det trafikpolitiska området

tiva transportmedel. Man är i departementet — och kanske inte minst jag själv — starkt medveten om den kris i vilken de kollektiva transportmedlen befinner sig — detta gäller inte bara bussar utan i lika hög grad droskbilar. På många håll är skolskjutsarna den s. k. räddningsplankan för droskbilarna. Därför söker vi — i den mån frågorna kommer upp till kungens prövning — att samordna drosktrafiken och linjetrafiken med skolbarnstransporterna. Detta gör vi för att vidmakthålla en levande landsbygd, för att nu tala med herr Lothigius' egna ord.

Jag har, herr talman, velat säga detta därför att jag tycker, att herr Lothigius var en aning orättvis i sin bedömning av 1953 års trafikutrednings arbete. Dessa stora frågor är så omfattande, att de kräver sin tid. Jag är den första att beklaga att det dröjt så länge. När det gäller frågor av denna art finns det dock omständigheter som gör, att man måste ta tid på sig.

Herr Lothigius ville göra en jämförelse mellan den korta tid trafiksäkerhetskommittén använde för sitt arbete och den tid 1953 års trafikutredning behövt. En sådan jämförelse kan man emellertid inte göra. Det förstnämnda arbetet var ju ändå åtskilligt enklare. Om herr Lothigius inte hade gått in i debatten med den föresatsen att nu skulle det muckas gräl, så hade han aldrig gjort denna jämförelse eller fällt detta omdöme. Ännu mindre hade han fällt omdömet om att det här rör sig om en skandal. Jag tycker att herr Lothigius, i sitt vällovliga nit att hjälpa mig, inte skulle tala med versaler utan med mindre bokstäver.

Om jag förstod herr Lothigius rätt och inte hörde fel ger han trafikutredningen ännu en uppgift, nämligen frågan om broarna. Men det var kanske ett hörfel.

Ja, herr talman, i mitt interpellationssvar har jag redan sagt, att detta är stora och besvärliga problem som

tagit längre tid än någon kunnat drömma om. Jag är den förste att beklaga att man behövt så lång tid på sig. Jag kan dock försäkra herr Lothigius, att jag mycket noggrant har följt arbetet inom trafikutredningen sedan jag kom till kommunikationsdepartementet. Jag har varit angelägen om att vi skulle få fram resultat av utredningens arbete för att därigenom kunna lösa aktuella trafikpolitiska problem. Utredningens ledamöter delar den meningen. Materialet är emellertid stort, och det krävs en mångfald undersökningar för att kunna diskutera olika slag av tänkbara lösningar.

Självfallet kan jag inte i detta ögonblick nämna någon dag när ett betänkande kan föreligga färdigt. Om jag nämner en viss tidpunkt, så begär man också att ett sådant löfte skall hållas. Var och en som deltagit i ett utredningsarbete vet dock vilken risk det är att fixera ett datum för ett betänkandes färdigställande. Det kommer så ofta saker och ting emellan.

Detta var, herr talman, några kommentarer till den kritik herr Lothigius kom med. Jag är bara ledsen över att konstatera, att denna kritik var negativ. Det var en kritik som innebar, att han bröt staven över huvudet på de människor som har den besvärliga uppgiften att försöka lösa ett av de största trafikpolitiska problem, som vi någonsin ställts inför och där svårighetsgraden ytterligare accentueras av den ökade takten i bilismens utveckling här i Sverige.

Herr **LOTHIGIUS** (h):

Herr talman! Jag är glad över det allvar, med vilket kommunikationsministern har gått till svaromål i denna fråga. Det har inte alls varit min avsikt att »mucka gräl», men jag har en stark känsla av att om vi tidigare hade kunnat få de redovisningar, som statsrådet givit här i dag, så hade vi bättre kunnat förstå den nuvarande situationen. Jag

Svar på fråga ang. universitets- och högskolestuderandes rabattförmåner vid järnvägsresor

kan inte komma ifrån, att det här finns en mängd spörsmål, som borde ha tagits upp såsom delfrågor. Jag tycker vidare inte att den jämförelse är haltande, som jag gjorde beträffande den kommitté, vilken utredde organisationen av den vetenskapliga forskningen på detta område. Det är inte bara jag utan även många av statsrådets egna partikamrater, som har uttryckt kritik över 1953 års trafikutredning. Varför har dessa aldrig fått klart för sig hur saken ligger till? Vidare har jag aldrig önskat, att de motioner jag själv har väckt i denna kammare skall gå till 1953 års trafikutredning, utan de har blivit placerade där ändå.

Det är ju så, att trafikutvecklingen håller på att rasa förbi de utredningar, som för närvarande är i gång. Det har skett ofantligt stora förändringar bara sedan 1953 års trafikutredning tillsattes. Godsmängden har t. ex. ökat från 167 till ungefär 270 miljoner ton, och i dag är den uppe i över 300 miljoner ton, alltså en ökning med 60 procent. Beträffande persontrafiken har antalet personkilometer ökat från 5,4 miljarder till 21 miljarder. Biltrafiken har numera 70 procent av all personbefordran. För att behandla sådana förhållanden behöver man inte decennielånga utredningar, utan på vissa områden måste man kunna tillsätta utredningar, som tar upp bestämda problem. Denna uppfattning är inte bara min, utan näringslivet och många med mig i denna kammare anser detsamma.

Jag ber att ytterligare få poängtera det tack, som jag från början framförde över den trots allt positiva redovisning, som herr statsrådet givit i sitt andra inlägg. Det var värdefullt att få dessa besked.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! Jag vill bara göra den lilla kommentaren till vad herr Lothi-
4 — *Andra kammarens protokoll 1960. Nr 21*

gius sist hade att säga, att de åtgärder, som skulle ske i samband med nedläggningen av de trafiksvaga järnvägarna, publicerades i statsverkspropositionen, vilken avlämnades i början av januari månad i år, och bussbetänkandet kom i februari månad detta år.

Vidare skulle jag vilja säga, att herr Lothigius säkerligen skulle ha kunnat få veta en hel del om detta av mig, om han hade gjort som en del andra ledamöter i riksdagen, antingen tagit kontakt med mig personligen i kammarens lokaler eller på annat sätt uppsökt mig för att få upplysningar i denna fråga och för att framföra sina synpunkter. Detta är ett mycket effektivt sätt att få en diskussion till stånd och att få fram de uppgifter man vill ha, men jag medger, herr talman, att det naturligtvis inte ger samma publicitet utåt.

Herr **LOTHIGIUS** (h):

Herr talman! Det är inte för min egen skull som jag har framställt denna interpellation. Jag sade redan från början, att det var för den trafikpolitiska utvecklingens skull, som jag har velat ta tillvara de möjligheter som finns att i denna kammare få beröra ämnet. För varje kammarledamot, som har sysslat med detta problem, har det stått klart att så länge 1953 års trafikutredning finns har det varit svårt att komma någon vart när det gäller dessa viktiga trafikpolitiska ting.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 10**Svar på fråga ang. universitets- och högskolestuderandes rabattförmåner vid järnvägsresor**

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**, erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Herr Nyberg har frågat mig, om jag vill ompröva det nyligen

Svar på fråga ang. sovvagnstyp på järnvägssträckan Stockholm—Narvik

fattade beslutet om försämring fr. o. m. den 1 juli 1960 av gällande rabattförmåner för universitets- och högskolestuderande vid resa med statens järnvägar. Som svar vill jag anföra följande.

På grundval av ett betänkande från 1948 års järnvägstaxekommitté framlades i en proposition till 1958 års riksdag huvuddragen i en taxereform för resor och transporter på statens järnvägar. Som ett led i denna reform ingick, att sådana rabatter, som icke är företagsekonomiskt motiverade, skulle slopas. Vidare innebar reformen bl. a., att statens järnvägar skulle erhålla större befogenheter att själv bestämma taxor och rabatter. Riksdagen uttalade ej någon erinran mot taxereformen.

I enlighet härmed har Kungl. Maj:t, med verkan från och med juli 1960, upphävt en mängd tidigare utfärdade bestämmelser om olika taxenedsättningar för speciella grupper av resenärer. Bland dessa beslut var också ett, som reglerade nedsättningsförmånerna för universitets- och högskolestudenter.

Det är alltså järnvägsstyrelsen, som har att utifrån kommersiella överväganden fastställa rabattförmåner för ifrågavarande resor efter den 1 juli 1960. Jag har inhämtat från styrelsen, att den s. k. studerandenedsättningen kommer att bibehållas även efter denna tidpunkt samt att rabattförmånerna för studerande vid universitet och högskolor kommer att utökas i vissa avseenden. De närmare detaljerna beträffande rabattförmånerna har såvitt avser studenternas resor under instundande sommar och höst helt nyligen fastställts av järnvägsstyrelsen efter överläggningar med Sveriges förenade studentkårer, som förklarat sig nöjda med styrelsens beslut. Vad angår resorna vid julferierna kommer fortsatta överläggningar att äga rum mellan järnvägsstyrelsen och nämnda studentorganisation.

Härpå anförde

Herr NYBERG (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret på min enkla fråga. Svaret är ju ganska positivt, och jag har ingen som helst anledning att här ingå på några detaljer.

Herr statsrådet omtalar att beträffande t. ex. resor vid julferierna kommer fortsatta underhandlingar att äga rum mellan järnvägsstyrelsen och Sveriges förenade studentkårer. Jag hoppas givetvis, att dessa överläggningar kommer att ge ett gott resultat. Statsrådet nämner vidare, att dessa rabattförmåner för studerande i viss mån kommer att utökas.

Under dessa omständigheter är det klart, att jag inte har någon anledning att ingå på några detaljer utan ber ännu en gång få tacka för svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 11

Svar på fråga ang. sovvagnstyp på järnvägssträckan Stockholm—Narvik

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet SKOGLUND, som yttrade:

Herr talman! Fru Jäderberg har frågat mig, om jag anser att tiden nu är mogen med tanke på såväl resandefrekvensen som vägsträckans längd och tillgången på vagnmateriel, att den längsta sträcka som SJ trafikerar, nämligen Stockholm—Narvik, förses med moderna sovvagnar — s. k. universalvagnar — med deras i förhållande till till de nu använda vagnarna effektivare värmesystem och bättre sanitetsanordningar.

Bedömningen av det spörsmål, som fru Jäderberg tagit upp, ankommer närmast på järnvägsstyrelsen och ej på regeringen.

Jag har från järnvägsstyrelsen in-

Svar på fråga ang. vägskyltar i anslutning till skollovskolonier m. m.

hämtat, att det f. n. icke är aktuellt att sätta in universalsovvagnar på sträckan Stockholm—Narvik. Denna vagn typ har visserligen åtskilliga fördelar framför vagnar av äldre typer, men som sittvagn är den sämre än andra sovvagnar, bl. a. på grund av att den översta bädden ej kan fällas in. Denna faktor måste tillmätas stor betydelse på de linjer, som har de längsta dagsträckorna inom SJ.

För att få en både som sov- och sittvagn lämplig universalvagn planeras för närvarande inom SJ en ny vagn typ. Tanken är att denna vagn typs närmaste användningsområde skall bli de långa norrlandslinjerna, främst till Narvik.

Härmed anser jag mig ha besvarat fru Jäderbergs fråga.

Härefter anförde

Fru JÄDERBERG (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret på min enkla fråga.

Jag beklagar, att SJ inte anser att universalvagnarna skall kunna användas för trafik uppåt översta Norrland på grund av att de inte är lämpliga som sittvagnar. Jag har emellertid åkt i en av dessa vagnar och funnit att den lämpar sig utomordentligt bra som sittvagn. Vagnarna är välventilerade och luftiga, och jag kan inte riktigt förstå sakkunskapens omdöme när det gäller sittbekvämligheten i dessa vagnar. Det är dock glädjande att kunna konstatera, att man planerar en särskild vagn typ som skall gå i trafik på de översta Norrlands-linjerna.

I detta sammanhang skulle jag vilja fästa kommunikationsministerns uppmärksamhet på en annan sak, som gäller restaurangvagnarna. Jag har erfårit att SJ skall få ett stort tillskott av restaurangvagnar. Vi undrar nu i översta Norrland, om vi också kunde komma i åtnjutande av förmånen att få åka med dessa moderna restaurangvagnar. De vagnar som för närvarande trafikerar

linjerna uppe hos oss är mycket nedgångna, skrangliga och trista. Ventilatio nen är också mycket bristfällig. Det är inte trevligt för en lunch- eller middags gäst, som efter maten vill röka en cigarett vid en kopp kaffe, att bli hänvisad till en trist avdelning med avdukade bord. Den komfort som man har vid matbordet skulle man vilja ha kvar ända tills man har slutat sin måltid.

För resande från södra Sverige måste det väl verka litet underligt, när de kommer upp i norr och får se de dåliga restaurangvagnar som vi har där. De måste få intrycket, att vi lever i ett efterblivet område. Jag skulle därför vara mycket glad, om inte statsrådet glömde bort oss när de nya vagnarna skall tas i bruk. Skulle så ske, får vi väl återkomma till saken.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 12

Svar på fråga ang. vägskyltar i anslutning till skollovskolonier m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet SKOGLUND, som yttrade:

Herr talman! Fru Jäderberg har frågat mig, om jag vill medverka till att genom de centrala vägmyndigheternas försorg vägföreningar och liknande väghållare intresseras för att med bidrag av därför avsedda allmänna medel i anslutning till skollovskolonier o. dyl. anbringa vägskyltar, som uppmärksammar motortrafikanterna på att anhopning av barn finns i närheten, för att därigenom skydda barnen till liv och lem.

Som svar vill jag anföra följande.

Det kan givetvis många gånger vara motiverat att anbringa varningsmärken på en trafikled intill en sommarkoloni eller annan dylik inrättning. Samma varningsmärke bör då användas som för

skola, lekplats etc., eventuellt med tilläggstavla.

Det allmänna väg- och gatunätet torde inte vara något problem i detta sammanhang, eftersom vägförvaltningarna och stadsmyndigheterna i regel känner väl till, på vilka ställen varningsmärken av här avsett slag behöver finnas. Vad de enskilda vägarna beträffar torde behov av varningsmärken i de flesta fall föreligga endast om trafiken är relativt stark. Det kan då förutsättas, att underhålls- och iståndsättningsbidrag utgår av allmänna medel och att vägen årligen inspekteras genom vägförvaltningens försorg. Behovet av märken klarlägges genom dessa inspektioner, och möjlighet till bidrag för varningsmärken finns.

Om en enskild väg inte är statsbidragsberättigad, torde behovet av varningsmärke vara relativt sällsynt. Initiativet till anbringande av behövliga märken bör här komma från barnkoloniens ledning, som har att tillsammans med väghållaren stå för uppsättande och nedtagande av märkena. Därest svårigheter skulle uppstå med anskaffning av märken för ändamålet, är väg- och vattenbyggnadsstyrelsen enligt vad jag erfarit beredd att medverka till att vägförvaltningarna i sådana fall lånar ut erforderliga varningsmärken.

Härmed, herr talman, anser jag mig ha besvarat frågan.

Härpå anförde

Fru JADERBERG (s):

Herr talman! Jag skall be att få tacka kommunikationsministern för svaret på min enkla fråga. Det innebär ett klart besked om vart man skall vända sig för att få hjälp med att anskaffa ifrågavarande varningsmärken. Då det varit mycket svårt att vinna klarhet på denna punkt, är jag tacksam för att ha fått dessa upplysningar i svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 13

Svar på interpellation ang. bolagsförvärv av skogsmark från bondeskogsbruk

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NETZEN, erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Fäldin frågat mig

1) om jag anser, att den ökade omfattningen av bolagsförvärv av skogsmark från bondeskogsbruk utan avstående av motsvarande areal minskar bondeskogsbrukets möjligheter till erforderlig skogskomplettering?

2) om jag i så fall har för avsikt att vidtaga åtgärder i syfte att förhindra att bondeskogsbruk på sätt som här nämnts överföres i bolags ägo?

Med anledning härav vill jag anföra följande.

Interpellantens frågor avser tillämpningen av 1925 års bolagsförbuds lag. Därvid gäller allttjämt principen att bolagsförvärv av skog ej medges med mindre bolaget lämnar kompensation. Vid arronderingsförvärv — d. v. s. huvudsakligen sådana fall när förvärvsmarken utgör enklav i ett bolags skogskomplex — tillåtes dock bolagsförvärv utan krav på kompensation, såframt förvärvet avser — och här citerar jag andra lagutskottets utlåtande nr 33 år 1925 — jämförelsevis mindre områden. I praxis har detta kommit att betyda, att tillstånd ges för dylika förvärv, omfattande upp till 15—20 hektar. Under senare tid har denna arealgräns i undantagsfall förskjutits något uppåt med hänsyn till vad som anförts om överföring av sämre jordbruksjord till skogsmark i 1959 års riksdagsbeslut beträffande jordbrukets rationalisering.

Vad angår arealen av den skogsmark som genom godkända bolagsförvärv överförts i bolags ägo, visar en överslagsberäkning, gjord inom lantbruksstyrelsen — som avger utlåtande i så gott som alla förvärvsärenden — att från 1957 års ingång överlätits tillhoppa 4 800 hektar utan kompenserande försäljning samt 5 600 hektar mot kompensation.

Svar på interpellation ang. bolagsförvärv av skogsmark från bondeskogsbruk

Vid närmare granskning av nämnda 4 800 hektar visar det sig, att 1 500 hektar hänför sig till fastighetsförvärv som skett mellan bolag och att 1 600 hektar utgöres av ett brukskomplex som omförts i bolagsform. Av kvarstående 1 700 hektar består 1 000 hektar av skogsmark, där särskilda omständigheter jämlikt bolagsförbudslagen utgjort koncessionsgrund. Det har exempelvis gällt vissa speciella slag av förvärv mellan bolag eller avsett mark för exploatering till bebyggelse eller för fritidsändamål. Resterande 700 hektar fördelar sig med 200 hektar på enklaver, med 200 hektar på skog, som lantbruksnämnd ansett vara av ringa betydelse för jordbruket, samt med 300 hektar på industriområden. Av Kungl. Maj:t sanktionerade bolagsförvärv utan kompenserande försäljning har sålunda en mycket måttlig omfattning.

Ett av interpellanten särskilt omnämnt bolagsförvärv om 140 hektar skogsmark torde åsyfta Svenska cellulosa aktiebolagets förvärv 1956 av en egendom i Sköns köping, omfattande cirka 52 hektar inägor och 82 hektar skog samt 6 hektar övrig mark. Av denna mark behövde bolaget taga i anspråk cirka en tredjedel för utvidgning av sina industriområden vid Tunadal och Ortvikén. Resten av egendomen skulle Sköns köping efter hand få förvärva av bolaget för exploateringsändamål. Kommunalnämnden hade i ärendet franhållit, att köpingens markbehov skulle lättare kunna tillgodoses om bolaget blev ägare till egendomen. De i ärendet hörda myndigheterna hade med hänsyn till egendomens centrala läge i köpingen tillstyrkt bolagsförvärvet.

Jag vill slutligen erinra om att bolagsförbudslagen är föremål för översyn av 1958 års jordlagsutredning, som beräknas slutföra sitt arbete nästa år.

Härmed, herr talman, anser jag mig ha besvarat herr Fälldins interpellation.

Vidare anförde:

Herr FÄLLDIN (cp):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framföra mitt tack för den redogörelse över förhållandena på detta område, som jag fått i anledning av min interpellation. Jag vill formulera det så, eftersom jag inte har fått något svar på de frågor jag ställt i interpellationen, och följaktligen inte kan tacka för något svar. I varje fall har jag inte fått något svar på min första fråga, där jag vill veta — och fortfarande är lika intresserad av att veta — om statsrådet anser att den ökade omfattningen av bolagsförvärv utan avstående av motsvarande produktionsareal minskar bondeskogsbrukets möjligheter till skogskomplettering.

Statsrådet konstaterar inledningsvis, att enligt 1925 års bolagsförbudslag gäller alljämt principen, att bolagsförvärv av skog ej medges med mindre bolaget lämnar kompensation. Litet längre fram konstaterar statsrådet efter en överslagsberäkning gjord av lantbruksstyrelsen, att från början av 1957 har bolagen fått förvärva 4 800 hektar utan att avstå motsvarande produktionsareal. Uttryckt på annat sätt innebär detta, att det varje år från bondeskogsbruket till bolagen överföres en hel by av ordinar storlek — i varje fall en by av den storlek som är vanlig i mina hemtrakter.

Under samma tid har 5 600 hektar förvärvats i enlighet med den principiella regel som föreskrives i 1925 års bolagsförbudslag. Relationerna mellan dessa arealer, 4 800 respektive 5 600 hektar, ter sig onekligen litet förvånande med tanke på att, som statsrådet upplyser, andra lagutskottet i samband med antagandet av lagen 1925 i sitt utlåtande skrev, att förvärv utan kompensation skulle få ske endast i det fall förvärvet avser jämförelsevis mindre områden.

Under en följd av år har praxis utvecklats så, att det skulle röra sig om fastigheter på cirka 15 hektar. Under hänvisning till 1959 års riksdagsbeslut

Svar på interpellation ang. bolagsförvärv av skogsmark från bondeskogsbruk

angående jordbrukets rationalisering upplyser statsrådet, att denna arealgräns undantagsvis har tillåtits förskjutas uppåt. Men, herr talman, hur kan det, som man därvid anför beträffande överföring av sämre jordbruksjord till skogsmark, ha något samband med storleken på de fastigheter bolagen skall ha rätt att förvärva utan att avstå motsvarande produktionsareal? Jag har i varje fall svårt att se detta samband.

Om man med hänsyn tagen till en rad faktorer finner, att det på sikt är ändamålsenligt att överföra sämre jordbruksjord till skogsmark, och om det aktuella området ligger i bondeskogsbrukets ägo men inom ett bolagskomplex, så kan väl detta inte tagas till intäkt för att bolaget skulle få förvärva ett större område än det skulle ha fått, om jordbruksjorden inte fick utnyttjas för skogsproduktion. Om man skulle justera hittillsvarande praxis med anledning därav, så borde justeringen ske åt andra hållet.

För övrigt förefaller det som om anpassningen till 1959 års beslut började innan detta beslut var ett faktum. Enligt den registrering över dessa förvärv, som lantbruksnämnden i Västernorrlands län fortlöpande gör, finns det bara inom dess verksamhetsområde ett tiotal förvärv, där fastigheterna har en medelareal på cirka 45 hektar. Och dessa förvärv är inte bara hänförliga till tiden efter riksdagsbeslutet 1959.

Beträffande bolagsförvärvet av en fastighet på 140 hektar, som jag åberopade i min interpellation, så har statsrådet antagit att jag där avsåg SCA:s förvärv i Sköns köping. Det gjorde jag faktiskt inte. Jag avsåg fastigheten Sjö 1:9 i Anundsjö, som fick förvärvas utan kompensation men som inte förvärvades för annat ändamål än att ingå i bolagets skogsmark. Nu har statsrådet medverkat till att ytterligare belysa vilken omfattning det här är fråga om genom att ta upp även Sköns-fallet.

Det är klart, att man kan anföra »för-

mildrande» omständigheter för praktiskt taget varje förvärv genom att hänvisa till att en viss areal skall användas för ett speciellt ändamål, men faktum kvarstår att på detta sätt minskas successivt bondeskogsbrukets totala areal. Jag vill påminna om att i Västernorrlands län har bondeskogsbrukets totala areal reducerats med inte mindre än cirka 1 700 hektar. Det är mot denna utveckling jag har reagerat.

Målsättningen måste i stället vara att så långt som möjligt utvidga denna areal. Det är ett angeläget önskemål, om den skogskomplettering, som alla är överens om är nödvändig i stora områden av vårt land, skall kunna givas en tillfredsställande utformning. Jag vet att herr statsrådet och jag är överens om den skogskompletteringen. Mot den bakgrunden, herr talman, kan jag inte annat än beklaga, att statsrådet inte har velat svara på min första fråga, även om ett svar i det avseendet måste basera sig på en värdering — men det gör väl de flesta svar.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NETZÉN:

Herr talman! Till det som herr Fälldin här anfört vill jag bara säga, att det givetvis är herr Fälldins ensak om han anser mitt svar vara värt att tacka för eller inte. Det tillkommer inte mig att där ha något omdöme.

Men enligt min — givetvis subjektiva — bedömning har herr Fälldin i svaret fått vad jag ansett vara möjligt att lämna, nämligen en noggrann specifikation av hur mycket av de 4 800 hektar som utan kompenserande försäljning medgivits bolagen. Den arealen är uppdelad i fyra olika kategorier.

För det första hänför sig 1 500 hektar till fastighetsförvärv som skett mellan bolag. Herr Fälldin räknar där som om bondeskogsbruket därigenom skulle ha berövats en lika stor areal.

Vidare utgöres 1 600 hektar av sådana brukskomplex, som omvandlats i bolags-

Svar på interpellation ang. försäljningen av kronan tillhöriga jordbruksfastigheter

form och som realiter inte heller har den innebörd herr Fäldin sökt göra gällande.

Av kvarstående areal, 1 700 hektar, består som jag också sade 1 000 hektar av skogsmark, där särskilda omständigheter enligt bolagsförbudslagen har utgjort lagenlig koncessionsgrund för att förvärven medgivits.

Slutligen återstår den fjärde kategorien, resterande 700 hektar. De fördelar sig med 200 hektar på enklaver, 200 hektar på skog som lantbruksnämnden ansett vara av mycket ringa betydelse för jordbruket, och 300 hektar på industriområden.

Lägger man tillsammans allt detta, finner man att dessa skogsförvärv är av så förhållandevis ringa omfattning, att jag anser att de relationer herr Fäldin angivit icke är rättvisande för utvecklingen på detta område.

Herr FÄLDIN (cp):

Herr talman! Jag är angelägen framhålla, att de synpunkter jag redovisat här inte är ägnade att uppfattas som kritik mot statsrådet för hans sätt att efterleva 1925 års bolagsförbudslag. Men jag har reagerat mot uppspaltningen, ty vad man sedan än använder den mark man förvärvat från bondeskogsbruken till, ändrar man inte det faktum, att bondeskogsbrukens totala areal reducerats. Jag ber att få hänvisa till den statistik som är fördd vid lantbruksnämnden i Västernorrlands län. Jag har inte anledning tro annat än att den är riktig. I detta enda län gäller det 1 700 hektar. Det är inte så obetydliga arealer som statsrådet försöker göra gällande.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 14

Svar på interpellation ang. försäljningen av kronan tillhöriga jordbruksfastigheter

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NETZEN, som yttrade:

Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Jacobsson i Tobo frågat mig, dels om jag anser, att stadgandet i 5 § förordningen den 25 maj 1945 (nr 262) angående försäljning i vissa fall av kronoegendom m. m. är väl förenligt med de allmänna strävandena inom jordbrukspolitiken, dels om jag i annat fall avser att i vederbörlig ordning framlägga förslag om ändring av stadgandet.

Den åsyftade förordningen avser kronan tillhörig fast egendom under domänstyrelsens förvaltning. Enligt 5 § bör försäljning av sådan egendom företrädesvis ske för tillgodoseende av efterfrågan på familj jordbruk, stöd jordbruk, tillskotts jord för utvidgning av ofullständiga jordbruk samt bostads-egna hem. Emellertid utsäges också att, när skäl är därtill, försäljning får ske även för andra ändamål. Genom kungörelse den 22 juni 1945 (nr 386) har givits vissa föreskrifter rörande tillämpningen av förordningen. I kungörelsens 1 § stadgas bl. a. att vid bildande av familj jordbruk för försäljning skall tillses, att fastigheten erhåller lämplig storlek och ägosammansättning samt bildar ett bärkraftigt jordbruk.

Det är givet att utformningen av dessa bestämmelser bär spår av den jordpolitiska målsättning, som rådde vid tiden för deras tillkomst. Å andra sidan är bestämmelserna så allmänt hållna, att tillämpningen utan svårighet kunnat anpassas efter nyare riktlinjer för jordbrukspolitiken. Vägledande för försäljningarna kan numera, som domänstyrelsen uttryckt det, snarast sägas vara att kronan söker avhända sig sådana medelstora eller mindre gårdar, som av administrativa eller ekonomiska skäl bedömes icke vara lämpliga att bibehålla såsom arrendegårdar i allmän ägo, ehuru de är väl ägnade att bestå såsom bärkraftiga jordbruk i privat ägares hand. En modernisering av författningstexten

Svar på interpellation ang. försäljningen av kronan tillhöriga jordbruksfastigheter

bör dock enligt min mening övervägas i lämpligt sammanhang.

Herr talman! Med dessa ord anser jag mig ha besvarat herr Jacobssons interpellation.

Härpå anförde

Herr JACOBSSON i Tobo (fp):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framföra mitt tack för svaret på min interpellation. Jag betraktar jordbruksministerns svar såsom i huvudsak positivt med hänsyn till de i interpellationen framställda frågorna, nämligen huruvida jordbruksministern ansåg stadgandena i 5 § förordningen av den 25 maj 1945 angående försäljning av kronoegendom m. m. väl förenliga med de allmänna strävandena inom jordbrukspolitiken, samt för det andra, om så inte är fallet, huruvida jordbruksministern då avsåg att i vederbörlig ordning framlägga förslag om ändring av stadgandet.

I anledning av den första frågan framhålles i interpellationssvaret, att utformningen av bestämmelserna i den åberopade kungl. förordningen bär spår av den jordbrukspolitiska målsättning, som rådde vid tiden för dess tillkomst, men att å andra sidan bestämmelserna är så allmänt hållna, att tillämpningen utan svårighet bör kunna anpassas efter nyare riktlinjer för jordbrukspolitiken. Det uttalande av domänstyrelsen, som åberopas i interpellationssvaret, att kronan söker avhända sig sådana medelstora och mindre gårdar, som av administrativa eller ekonomiska skäl bedömes icke vara lämpliga att behålla såsom arrendegårdar i allmän ägo men väl kan vara ägnade att bestå som bärkraftiga jordbruk i privat ägares hand, kan inte föranleda några större principiella invändningar under förutsättning att antingen byggnadsbeståndet befinner sig i tillfredsställande skick eller att i annat fall köpeskillingen lämpas efter

dessa förhållanden. Det är tillämpningen av bestämmelsen som det ytterst beror på.

Det exempel som åberopas i interpellationen avser försäljning eller utarrendering av kronoegendomen Håmö 1^a i Läby socken av Norra Hagunda kommun i Uppsala län. Egendomen innehåller ca 56 ha åkerjord och har varit utarrenderad till en person och sedan denne avlidit till hans dödsbo. Då arrendetiden löpte ut 1956 hade arrendatorn gjort framställning om att få köpa fastigheten, men frågan blev inte utredd i tid, och arrendetiden förlängdes först på ett år och sedan på ytterligare två år. Då det inte heller nu blev någon klarhet om försäljningen, ville arrendatorn — för att ha något att hålla sig till — ha en tioårig förlängning av arrendetiden. Då frågan hade väckts ganska sent och för att man skulle få någon tid att utreda vissa byggnadsfrågor m. m. kom man överens om att förlänga arrendetiden ännu ett år fram till den 14 mars i år. I höstas meddelades från kronan, att det skulle bli alldeles för dyrt för staten att klara av alla nybyggnader som skulle behövas för en ny tioårsperiod. I stället föreslogs tre års förlängning, och under tiden skulle gården göras om till familjejordbruk om ca 20 ha; i övrigt skulle kronan plantera skog på åkerjorden.

Vissa erinringar kan enligt min mening göras mot behandlingen av arrendatorn, men det är givet att domänstyrelsen i sin strävan att göra om gården till 20 hektars jordbruk har formell täckning i författningens bestämmelser. Frånsett den omständigheten, att kostnaderna för byggnader på den mindre gården inte blir så mycket mindre än på den större, är det i övrigt enligt min mening jordbrukspolitiskt rättigare att behålla en sådan gård vid dess nuvarande areal vare sig det gäller utarrendering eller försäljning. För närvarande är åkerjorden utarrenderad till en granne på två år. Enligt vad som nu med-

Svar på interpellation ang. ombuds rättigheten beträffande förtidsvadhållning vid V5-spel

delas har lantbruksnämnden i Uppsala län avstyrkt framställningen om skogsplantering på den övriga åkerarealen. Enligt allmän uppfattning är det felaktigt att plantera skog på en sådan egendom i sådan omfattning, att åkerarealen minskas från 56 ha till 20 ha. Egendomen är för övrigt belägen endast någon mil från Uppsala.

För min del anser jag mig nu böra taga fasta på och särskilt understryka jordbruksministrarnas uttalande i interpellationssvaret att »en modernisering av författningstexten bör dock enligt min mening övervägas i lämpligt sammanhang». Det är tydligen önskvärt att detta sker snarast möjligt. I förhoppning därom ber jag att ännu en gång få tacka för svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 15**Svar på interpellation ang. ombuds rättigheten beträffande förtidsvadhållning vid V5-spel**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NETZEN, som yttrade:

Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Setterberg i Vilske-Kleva frågat mig,

1) om jag anser den hittillsvarande utvecklingen i fråga om inrättandet av mottagningsställen för V5-kuponger vara tillfredsställande, och

2) om jag vill medverka till att ombuds rättighet beträffande förtidsvadhållning vid V5-spel utsträcker till att omfatta även andra kategorier än tidningar.

Jag vill inledningsvis erinra om att förtidsvad inte är någon ny institution utan att detta har förekommit mer än 25 år och under hela denna tid praktiskt taget helt ombesörjts av tidningar. Det är därför helt naturligt, att trav- och galopporganisationerna funnit det

vara lämpligt att dagstidningar användes som förmedlare vid V5-spelet. Tidningarna har nämligen både tradition och erfarenhet beträffande just denna speciella form av vadhållning. Om den snabba utvecklingen av V5-spelet beaktas, torde ej heller finnas fog för någon berättigad irritation mot de provisoriska lokaler som tidningarna på vissa platser varit tvungna använda sig av för att bemästra situationen. Enligt de uppgifter i ärendet som lämnats mig har varje förtidsvadställe undersökts, innan auktorisation meddelats, och de lokaler, som i regel kommit till användning, nämligen foajéer med tillhörande biljettluckor till biografer, teatrar och folkets hus, har varit fullt ändamålsenliga. Ingen annan form av rörelse har heller bedrivits där under den tid förtidsvad förekommit. Den service i fråga om förtidsvadställen för V5-spel som bjuds allmänheten är enligt min mening betydande. Sålunda har till och med den 3 maj 111 tidningar erhållit tillstånd till förmedling av förtidsvad, och dessa tidningar förfogar — frånsett Stockholm, Göteborg och Malmö — över sammanlagt 498 mottagningsställen spridda över hela landet. Ett större antal inlämningsställen kan knappast komma i fråga, om inte organisationen skall bli alltför svärbemästrad.

Vad angår interpellantens fråga, huruvida ombuds rättighet beträffande förtidsvadhållning vid V5-spel bör utsträckas till att omfatta även andra kategorier än tidningar, är att märka, att V5-spelet är så pass nytt, att man ännu ej kan bedöma dess framtidsutsikter. Enligt min mening manar detta förhållande till stor försiktighet, innan ombuds rätten utsträcker till andra kategorier.

Genom att föreslå att ombud skall rekryteras bland de grupper av handlare, som är ombud för Penninglotteriet och Tipstjänst, har interpellanten, synes det mig, underskattat den skill-

Svar på interpellation ang. ombudsrättigheten beträffande förtidsvadhållning vid V5-spel

nad i struktur som föreligger mellan exempelvis fotbollstips och V5-spel. Jag vill särskilt framhålla den begränsade tid som står till buds vid V5. Vadhållningen äger i regel rum under de två till tre senaste dagarna före tävlingsdagen och kuponger, insatser och redovisning skall vara banan tillhanda före tävlingarnas början. Tidningarnas väl uppbyggda system för att sända nyheter och besked med teleprinteranläggningar, bilar etc. borde ge dem särskilda möjligheter att hinna med dessa uppgifter framför varje annan ombudsgrupp. En utvidgning av förtidsnätet skulle öka riskerna för förseningar, felsändningar och andra missöden och detta skulle skapa verklig irritation bland allmänheten. Jag vill slutligen understryka den omständigheten, att totalisatoranordnarna inte kan betala mer än 1 procent i provision till skillnad mot Tipstjänst, som betalar 10 procent.

Sammanfattningsvis vill jag sålunda framhålla, att jag finner att den hittillsvarande utvecklingen beträffande inrättandet av mottagningsställen för V5-kuponger måste betraktas som tillfredsställande samt att det för närvarande inte kan anses lämpligt eller ens tillrådligt att generellt utvidga ombudsrätten till andra kategorier än tidningar.

Härmed, herr talman, anser jag mig ha besvarat herr Setterbergs interpellation.

Vidare anförde

Herr **SETTERBERG** i Vilske-Kleva (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet för svaret på min interpellation. Först vill jag deklarerera att interpellationen inte tillkommit därför att jag anser att tidningarna inte skött sin uppgift när det gäller V5-spelet. Tvärtom har de gjort det bästa möjliga av situationen när spelet och hasarden ta-

git dessa dimensioner. För mig är det klart att det är fråga om ett hasardspel som fått för stort och för fritt utrymme. Men min fråga gällde inte den saken.

Statsrådet säger att inlämningsställets antal är 498 utanför de tre största städerna. Om vi ställer detta i relation till vad Tipstjänst med sina ca 15 000 ombud och Penninglotteriet med sina cirka 5 000 butiker gör för att tillgodose allmänheten med god service förstår man att det blir besvärligheter i synnerhet för de spelsugna. Som det nu är får vi i våra butiker — boklädor, tobaksaffärer och hos lanthandlare — dela ut bongar och sälja startlistor. I tätorter och på landsbygden begär kunderna också att vi skall stå till tjänst med att lämna in förtidsvadet, med alla de risker som därav följer för inlämnaren. De vill med andra ord ha samma förmåner som övriga medborgare. Kupongerna lämnas in i många tillfälliga lokaler, till och med hos frisörer. Skulle det inte ha varit bättre att söka kontakt med den kår som förut godkänts av Penninglotteriet och Tipstjänst?

Ersättningen är enligt min mening fel avvägd, om genomsnittsprovisionen som statsrådet säger inte blir större än 1 procent. Inom parentes kan jag nämna, att vi som sköter om försäljningen av penninglotter nu får knappt två procent för detta arbete. Ingen av oss har klagat på det.

Saken har emellertid också en annan sida. De små spelarna får betala ungefär 25 procent om insatsen är 2 kronor, och mellan 16 och 17 procent om insatsen är 3 kronor. Vi kan alltså konstatera, att de som inte har råd eller inte vill ge sig spelet i våld får finansiera de stora spelarnas inlämningsersättning. Bara detta talar för att statsrådet bör följa utvecklingen med synnerligen stor uppmärksamhet.

Jag vill inte ta upp de tråkiga sidor av spelet som alla polisutredningar

talar om, ty jag tror att vi alla — inte minst herr statsrådet — är överens om att de är att beklaga. Jag hoppas att sådana säkerhets- och kontrollanordningar skapas, att sådant ej kan förekomma vidare, var sedan förtidsvaden skall inlämnas.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 16

Vårssessionens avslutning

Herr TALMANNEN yttrade:

Efter samråd med första kammarens talman får jag meddela, att riksdagens

höstsession kommer att taga sin början måndagen den 17 oktober, då kammaren sammanträder klockan 14.00. Kallelse kommer på sedvanligt sätt att ske genom annonsering och tillkännagivande i radio.

Vårssessionens arbete skulle härmed vara slutfört. Jag tillönskar kammarens ledamöter och dess tjänstemän en angenäm och vilsam sommar.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 15.52.

In fidem

Sune K. Johansson

Fredagen den 10 juni

Kl. 12.00

Jämlikt bestämmelse i § 5 riksdagsstadgan hade tillkännagivande blivit vederbörligen utfärdat därom, att justering av kammarens protokoll för den 24 och den 25 nästlidne maj komme att denna dag kl. 12.00 försiggå i kammarens konferensrum; och tillstädeskommo därvid följande ledamöter:

herr Dickson,

» Persson i Växjö,

» Svensson i Stenkyrka,

fru Torbrink och

herr Carbell.

Ovannämnda protokoll samt protokollet för detta sammanträde upplästes för justering och blevo av kammarens tillstädesvarande ledamöter godkända.

In fidem

Sune K. Johansson

Torsdagen den 23 juni

Kl. 12.00

Jämlikt bestämmelse i § 5 riksdagsstadgan hade tillkännagivande blivit i vederbörlig ordning utfärdat därom, att justering av de kammarens protokoll, vilka vid vårssessionens slut återstode ojusterade och som icke justerats vid sammanträde den 10 innevarande juni, komme att denna dag kl. 12.00 försiggå i kammarens konferensrum; och tillstädeskommo därvid följande ledamöter:

herr *Onsjö*,

» *Ståhl* och

» *Gustafsson* i Stockholm.

Protokollen för den 27, den 28 och den 30 nästlidne maj samt för detta sammanträde upplästes för justering och blevo av kammarens tillstädesvarande ledamöter godkända.

In fidem

Sune K. Johansson